

skupna prvomajska priloga 1979

Ko češnja zacveti...

Stoletja je garal slovenski hlapec...

Sto in več let je zemlja vpijala njegov znoj, sto in več let se je grel njegov gospodar za toplo pečjo, a hlapec na stelji. Dan na dan, od štirih do ene, mu je v ušesih zvenela pesem kladiva, podnevi in ponoči je bil ves črn in sajast in sključen v rovu, od jutra do večera je izgoreval ob plavžarski peči, ves truden in top. Le tedaj, ko se je po šihu do nezavesti zapil ali v mračnih, tihih nočeh, ko se je pod odejo spokoja upala oglasiti le sova v gozdu, je poletela njegova misel. Nejasna in uboga je hotela nekam, do neke pravice, pravice tople peči, zabljenih žgancev, takmašne obleke in božične potice, nekam do nekih nevidnih, skritih, a dobrih, milših zvezd...

Nekega dne, ko je že stokrat prekel boga in hudiča, je pograbil vile in lopato in zamahnil po glavi gospodarja. V njem je vse telo, vse je gorelo...

Še dolgo potem, ko so ga dotokli, so se v njem prizigale iskre upora, še dolgo dolgo je komaj utišal svoj uporni krik, pod senom v hlevu ali v vlažni kletni luknji. Bolel ga je sključen hrbet, bolela ga je nemoč trde, stisnjene pesti. Ko so rekli: štrajk, so ga morali žandarji s silo odvreči od fabrske ograje...

Zdaj ni pokleknil, še kleknil ni, kajti slutnja milših zvezd je postala jasna, ravna pot, četudi z visokimi, nevarnimi ograjami. Njegovi poti do pravice je vedel ime: partija.

Deset in več let se je upiral slovenski delavec...

Ko je prvega maja v Trbovljah, na Jesenicah, na Joštu v primorskih, dolenskih, štajerskih in prekmurskih gorica dvignil rdečo zastavo in si zapel rdeč nagelj na srajco, ko je glasno zavriskal na plesu z brhkim deklíčem, so ga uklenili žandarji, ga pretepli in ga vrgli med stenice in podgane, na mrzli beton. Tam, v temi brez oken in vrat, je začutil toplo roko na čelu: »Tovariš...«

Štiri leta je bil srditi boj, s puško v roki. Nabrusil je koso, za pravdo, za svobodo, za drugačno žetev. Po dežju, snegu, blatu je gazil, krvavel in umiral, štiri leta so mu rezali kožo, pulili, lase, ga pretepali do nezavesti, ga dušili v plinskih celicah in streljali kot psa. A hrepenenja niso strli, hrepenenja po pomladi, po naši pomladi, ki bo morala priti kot hrzajoči konj, pomladi, ko bo belo, praznično češnja zacvetela...

In - prišla je. Vriskal je in pel in jokal od sreče pod domačo češnjo, s katere so padali beli cvetovi, nanj, na polje, na travnik, nežno valovili v vetru, ki jih je ponesel na sleherni grob v zelenem gozdu.

Vsako pomlad si slovenski, jugoslovanski delovni človek zatakne rdeč nagelj in prešerno zavriska. Letos, ko se spominja svojih prvih korakov na svoji pravični, partijski poti in vseh ponižanih padcev in ponosnih vzponov, mu bo nagelj v gumbnici še večji in še bolj rdeč...

In če ga boste tam, pod drhtečim cvetjem praznične češnje, vsega zanosnega in krepkega pobarali, kaj si želi, vam poreče:

»Miru.

Pa zdravja Titu.«

Darinka Sedej

Spoštovani bralci!

Dolenjski list iz Novega mesta, Primorske novice iz Kopra, Vestnik iz Murske Sobote, Naš čas iz Velenja, Tednik iz Ptuja, Novi tednik iz Celja ter Glas iz Kranja so vam pripravili skupno prilogo. Ob novem letu so jo pripravili v uredništvu Dolenjskega lista, tokrat pa delavci Časopisnega podjetja Glas Kranj. Posvetili so jo delavskemu prazniku, 1. maju, ki ga letos še posebno slovesno praznujemo ob pomembnih obletnicah in jubilejih partije: 40-letnice konstituantne seje Centralnega komiteja KPJ v Bohinju ter 60-letnice naše partije.

V prilogi so prispevki novinarjev iz vseh slovenskih pokrajinskih časopisov.

Likovna zasnova Jože Trobec - Gorenjski sejem.

Primorske
NOVICE
NOVI
tednik

GLASLO OČINSKIH ORGANIZACIJ BEDI, CELJE, LAŠKO,
SLOVENSKE KONJICE, ŠENTJUR, ŠMARJE PRI JELŠAH IN ZALEC

naš čas

GLASLO
SOCIALISTIČNE
ZVEZE
DELOVNEGA
LJUDSTVA

TEDNIK

Leto XXX.
Št. 14
Murska Sobota,
12. aprila 1979
CENA 5 DIN

VESTNIK

Leto XXX.
NOVO MESTO
12. aprila 1979
Cena 6 din

DOLENJSKI LIST

GLAS

»Volja do dejanja, to je glavna človekova moč«

Tistega prvega maja 1921, ko je Karel Šterban prvokrat začutil, kaj se to pravi praznovati delavski praznik, je bil v Hrastniku nad vse lep. Od rudnika je zjutraj krenil sprevod. Na čelu je jezdiel belega konja eden od delavskih voditeljev: za njim je šla godba, brez katere v rudarskih revirjih ne mine noben prazničen dan, nato pa so stopali delavci. Nad njimi so se žareče vili rdeči prapori, transparenti so razglašali, naj žive vsi delavci, naj živi delavski praznik. Sonce se je lovilo v pozlato trobent, rogov in debelušnih tub, zvoki so doneli od hiš in v srca delavcev pričarali radostni praznični drget. Bil je delavski praznik. Hrastniški rudarji so praznovali. Pod svetlim soncem so stopali možje, katerim bi sicer ta dan svetile zgolj rudarske svetilke v rovih. Bilo je, kakor da je praznik mnogim rudarjem, stopajočim v sprevodu, pridžgal sonce na nebu.

V razigrani množici je obče navdušenje delil tudi mladi rudar Karel Šterban, fant, ki je postal eden od najbolj vnetih in zanesljivih organizatorjev delavskega gibanja v zasavskih revirjih.

»Da, takšno je bilo prvo praznovanje delavskega praznika, ki se ga spominjam. Pred vojno je bilo namreč nekaj časa dovoljeno praznovati 1. maj, imeli smo celo dela prost dan. Vendar se je stvar hitro preobrnila in potem je vsakdo praznoval, kadar je pač mogel, saj dela za 1. maj nismo bili prosti,« pojasnjuje Šterban.

V skoraj šestih desetletjih, ki so minila od veselega dne v Hrastniku, so rudarjeve lase poselili beli znanilci starosti; gube, kakršne riše težko življenje in jeklena volja, so mu zarisale nekaj značilnih črt na obraz. Čeprav je videti, da se je Karel Šterban prenadela, da se je takorekoč razdal, pa je v njem še vedno velika zaloga energije. Njegov mirni glas in umirjene kretnje izžarevajo voljo. Ni treba veliko časa in besed, da človek odkrije bogato osebnost in bogato življenje

Karla Šterbana; življenje, ki je bogato zato, ker je bilo posvečeno drugim in ne le osebnim ciljem, življenje, ki je bogato zaradi vseh tistih, ki so v rovih pri strojih, v zaporih, v gozdovih, na terenu prišli v stik z njim.

Karel Šterban se je rodil 14. oktobra 1904 v vasi Belo pri Sv. Jedrt kmečkima staršema. Na mali kmetiji se sreča ni dolgo nasmihala. Prva svetovna vojna je pobrala gospodarje na Dobrežnjo, Karel pa je moral kot najstarejši otrok prevzeti bremena, mnogo pretežka za otrokova ramena. Ko je pet let kasneje umrla še mati, je Karla vodila pot v hrastniški rudnik, kjer se je zaposlil kot rudar vozač. Pod zemljo je kmečki fant odkril nov svet, svet slovenskega delavca, odkrila se mu je dvojna podoba sveta: izkoriščanje, nečlovečnosti, sovraštvo, sumničenje, na drugi strani pa tovarištvo, solidarnost, zaupanje.

Karel se je vključil v Slovensko mladino, nato pa se ni več odpovedal organiziranemu delovanju za delavsko stvar.

Ni bilo treba dolgo čakati. 1. junija 1924 je Karel doživel ognjeni krst, ko so delavci iz vseh zasavskih rudnikov enotno nastopili proti poskusu, da bi nazadnjaški orjunaši razvili v samem srcu slovenskega proletariata - v Trbovljah svoj prapor. Takrat so padli tudi prvi streli v Karlovo življenje.

»Na lastne oči sem videl, da je delavski razred močan. To, da smo orjunašem preprečili razvitje prapora, je bilo za vse nas zelo spodbudno,« pove Šterban. Samozaupanja niso odvezli dnevi prebiti v preiskovalnih zaporih, niti kasnejša preganjanja, nevarnosti in težave. To zaupanje v slovenskega delavca je še danes izredno živo v Šterbanu.

Med mnogimi akcijami, pri katerih je Šterban sodeloval, omenimo edinstveno stavko. 3. julija 1934. Jugoslavija do tega dne ni poznala gladovne stavke. Kaj se to pravi, so lastnikom zasavskih rudnikov pokazali slovenski knapi.

»Seveda na kaj takega še tako slabo plačani rudarji niso hoteli pristati, zatos o na pobudo revirskega komiteja Zagorje sklenili stavkati. 3. julija se nočna izmena ni vrnila iz jame, obe naslednji pa sta šli normalno v jamo. Ko so na upravi ugotovili, da je nekaj narobe, je bilo že prepozno. Vse tri izmene rudarjev so ostale v jami ter polnih 72 ur iz protesta odklanjali hrano. Seveda je šla novica po svetu kot požar. Stavkali niso namreč samo hrastniški rudarji, ampak tudi rudarji v vseh mestih, kjer je Trboveljska premogokopna družba imela v lasti rudnik. Najdlje pa smo z gladovno stavko vztrajali prav mi v Hrastniku...«

Še in še je takih pripovedi in nemogoče je tudi poskušati na nekaj rokopisnih listih zajeti pestro in bogato življenje Karla Šterbana. Gotovo pa velja prisluhniti modrosti, katero mu je življenje vedno znova potrdilo.

»Volja do dejanja - to je glavna človekova moč. Jaz se nikoli nisem bal dejanj. Če sem se česa lotil, sem stvar tudi dokončal. Kot član partije pa sem čutil še dodatno nadosebno dolžnost in poklicanost opravljati posamezne naloge. Mislim, da podobno mislijo in čutijo tudi drugi.«

Preprosto in jasno.

M. MARKELJ

KAREL ŠTERBAN

V svojem koprskem domovanju, v Semedeli, Branko Babič piše spomine in jih pripravlja za tisk. Pravkar ima »v delu« tako pisarne - spomine s Kozare.

vadi okrog 1. maja zaprli. Močno so sumili, da sem komunist (bil sem takrat član okrožnega komiteja za Maribor). Pri zasliševanjih sicer nisem tajil svojega naprednega prepričanja, rekel sem, da sem demokrat, da poznam komunistične ideje, vendar nisem priznal, da sem organiziran, ker je to bilo takrat prepovedano. Ker mi niso mogli ničesar dokazati, so me po 1. maju spustili.

No, nekega zborovanja pa sem se vendarle udeležil, ker sem še pravočasno pred 1. majem odšel zdoma in sem se vrnil 3. maja, ko je bilo zanesljivo vse mimo. Takrat se nas je zbralo tam pod Pohorjem 300 delavcev. Prav ko je Milan Zidanšek govoril, smo zagledali orožnike, ki so šli proti nam. »Zapojmo«, je zavpil Zidanšek in začel dirigirati. Naše petje so orožniki prekinili. Na vsak način so hoteli vedeti, kaj tu počnemo. Peli smo pač, na travi smo imeli razgrnjeno jedajo in pijačo ob košarah. Torej čisto običajni izlet v naravo, smo trdili. Preverjali so, kdo smo in med nami so našli tudi Hermanka, ki je bil takrat značen komunist. Hoteli so ga odgnati, pa

To je praznik dobrih ljudi

Direktor Peka in Planike je bil, so mi rekli, in ko ga iščem od Tržiča do Pristave, se ogledujem le po lepih novih belih in mogočnih hišah gori v bregu. Ko le ne najdem, povprašam. Ta je pa v 'fabriških' blokkih, mi povedo. In res ga najdem v eni teh preprostih tovarniških hiš. Ivan Stucin je bil in ostal proletarec...

Lahko bi bil tekstilec, tako kot oče, pa ga je vleko za mizarja. Toda, ko je prišel čas za njegov uk, so se pri mojstru Janezu Mandeljcu dogovorili, da bo 'šuštar'. Z očetom sta skupaj vojak služila, pa se je dal pogovoriti... In morda bi bilo z Ivanom v življenju drugače, ko ne bi padel v čevljarstvo družino. Potem morda ne bi spoznal vseh tistih revolucionarnih misli, kot jih je našel pri naprednjaku in revolucionarju Ivanu Erlahu, čevljarškemu mojstru v Tržiču, ki je bil ves vnet za socialistične ideje. Nepismen je bil, pa mu je Dornikov Fric moral brati Marxa in Engelsa. In dobro je dal zaslužiti fantom. Ko je Ivan odhajal k vojakom, mu je vroče naročal, da ja ne bo streljal na štrajkaše...

Med takimi ljudmi, kot so bili Erlah, Stegnar, oba Uzarja, Debevc, Gradišar, Dacar, Keršič, Kacijanka, se je kalil. Ideje, ki so jih prinesli ti fantje iz oktobrskе revolucije, so jim burile duha in dajale pogum, da bi spreobrnil ta svet tudi v tržiški luknji. Da bi tudi oni vzeli oblast v svoje roke, kot ruski delavci tam na njihovih kolhozih in sovhozih, da bi sami zagospodarili s svojim delom, sami odločali... Tu pa je 140 čevljarških mojstrov delalo s po 6 do 8 vajencev, delo le sezonsko, za Veliko noč in Božič si garal noč in dan, vmes pa ni bilo za sok... Le še zidarji so imeli tako pasje življenje. Potem je začela čevljarška obrt zamirati, pojavljala so se večja.

podjetja, ki pa so izkoriščala še bolj...

Duška so si dajali na svojih shodih. Socialisti so se dobivali v Rdečem konzumu. Najboljšo kulturno skupino so imeli, mešanica pevski zbor, dramsko skupino, telovadbo, tamburaški zbor. K njim so prihajali revolucionarji, kot Vehovec, Žorga, Vergelj in za prvi maj so pripravili tako proslavo, da se je leto in dan govorilo o njej. Spreved je šel z zastavami in godbo skozi ves Tržič, Pristavo, Križe, proti Retnjam v Kovor, na Bistrico in nazaj v Tržič, kjer so praznovali naprej. Bil je njihov praznik, praznik mednarod-

IVAN ŠTUCIN
-ŽANA

Revolucija teče tudi danes

Prvi maj imenujemo praznik dela, pogosto je to »najdaljši« praznik v letu, posebno če pade tako srečno, da ga lahko podaljšamo še čez soboto in nedeljo. Zato ni čudno, da nam turistične agencije pripravljajo za te dni številne aranžmaje za izlete doma in v tujino. Sicer pa je stara tradicija, tole z izleti, kresovi in praznovanji. Se danes sploh zavedamo, kaj je pomenil praznik dela 1. maj nekoč, kako in zakaj so ga praznovali in kaj naj bi nam pomenil še danes?

O tem sem se pogovarjala z Brankom Babičem-Vladom, našim znanim družbenopolitičnim delavcem, ki domuje naizmenoma pri družini v Ljubljani pa v Semedeli nad Koprom, kjer v miru piše in ureja svoje spomine.

»Tovariš Babič, kako ste praznovali 1. maj nekoč?«

- Bil je to borbeni praznik, v znamenju boja za delavske pravice, demokracijo, svobodo, proti fašizmu, ki je že bil na pohodu, proti naraščajočemu terorju. Pred vojno sem živel v Mariboru (od 1937 do 1940), ki je bil tipično delavsko mesto. Osnovna značilnost tak-

ratnega praznovanja je bilo narodnostno obeležje, čutili smo se ogrožene, saj je Jugoslaviji grozil napad. Takrat so se namreč že odigrali usodni dogodki v Avstriji in na Češkem. Naše geslo je bilo torej obramba dežele, boj za neodvisnost, široko demokracijo, ljudsko fronto, proti agresiji. V tem smislu smo tudi pisali parole po zidovih, trojili letake, imeli borbeno gesla. Posebno smo to okrepili, ko je nacistična Nemčija napadla Poljsko in se je začela II. svetovna vojna. V tistem času je tudi Jugoslavija podpisala tisti znani pakt s fašisti in vsi napredni ljudje so bili proti temu. Delavski praznik smo vedno obeležili tudi z rdečimi zastavami, ki smo jih izobešali na najbolj vidnih in najtežje dostopnih mestih, tako da je imela policija velike težave, da jih je snela.

»Organizirali ste tudi izlete, ki so bili pravzaprav politična zborovanja.«

- Ker so bile vse manifestacije prepovedane, smo prirejali politična zborovanja v obliki izletov v naravo. Udeleževali so se jih predvsem komunisti, toda tudi vsi demokrati in napredni delavci (tudi tisoč nas je bilo). Iz Maribora smo hodili pod Pohorje. Sicer je bilo vse kot na običajnem izletu, le da smo imeli ob tej priložnosti tudi politične govore, vroče debate, kratka živahna politično aktivnost.

»Se spomnite konkretno kate-
rega teh praznovanj?«

- Težave so bile v tem, da so mene iz varnostnih razlogov pona-

BRANKO BABIČ-VLADO se je rodil leta 1912 v Dolini pri Trstu. V Jugoslavijo je emigriral leta 1930, član KPJ od leta 1935. Delal je v Mariboru in Banja Luki in imel pomembne politične zadolžitve (sekretar oblastnega komiteja KPJ za Bosansko Krajino). V partizanih od leta 1941, leta 1942 sekretar okrožne komiteja za Kozaro, od 1943 do 1945 vodil sekretar PK KPS za Slovensko Primorje, namestnik politkomisarja IX. korpusa. V letih 1946/47 sekretar CK KP Vljške krajine, do 1952 sekretar KPŠTO. Potem številne funkcije v družbenopolitičnih in kulturnih organizacijah (glavni odbor SZDL, CK KPS, republiški poslanec, predsednik Svobode in Zveze kulturnoprosvetnih organizacij ter drugo), zdaj član predsedstva ZZB NOV Slovenije in član sveta federacije. Branko Babič je nosilec številnih odličij in priznanj, omeniti jih gre vsaj nekaj: Spomenica 1941, Orden za hrabrost, Orden zaslug za narod, Orden bratstva in enotnosti I. in II. reda itd.

nega proletariata, praznik njihove borbe proti kapitalistom in izkoriščanju. Če je proletarijat leta 1981 praznoval prvi maj z geslom osemurnega delavnika, je bilo leta 1913 in 1914 geslo »vojna vojni.« Takrat so ga praznovali še skupaj z nacionalisti in klerikalci. Po letu 1920, ko je bila komunistična partija z Obznano razpuščena, so naslednja leta prvi maj praznovali tudi v Tržiču le manjše revolucionarne skupine. Na Bistriško planino, Kriško goro, Veliko Mizico, Stolec in pod Storžič so hodili. Vsako leto, ko je zazelelo na poljih in se je v prvih porajal nov up na lepše in boljše življenje, so praznovali. Kljub zadržanosti, ki so jim trgali rdeče nagelne iz gumbic, rezali kravate in pretepali. Njihova proletarska zavest je le še bolj rasla... Partijska literatura je prihajala po skritih poteh iz Avstrije. Prinašal jo je tudi Ivan in vodil revolucionarje po gorskih vrhovih, varno mimo mejnih straž. Zbirali so rdečo pomoč in za tiskovni sklad. Do leta 1931 je bila pri njem javka za zvezo s Koroško. Vse to pa ni moglo ostati skrito. Aretiran je bil in okusil je Glavnjačo, ki je bila za komuniste tudi visoka šola marksizma. Ko se je vrnil, za komunisti ni bilo dela... Tik pred vojno okusi še taborišče Ivanjico. Ze 23. julija 1941 se je priključil Tržiški četi na Čevljarcih, potem je v Storžički skupini in Kokrškem bataljonu. Ko je bila svoboda, je prišel v Tržič z Doline...

Zdaj je spet 1. maj praznik. Od vsega sveta in vsakogar priznan delavski praznik! Tkalski in čevljarški stroji tržiških tovarn so okrašeni z rdečimi zastavami in zelenimi vejami, povsod je pesem, je praznik, ki ti ga ne more nihče več vzeti. Praznik dela, praznik žuljavih, dobrih rok. Vedno isti pomladni dan, pa vendar vsakokrat drugačen. Ob vsakem beležimo nove delovne uspehe, ki nam kažejo lepši jutri...

Pa smo popustili v tem svojem navdušenju. Predobro gre. Imamo proste nedelje, sobote, imamo samoupravo. Se imamo še za kaj boriti? Ko bi le znali mladi to ceniti in ohraniti, si želi danes Ivan Štucin.

D. Dolenc

ZDENKA LOVEC

Kako spodbujati tehnično ustvarjalnost?

Magister Gabrijel Devetak je inovator, vodja marketinga in predsednik komisije za inovacije v podgrajski Plami. Značilno za to tovarno pod obronki nerazvitih Brkinov je izredno uspešno spodbujanje inovacijskega dela. Tovarna doživlja gospodarski razmah, v proizvodnji natančno uvajajo izboljšave in nove teh-

reli in stimulirali: pripravljate nov pravilnik o inovacijah. Kako ste doslej in kako boste v prihodnje stimulirali inovatorje?

»Doslej smo izplačevali nagrade predvsem za tehnične izboljšave na osnovi ustvarjenega čistega dohodka po pravilniku iz leta 1972, tako da smo izračunali enoletni učinek ino-

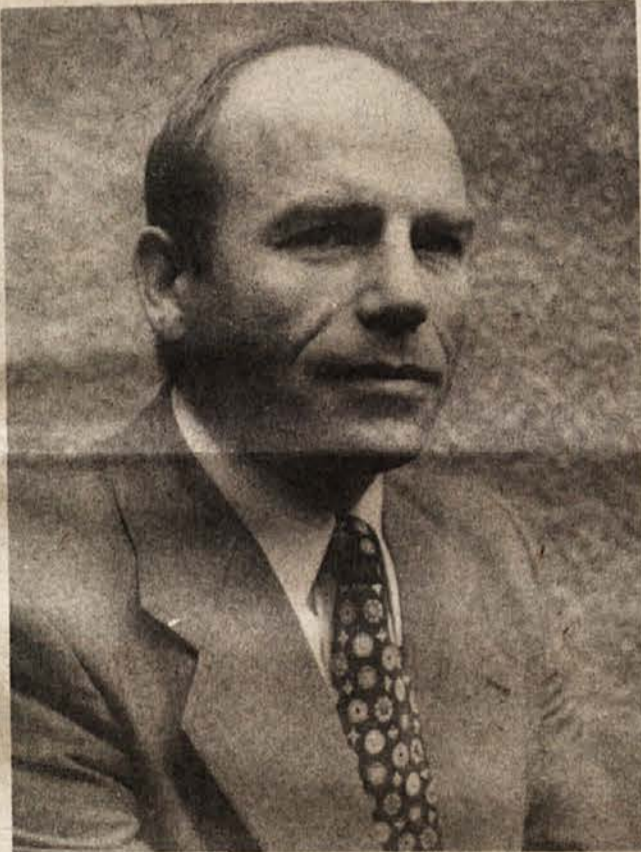
take primere temeljito obdelati in nato obravnavati na strokovnih službah ter družbenopolitičnih organih, z namenom, da se pravilno osvetli vloga, mesto in pomen pravične materialne stimulacije inovatorjev, obenem pa odpravlja nepotrebne ugovore in pripombe, ki povzročajo v nekaterih delovnih organizacijah veliko nevoščljivosti in zavisti.«

»V Jugoslaviji beležimo stagnacijo, števila prijavljenih patentov in inovacij. Kaj bi bilo po vašem mnenju potrebno ukreniti, da bi se stanje izboljšalo?«

»To je zelo aktualna tema, o kateri mnogo razpravljamo in pišemo. Moje mnenje je, da je treba začeti konkretno uresničevati sprejete naloge, ali preiti od besed k dejanjem, kot večkrat poudarja tovariš Tito.

V jugoslovanskem merilu beležimo velik upad števila doma izdanih patentov: od 438 v letu 1960 na 50 v letu 1977. Enako je bilo stanje tudi v lanskem letu! V industrijsko razvitih državah registrirajo največ patentov raziskovalni inštituti, pri nas pa je obratno: največ patentov prijavijo posamezniki. Če primerjamo število izdanih patentov z ostalimi evropskimi državami, bomo ugotovili, da smo med zadnjimi. Lahko bi naštevali še drugo problematiko, kjer se ne moremo pohvaliti niti v evropskem, še manj pa v svetovnem merilu. Zato je nujno potrebno resneje spodbujati ustvarjalni razvoj in kontinuirano vključevanje naše industrije v svetovne tokove znanstveno-tehnične revolucije. Za to pa je potrebno moralno in materialno stimulirati inovatorje, nuditi delavcem tehnično literaturo, revije in časopise (vsak Plamin inovator na primer brezplačno prejema revijo Pronalazač, da se redno seznanja z dogodki doma in v svetu s tega področja), spremljati svetovno stanje tehnike, obiskovati sejme, mednarodne razstave, seminarje, simpozije o inovacijah, organizirati predavanja o industrijski lastnini in marketingu v organizacijah združenega dela, nuditi vsestransko pomoč delavcem, in spodbujati njihovo tehnično ustvarjalnost. Vodilni in vodstveni delavci bi morali vsaj delno poznati osnove industrijske lastnine, vlogo, mesto in pomen tehničnih inovacij za razvoj domače industrije in njeno vključevanje v mednarodno delitev in menjavo dela. Posebno pozornost bi morala posvečati tehničnim inovacijam tudi zvezna vlada in ostale družbenopolitične institucije, kot je to običajno v industrijskih državah. Analizi faktorjev, ki zaviralno ali pospeševalno vplivajo na tehnično ustvarjalnost, bo potrebno posvetiti več pozornosti v sredstvih javnega obveščanja. Nekaj modelov, ki pridejo v poštev pri nadaljnjem razvoju tehničnih inovacij v samoupravnem gospodarstvu, sem podal v knjigi, ki jo pišem na temo »Inovacije in marketing«.

vacije in temu primerno po ustrezni tabeli nagrajevali avtorje v obliki enkratnega nadomestila. Osnutek novega pravilnika o inovacijah pa predvideva za izume izplačevanje posebnega nadomestila za dobo do petih let, za tehnične izboljšave pa izplačevanje do treh let na osnovi doseženega čistega učinka v času izkoriščanja in plasmaja inovacij. Sindikati so dali pobudo, da bi se odškodnine oz. posebna nadomestila iz naslova inovacij upoštevala za pokojninsko osnovo, kar pa je še v razpravi pri zvezi sindikatov Jugoslavije. Poleg denarnih imamo uvedena še moralna priznanja, ki jih prejema tisti inovatorji, ki so materialno stimulirani, kakor tudi tisti, ki so prispevali k reševanju tehničnih inovacij, vendar niso postavili odškodninskega zahtevka, zlasti v primerih, ko gre za delovno dolžnost. Uvedeno imamo še podelitev moralnega priznanja »Inovator leta«, ki ga običajno prejme najzaslužnejši inovator. Posebnost novega pravilnika je v upoštevanju faktorja ustvarjalne sposobnosti, kakor tudi drugih določil, ki pozitivno vplivajo na pravično in spodbudno stimulacijo tehnične ustvarjalnosti. Omenim naj še zanimivost, da imamo v postopku obravnavo odškodninskega zahtevka za izplačilo okoli štiriindvajset milijonov starih dinarjev na osnovi izračunane razlike prihodkov in odhodkov, okoli 1,5 milijarde starih dinarjev, kar sta ustvarila dva inovatorja. Ob tem primeru je bil predsednik odbora za inovacije pri predsedstvu zveze sindikatov Jugoslavije tovarišu Zarič, ki je obiskal Plamo v začetku tega leta, zelo zadovoljen, obenem pa je poudaril, da je treba

nične rešitve, pred meseci so predali namenu nove tovarno, zgrajeno na osnovi lastnih inovacij. Gabrijel Devetak je avtor številnih strokovnih člankov uvajanju inovacij na osnovi tržnih raziskav v razmerah samostojnega gospodarskega sistema: na to temo piše zdaj tudi knjigo.

»V Plami so inventivno-inovacijski procesi zelo razviti: spodbujanje inovacij je organizirano in kontinuirano. Nemašne za in službe pri tem imate vi, ki ste tudi sam inovator, obenem vodja marketing službe in predsednik komisije za inovacije. V čem je ključ do uspeha?«

»Recepta, ki bi bil univerzalen ni: obstaja pa nekaj osnovnih prijemov, ki zagotavljajo uspešnost na tem in drugih področjih. Poudaril bi le najvažnejše. Osnovno načelo temelji na spodbujanju tistih inovacij, ki zadovoljujejo družbene potrebe in s katerimi se v združenem delu ustvarja zadostna akumulacija za razširjeno reprodukcijo in s tem prenos dosežkov svetovne tehnologije v našo prakso. To bi lahko strnil v veliko misel, ki je za Plamo značilna: »inovacije in marketing ob upoštevanju teamskega dela in ustvarjanja.«

Vztrajamo na tem, da je prostor za inovacije na slehernem delovnem mestu, od vratarja do glavnega direktorja. Rezultati takih spodbud se kažejo v tehničnih izboljšavah, koristnih predlogih in izumih, katerih avtorji so vseh strokovnih in izobrazbenih strani: od kvalificiranih delavcev, inženirjev in tehnikov do magistrstov znanosti.«

»V Plami se trudite, da bi tehnične inovacije ustrezno motivi-

Inovator Mihael Podgoršek

Preprosta — toda dragocena pridobitev

»Za novotarje sem se že od nekdaj zanimal,« je začel pogovor ključavničar v temeljni organizaciji Vzdrževanje tovarne glinice in aluminija »Boris Kidrič« Kidričevo. Miha Podgoršek je za inovacijsko dejavnost v ptujski občini slišal v letu 1976. Takrat se je ta dejavnost zelo razmahnila, saj so jo začeli organizirano razvijati.

Podgorškova novost je na prvi pogled videti silno preprosta in enostavna in prav zaradi nje je dostikrat slišal kakšno krepko, pripoveduje. In za kakšno izboljšanje gre?

»Prijavil sem zamenjavo železnega drsnega lažaja na polžu pri transportu glinice. Tako smo litoželezne ležajne skodelice zamenjali z lesenimi in s tem dosegli manjšo porabo skodelic in ohišij. Prejšnje skodelice smo ponavadi menjali vsak tretji ali peti dan, lesene bodo sedaj vzdržale najmanj šest mesecev. V prvem letu je prihranek znašal okoli 540 tisoč dinarjev in to ni mala reč.

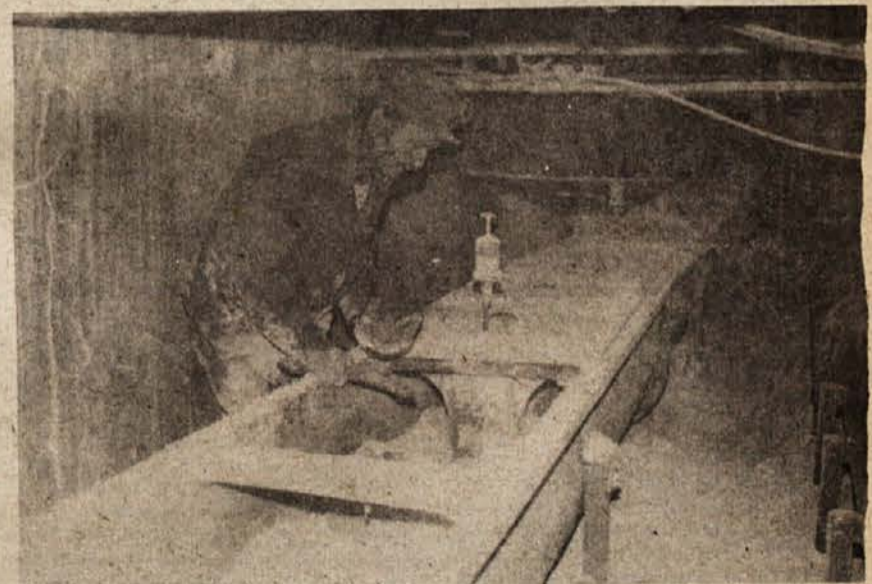
Od kod ideja, me sprašujete? Ja, naj ne zveni preveč smešno, če bom rekel, da sem pred leti lesene ležaje uporabil tudi pri kolesu, s katerim sem se včasih peljal na delo, uspelo je in o tej pridobitvi sem začel razmišljati že leta 1974. Ker ni bilo pravega poguma, niti strokovne in moralne pomoči, sem idejo o lesenem

ključavničar sem in ne strojni delovodja. Tako je to pri nas v TGA.

Nagrada za inovacijsko dejavnost me je zelo presenetila. Nagradili so me s 17.630 dinarjev. Če je to veliko, me sprašujete? Takole bi odgovoril: Glede na prihranek v tovarni je malo, toda zame je zadosti, zado-

Mihael Podgoršek: »Inovatorstvo ni preprosta reč«

Mihael Podgoršek nam je svoj »izum« pokazal v delovnem okolju. Za sam posnetek dokazuje, da dela v izredno težkih delovnih pogojih oblači prahu zmlete glinice se dobesedno zgrinjajo nad delavci in stroji. — foto: zk

ležaju opustil, pozabil pa je nisem. Lani sem izum ponovil, ga praktično preizkusil, doživel nekaj posmehovanja in na koncu ob pomoči obratovodje Janeza Sukiča leseni ležaj prijavil raziskovalni skupnosti občine Ptuj, ki je letos mojo novost tudi najvišje ocenila.«

»Kakšne so možnosti inovatorjev?«

»Vse je odvisno od delovnega okolja in od delovnih opravil. Menim, da bi inovatorji morali imeti mnogo več strokovne pomoči, menjavati bi morali delovna mesta in podobno. Možnosti bi se tako razširile in spet bi nastala kakšna nova ideja.«

»Vaši načrti?«

»Trenutno sem brez njih. Prav bi bilo, če bi sedaj začel razmišljati o sebi, o delu v tozdu in o odnosih v tovarni. Reči moram, da z delom, ki ga sedaj opravljam nisem zadovoljen. Lani sem končal delovodsko šolo, toda še vedno sem na starem:

voljen sem. Še bolj bi bil, če bi se spremenili odnosi. Rekel bi, da so se ne na slabše, ampak tako, da me se daj sodelavci in drugi gledajo ko »bogatina« in ne kot inovatorja.

»Prepričan sem,« je dejal Miha Podgoršek, ki že sedemnajsto leto deli dobro in slabo s tovarno glinice in aluminija, »da bo moji novotarji vzpodbudila k razmišljanju tudi mlajše delavce. Takšno razmišljanje v tovarni že nastajajo mislim, da so le-ta nekako povezani z mojim prizadevanjem. Vesel bi bil če bi res bila.«

Ponekod pot inovatorjev ni tako lahka, kot bi si to človek mislil. Marsikatero bodico moraš izdreti iz kože, marsikatero krepko požreti in preslišati. Navsezadnje pa prebedet tudi kakšno noč. Kljub tem tegobam in nevspešnostim je Miha Podgoršek dosegel svoje: pomagal je tovarni in družbeni skupnosti. Njegova skromnost je poplačana ...

Zdenko Kodrič

Že dolgo sem pravi Velenjčan

Ugodne razvojne možnosti so v Saleški dolini sprožile bujen gospodarski razcvet in skupaj z industrijo je nezadržno rastle tudi mlado Velenje. Rudarsko elektroenergetski bazen in vse ostale tod razvite panoge so sestavljale raznoliko ponudbo zaposlitve, ki je v Velenje pripeljala ljudi iz vseh naših republik. Mesto je resnično postalo »Jugoslavija v malem«, kot Velenje čisto imenujemo in statistika pove, da je na področju velenjske občine danes zaposlenih skoraj 6000 delavcev iz drugih republik. Tako, kot so različni kraji, od koder prihajajo, so različni tudi ljudje. Nekaterim je novo življenjsko in delovno okolje težko premagljiva zapreka, ki jih ob sleherni ponujeni priložnosti vleče nazaj med domače. Veliko pa je takih, ki hitro zaživijo z novo sredino in se kmalu počutijo domačine. Tak je tudi ing. Ivan Čuljak, ki je za delom prišel v Velenje, pred devetimi leti. Preden pove, kako ga je pot zanesla med občane Saleške doline, strne petin-tridesetletni Ivan, ki je danes vodja temeljne organizacije Jama Skale v velenjskem Rudniku lignita, svoje mladostne spomine v zanimivo pripoved.

»Vselej sem v zadregi, ko govorim od kod sem doma. Zivel sem namreč v mnogih mestih in povsod sem se počutil domačega.

spoznaval najrazličnejša opravila in ljudi in se zelo hitro vživel v novo življenje. Do prihoda v Velenje sem se toliko selil, da s prilaganjem novi sredini resnično nisem imel težav. Lepo so me sprejeli in kmalu sem že bil pravi Velenjčan, saj mi je tudi slovenščina kar hitro postala domača.«

Res, človek skoraj težko verjame, da slovenščina ni njegov materin jezik. Pri tem pa, ko pripoveduje o sebi, na njegovi delovni mizi neprestano zvonijo telefon in Ivan Čuljak, ki je poleg tega, da vodi eno od treh proizvodnih temeljnih organizacij rudnika lignita Velenje tudi jamski reševalec, kot iz rokava streže svojim sodelavcem z različnimi tehničnimi in drugimi podatki. Nato nadaljuje: »Tako po prihodu v Velenje sem se vključil tudi v delo družbenopolitičnih organizacij, najprej seveda med mladimi in zatem še v sindikatu, zvezi komunistov in drugod. Ko sem dobil stanovanje in si ustvaril družino, je bilo povsem jasno, da bom ostal v Velenju. In danes se počutim, kot da bi vsa svoja leta preživel tukaj. Ko gledam okoli sebe pa vidim, da se mnogi nikakor ne morejo prilagoditi novemu okolju, ali pa ga sprejemajo težko in počasi. Marsikoga premaga domotožje in se vrne

Ivan Čuljak

Rodil sem se delavcu in gospodinjji v Sarajevu in se kmalu nato s starši in tremi sestrami preselil v Teslić. Del osnovne šole sem obiskoval v tem kraju, končal pa sem jo v Zagrebu, kamor me je naprej vodila pot. Moja želja je bila, da postanem gradbenik, toda na prigovarjanje prijateljev sem se vpisal v rudarsko tehnično šolo v Tuzli. Končal sem jo ravno v času rudarske krize, ki ni obetala takojšnje zaposlitve, zato je naslednja postaja bila rudarsko geološka fakulteta v Beogradu. Odločil sem se za strojno smer rudarstva, še prej pa v počitnicah trdo delal, da sem si zagotovil materialne študijske pogoje. Kljub temu so bila to čudovita in nepozabna leta. Misel prekine smehljaj, ki mu zaigra na licu in pove mnogo več kot še tako pretehtana beseda. Po uspešno opravljeni diplomski je čakalo služenje vojaškega roka in tako je prišel v celjsko kasarno Slavka Slandra. Od tu do Velenja pa je bilo seveda čisto blizu.

»Velenje sem prvič spoznal še kot srednješolec in silno me je navdušilo. Zato priložnosti nisem smel zamuditi. Pozanimal sem se za možnosti zaposlitve in z Rudnika lignita Velenje kmalu dobil sporočilo, da sem sprejet na delo. Kot pripravnik sem

domov. Velenje se trudi, da bi se delavci iz drugih republik pod novo streho čimbolje počutili, toda marsikaj bi se lahko še storilo. Predvsem bi bilo treba ustrezneje organizirati življenje v samskih domovih, kjer prebiva največ delavcev, ponuditi pa je treba tudi več kulturnih prireditelj, ki jih bodo znale pritegniti in popestriti njihov prosti čas. Najbolj zanimiv pa je seveda šport, zlasti sedaj, ko ima Velenje nogometnega drugoligaša.«

Tudi Ivanu Čuljaku šport veliko pomeni in izpolnjuje dober del njegovega prostega časa. Poleg tega, da je zvezni atletski sodnik in član upravnega odbora nogometnega kluba Rudar se še sam rekreativno udeležuje v različnih športnih panogah. »Najraje pa sem v naravi,« pravi Ivan Čuljak in nadaljuje: »Največje veselje so mi prijetni sprehodi v lepem vremenu z ženo in triletno hčerko Sašo. Kmalu nas bo več, saj je drugi otrok že na poti in potem bo veselje v družini še veliko večje. Škoda, da ni več prostega časa, kajti otroci so mi zelo pri srcu in najraje sem z njimi,« pove v lepo zveneči slovenščini, ki bi mu jo lahko zavidal marsikak Slovenec. Tak je Ivan Čuljak, še pred nedavnim doma drugod, danes pa že pravi domačin, pravi Velenjčan.

JOŽE KRANJC

Na Štuhčevi domačiji ni »grab«

Tudi v odročne Grabe pri Logarovcih prihaja napredek z velikimi koraki

»Včasih je bilo veliko bolj prijetno živeti na deželi, kot je danes. Ni bilo lahko, bilo pa je lepše zato, ker smo vaščani bili več skupaj, ker smo poklepeteli ob vaškem vodnjaku, se srečevali na kolovozih in rekli to ali ono na račun vremena, dela na njivah ali travnikih. Delati smo morali bolj trdo, kot danes, takrat namreč še ni bilo strojev, ni bilo modernih traktorskih priključkov, kot jih poznamo danes. Vse smo delali ročno in le složnost krajanov je bila tista moč, ki nam je pomagala urediti vse pravočasno. Kljub trdemu delu, pa smo imeli še vedno dovolj časa, da smo katero zapeli, da smo zaplesali in se veselili nad svojimi uspehi. Tega ni več. Vse je modernizirano, na polju lahko dela že en sam človek, moderni stroji opravijo delo namesto ljudi, namesto pomoči sovaščanov. V naši vasi ima že vsakdo traktor, prav tako tudi priključke.«

»Naša vas je lepa. Prijetno je živeti tukaj. Složni smo, radi si pomagamo med seboj,« pravi Štuhčeva. »Škoda je le, da nimamo nekoliko boljših cest v vasi, pa tudi to bomo s skupnimi močmi uredili. Poglejte samo, kakšni gasilski dom si gradimo. Takšnega, da ga nimajo daleč naokoli. Ves denar smo zbrali sami, tudi delamo tako. Vsak pomaga po svojih močeh. Tu bodo tudi skupni prostori, lahko se bomo dobili in zapeli, lahko bomo imeli sestanek vaščanov in še in še...«

SREČA KI IZGINJA

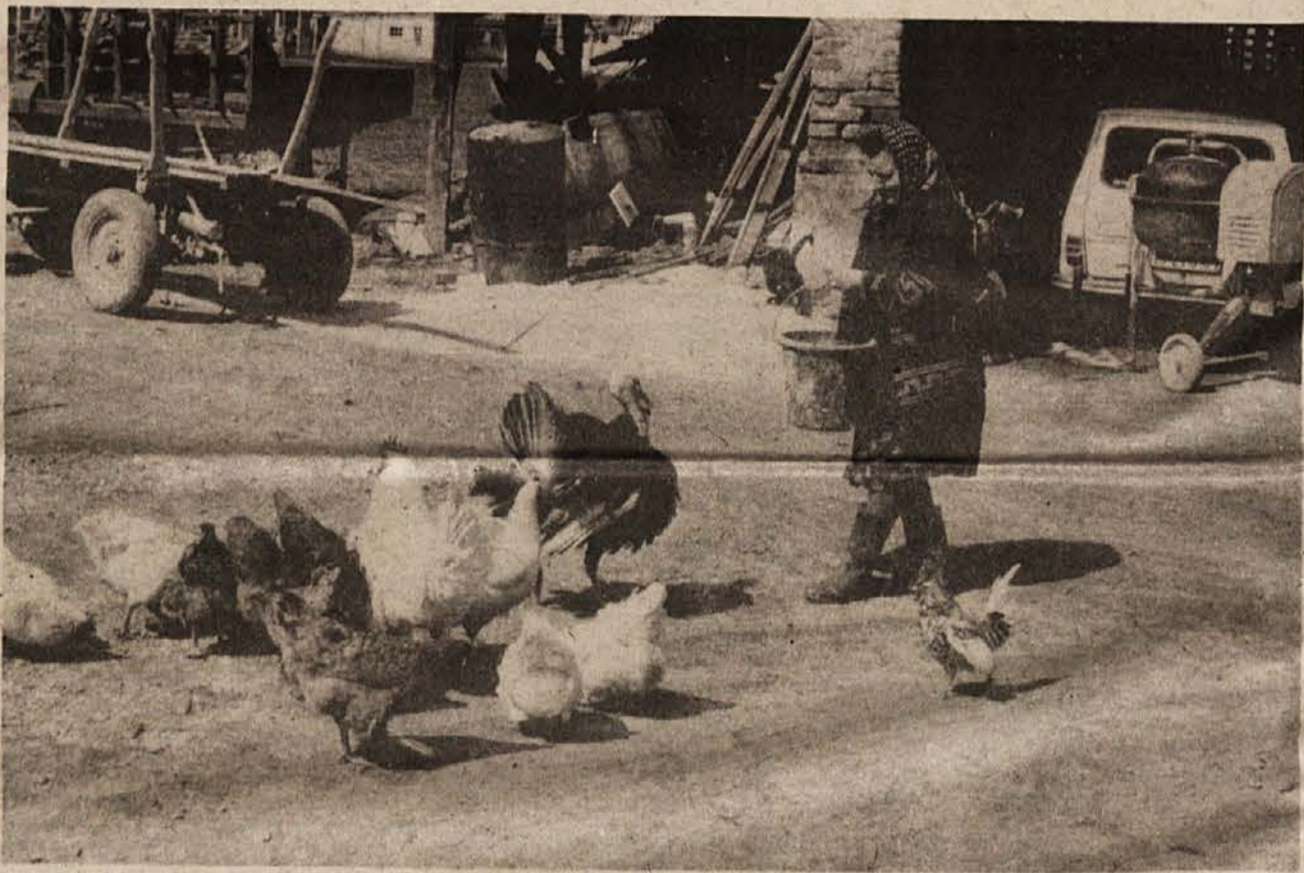
Prijetno je življenje na kmetiji. Posebno še na takšni, kot jo imata Tone in Marija. Pa vendar razočar-

»Danes vse mlado vidi samo življenje v mestih. Tja si želijo na delo, tja se poročijo in tam si uredijo stanovanje. Kdo bo pa delal? Od kod bomo dobili osnovna živila za življenje?« s težkim srcem pripoveduje 56-letni gospodar Tone.

VSE JE MODERNIZIRANO

Na Štuhčevi domačiji imajo danes vse modernizirano. Ne samo kmetijske stroje ki so jih kupili prav tako na kredit. Tudi vse najmodnejše gospodinjske aparate je moč videti na njihovi domačiji. Stroje so že odplačali, kredit za hlev pa še odplačujejo.

»To danes kmetu veliko pomeni. In mi smo s sodelovanjem z našo zadrugo zelo zadovoljni.

To je v družini Štuhčevih še eno redkih opravil, ki poteka brez pritiskanja na gumbe in brez sodobne mehanizacije.

Tako razpreda Marija Štuhec, kmečka žena s petimi križi na hrbtu in še leto čez. Tam v Grabah, naprej od Križev pri Ljutomeru, je doma. Ni sama. Mož Tone ji zvesto pomaga in nekako oba z roko v roki vodita svoje gospodarstvo, ki obsega kar 11 in pol hektarjev zemlje. Od te je 9 hektarjev obdelovalne, preostalo so gozdovi.

Zmotil sem jo sredi dela, takrat, ko je ravno krmila kar naprej lačno govedo v novem hlevu. Zgradili so ga s krediti ter lastnim trudom in delom. 26 starih milijonov kredita jim je omogočila domača kmetijska zadruga v Križevcih pri Ljutomeru. Omogočila zato, ker velja Tone in Marija za tista izmed najboljših kmetov-kooperantov te kmetijske zadruge. Daleč naokoli ju poznajo kot zagrizena kmeta, ki bi dala vse za zemljo, za delo na njivah in travnikih, za plapolanje zlatorumenih žitnih polj in prijetno dišečih pokošenih tranikov.

»Danes imamo na njivah v glavnem koruzo in krompir, lani smo pa poskusno zasejali tudi nekaj sladkorne pese. To je nekaj novega za nas kmete na tem območju. Poskusila sva z možem in ugotovila, da gre. Sicer pa bomo morali posajeti letos že precej več površin, če bomo hoteli imeti tovarno sladkorja v Ormožu,« je zelo bistro razmišljala moja sogovornica.

Natanko 24 hiš šteje vas Toneta in Marije. V vasi ni trgovin, niti vaške gostilne nimajo. Sicer pa, pravi, je morda prav zato v vasi tako prijetno. Zato, ker ni nikogar, ki bi popival v gostilni. Vsi na delu, na zemlji. Samo 4 domačije niso »čisto« kmečke. Na vseh ostalih pa ljudje tam v Grabah žive od zemlje in svojih pridnih rok.

rana ugotavljata, da mladi danes nočejo več ostajati na zemlji. V njihovi družini so se sicer dogovorili. Naslednika bodo imeli, čeprav sta oba sinova raje izbrala vsak svoj poklic, hči pa je le doma. Toda vsi trije radi pomagajo materi in očetu, sinova delata več »zunaj«, hči pa je že skoraj popolnoma zamenjala mamo v hiši, v kuhinji.

»Zares, kuha bolje kot jaz sama. Posebno še naše znane specialitete rada pripravlja. Ima jih že dvaindvajset, toda že od mladih nog je kuhala. Škoda zares škoda bi bila, če ne bi znala pripravljati posebnosti naše kuhinje, kot so prleške gibanice, krapi in kvasenice. Vse to sem jo naučila, bolje jih že zna pripraviti kot jaz.«

Vsi ostali člani družine pa samo prikimavajo, smeh na njihovih obrazih pa mi da vedeti, da so resnično prava kmečka družina. Takšna, kot jih je že danes že bolj malo in škoda je, da se počasi izgublja v modernem industrializiranem svetu. Generacije za nami bodo prikrajšane za marsikaj lepega in prijetnega.

Nekateri kmetje seveda niso našega mnjenja, midva z ženo pa misliva, da če hočeš, se da! To je pa najvažnejše!«

OD JUTRA DO VEČERA

Se smo hoteli klepetati, toda čas nas je neusmiljeno preganjal. Gospodinja je hitela po svojih opravkih, gospodar je imel kopico dela zase. Če ima kmet stroje, jih mora tudi vzdrževati; gospodinja pa mora kar naprej postoriti to in ono na domačiji. Na kmečkem dvorišču Marije in Toneta je videti vse, od kokoši, purana, črnobelega muca in štirinožnega gospodarjevega prijatelja.

Od ranega jutra do poznega večera, ko zunaj zavladajo nočni mir, je na Štuhčevi domačiji tako živahno. Zvečer pa vsi zaspijo, zaspijo ob mislih na delo prihodnjega dne.

Samo velik črni kuža zalaja v noč...

JANEZ KURBUS

Živahne barve slik in sivina železnih kipov

Tovarna spreminja tudi ljudi

Med milijoni delovnih ljudi, ki so zaslužni za našo sedanost, nekatere ob določenih prilikah posebej omenjamo, sem nekje prebrala in brž pomislila na Zlato in Jožeta Volariča; zakonca, učitelja, družbenopolitična delavca in zadnjih nekaj let še priznana umetnika naivne smeri.

Partijski izkaznici sta prejela pred več kot tridesetimi leti. Za poštvalno družbenopolitično in pedagoško delo sta bila že večkrat odlikovana, med drugim tudi z redom dela s srebrnim vencem.

Živita na Kokrici pri Kranju, v hiši, ki jo je spričo labirinta ulic komaj najti. Prijazna človeka sta. In rada govorita. Nekoliko manj o sebi, zato pa več o delu v šoli, o umetnosti in številnih prijateljih, ki sta jih spoznala ob slikanju oziroma kiparjenju.

»Rojen sem v tridesetih letih našega stoletja v Banovi Jarugi, kot večina otrok v stari Jugoslaviji, v revni družini,« je prvi povzel besedo Jože Volarič, ker ga je čakal še eden od številnih sestankov.

petnajstimi leti sem se lotil lesa, a brez posebnih uspehov. Pred desetimi leti pa sem v kovini našel svoj material, ki me je spremljal vse življenje. V otroštvu sem delal z motiko, med vojno občeudoval orožje, kot vajenec pilil. Spoznal sem pridobivanje jekla, ki daje občutek hladnosti. Priznam, da sem ga kot vajenec včasih sovražil, obenem pa vzljudil in ga poskušal oplemenititi.

Da mu je to uspelo, pričajo številni kipi, med njimi tudi znani Matija Gubec, Upornik, Mati, Rudar in Relief o zmagi, v katere je ujel življenjsko silo, ki ne prizna poraza. Če obstaja podton v njegovih plastikah, potem je to kritika nemočnega, nedelavnega in nestvarnega.

Tudi Zlata je odrasla ob vsakdanjem delu in veselju v Prekmurju. Ko je prišla vojna, se je vse spremenilo. Madžarski fašisti so družino odpeljali v taborišče Šarvar.

»Kar pomnim, sem rada risala. V taborišče sem vzela risbiče našega doma. Na dvorišču smo se igrali šolo. Vedno sem bila

sko vezeno. A bila sva srečna. Stanovala sva v majhni sobi, v katero sva spravila mizico, posteljo in gašperček. Ko se je rodila hčerka, zdaj je stara že 27 let in ne živi z nama, sva že imela stanovanje v šoli.

Učitelj je bil v tistih časih še ugleden človek, ki so mu natrpali kup dela. Zlata je pisala igrice, učila otroke za nastope, vodila terensko organizacijo KP in občinsko organizacijo KP prosvetnih delavcev ter predsedala ure in ure na raznih sestankih.

Vseskozi je gojila dve veliki želji: slikati in pisati. Sele 1976. leta se je lotila prvega platna. »Zdelo se mi je kot ogromna poljana ali njiva, ki jo je treba zasejati. Pravijo, da so rože ženski motiv. No, moje so res bile. Rdeče, bele in modre. Potem sem naslikala nekaj prizorov iz kmečkega življenja. Enostavno, preprosto. Strokovni kritiki so kasneje rekli, da je to naivna smer. Kaj ustvarjam: Slikam z oljem, na platno, ljubim tople barve, nekoliko nežne, največ rdeče, oranžne, rjaste,

Kasteličev! Ohooooj! V mladno se prebujajočem gozdu, ki si ga velja zapomniti zaradi gostih nasadov borovnic, nedaleč od spomenika pri Sentjoštu, sem na ves glas klicala Vida Kastelica. Njegova tašča mi je na domu rekla, da je šel čistit dolinico pred hosto. Nisem ga priklicala, medtem pa je gospodar že po drugi poti prišel v vas in me pred hišo v Sentjoštu 19 prestregel.

»Imam popoldanski šiht, zato sem moral dopoldne postoriti doma, kar je najbolj nujno v tem času,« se je opravičeval in me povabil v hišo. Tik cerkvice jo je postavil, prav za prav naredil sam na temeljih in zidovju stare bajte. Zdaj je Kasteličeva domačija sodobno poslopje, v katerem imajo poleg kuhinje in kopalnice še dve sobi in dnevni prostor, neke vrste jedilnico. Zada je lepo urejeno tudi gospodarsko poslopje. Tam imajo svoj domek krava, dva pujska, avto in vsa ropotija, ki spada na kmečko domačijo.

»Jaz kmetujem takrat, kadar nisem v službi. V IMV sem predelavec na končni montaži prikolic. Delo je dokaj naporno, tudi odgovorno. Začel sem pa

plače in da si odpočijem, doma bom pa garal. Danes je bistveno drugače, ker je vsak delavec plačan po učinku in tudi organizacija dela je taka, da »zabušavanja« ni več. Vsaj ne v moji skupini. Še vedno pa je za moje pojme preveč bolniških spomlad in jeseni, v času največjih poljskih in vinogradniških del. Velika večina delavcev v IMV ima namreč doma tudi zemljo. Opažam, da je tudi pitja med delovnim časom vedno manj. Če je danes kdo vinen, mora takoj zapustiti delovno mesto, čaka pa ga disciplinska in kazen. Na take praznike kot je Jožefovo je še pred nekaj leti marsikomu iz ust dišala pijača in so bile nevspečnosti, letos nisem opazil niti enega okajenega.

Med kolegi, ki so pred leti skupno s Kastelicem prvič prestopili prag avtomobilske tovarne so danes še redki. Vsa leta IMV gradi, osebni dohodki so nizki v pri veri z drugimi kolektivi, zato je tudi, že marsikdo odšel na boljše plačano lažje delo. Kastelic vztraja z zaslužkom okrog 6.000 din, pri čemer je v štet že otro-

Vid Kastelic

Njegovo otroštvo je minevalo v vaški idili, ob pestrem delu na polju. Skrbel je za kravici, ki sta bili vir hrane, denarja in edini prevoz. Rad je prebiral knjige, a kaj, ko za to ni bilo časa. »Bral sem na paši. Kravici pa v sosedovo koruzo. Tedaj je zapela palica in bil sem ob knjigo. Poiskati sem moral drugo vrsto zabave. Iz blata sem oblikoval gradove iz pravljič, njihove prebivalce pa rezljal v lesu.

Vojna vihra je bila zanj, mladostnika, kljub nevspečnostim nekaj posebnega. Včasih celo zanimiva. Dogodki so spremenili vaško enoličnost v razburljiva doživetja.

»Po vojni sem se v Lendavi izučil za strojnega ključavnika in kasneje naredil mojstrski izpit. V Lendavi sem končal tudi rudarsko šolo za vrtnega mojstra in pozneje še rudarsko tehniško šolo. Ob delu sem študiral za inženirja strojništva in profesorja industrijske pedagogike. Vzljudil sem šolo, največ po ženinem pripovedovanju, in se zaposlil v prosveti. Zdaj delam v šolskem centru Iskra kot pomočnik ravnatelja.

Pravi, da je z ljudmi lepo, a težko delati. Ljubezen do človeka in dela z njim prenaša tudi v svoje stvaritve, v hobi, ki mu pomeni razbremenitev vseh težav. Zanimivo je tudi, da vnaša elemente hobija v delo z učenci. Z njimi razpravlja o svojih stvaritvah in umetnosti. Tako vsako leto spozna nekaj učencev, ki imajo razen talenta željo ustvarjati. Take fante skuša opogumiti in jim po svojih močeh svetovati.

Gotovo bi bili zanimivi odgovori vseh, ki so začeli ustvarjati v zrelejših letih. Jože pravi, da jih je bilo v njegovem primeru več. »Moja tehnika, obločno varjenje, je zahtevna in težka, tako da celo sam razmišljam o notranji energiji, ki me spodbuja in žene, da dneve in dneve, celo v počitnicah, žrtvujem za to. Nikoli se ne naveličam.

»Omenil sem, da sem že v otroštvu oblikoval ob igri. Pred

učiteljica. Ta želja se mi je po vojni izpolnila. Nižjo gimnazijo sem končala v Lendavi, v Mariboru pa zatem učiteljske in pedagoško akademijo. Rada učim. Vsa leta do 1976 sem poučevala še honorarno, zdaj pa samo slovenščino v osnovni šoli Franceta Prešerna. Dolga leta sem učila v nižjih razredih in v teh je več možnosti za likovno dejavnost. Otrokom so ugajale moje slike na tabli. Vendar sem se resnejšega slikanja lotila mnogo kasneje, pred tremi leti, ko sem imela prvič dovolj prostega časa.

»Poroka? Leta 1951. To so bili časi praznih trgovin, delovnih akcij, zadrugištva, študija, pravega tovarništva in prepričanja, da ne bo nikoli več vojne. K matičarju sva se peljala na starem kolesu v novi lepi obleki, ki sem jo sama sešila. Edino darilo je bila brisača z madžar-

rumene... Na vseh slikah je veliko ljudi, predvsem otrok. Delo odraslih je moja pogosta tema.

Seveda je Zlata prva obveznost redno delo, šele potem pride na vrsto slikanje. Pravkar je naslikala otroški motiv za narodno akcijo ob letu otroka, pa že tri slike za razstavo v Ljubljani, za likovno kolonijo v Šarvarju.

»Človek lahko veliko ustvari, če je zadovoljen. Moram reči, da mi je mož vedno pomagal. Nikoli nisva govorila o ženskih ali moških opravilih. Kdor je prvi prišel domov, je skuhal kosilo, opral posodo in perilo, le kupovati mora še vedno sam.

Navadno v galerijah želijo, da razstavljata skupaj kipar in slikar. Tako se tudi v tem pogledu dobro skladava. Pravijo namreč, da se živahne barve z mojimi slikami lepo ujemajo s sivino njegovih železnih kipov.

Helena Jelovčan

pred 17 leti kot navaden delavec, takrat ko so se na veliko praznike vasi in je vse odhajalo v industrijo. Prej smo živeli v Praprečah pri Straži, na ženinem domu in šele pred šestimi leti smo prišli sem v novo hišo, v moji rojstni vasi. V službo sem se vozil sprva s kolesom, kasneje sem prišel do mopeda, zdaj imam pa avto. »Katro« kot se spodobijo za jemvejevce,« je rekel z nasmeškom, vendar s takim prizvokom, da je dal slutiti njegovo pripadnost največjemu dolenjskemu kolektivu.

Vid Kastelic je očitno iz boječega podgorskega fanta postal mož, ki zna postavljati besede na pravo mesto, ki se mu vidi, da nekaj ve in ima življenjske izkušnje in ki je ves nesrečen, če v pomenku kar tako izgublja čas.

»Nisem tiste vrste človek, ki rad počiva. Ne v službi in ne doma. Kolikor mi zdravje dopušča sem kar naprej z nečim zaposlen. Žal nisem več tako krepak, ker sem bil operiran na kili, pa tudi želodec mi nagaja. Nekoč sem v tovarni na vsak način hotel vzdigniti prikolico, a je bilo preveč za moj organizem.

Da je Kastelic v tovarni priljubljen, dokazujejo tudi njegove funkcije. Je že drugič v centralnem delavskem svetu in tudi član disciplinske komisije.

»Kakšne so vaše izkušnje v samoupravnih organih?

»Celotno samoupravno delo je zdaj mnogo bolj organizirano kot je bilo prva leta. Spreminja pa se tudi miselnost ljudi. V velikem navalu zaposlovanja je več ali manj vsak računal: grem v službo zaradi zavarovanja in

ški dodatek in vse drugo, kar mu gre glede na dolgoletno izkušnje.

Zena je tudi zaposlena v Novolesu, njena mati, ki zdaj doma gospodinja, je invalidska upokojenka. Po več kot dvajsetih letih izredno težkega dela v novomeški Opekarni Zalog nobena delavka ni zdrava. Tako pri Kasteličevih s tremi plačami in zemljo, na kateri vse pridelajo, kar lepo živijo. Dva otroka hodita v stopiško šolo, seveda pa doma tudi pomagata kot vsi kmečki otroci.

»Kakšne vrste je vaš oddih, saj venomer tudi ne morete delati? Kako na primer preživljate nedelje?

»Ko je v vinogradu in na njivah vse postorjeno, se včasih odpeljemo na Gorenjsko k sorodnikom. To mi je v največje veselje. Rad se vozim. Na pravih počitnicah na morju še nisimo bili, planiramo pa jih za letos. Naš kolektiv ima v Pakoštanah naselje prikolic, kjer slišim da je zelo lepo in ne predrago. Najbrž se bomo letos le odločili in šli. Ze zaradi otrok.

Skupaj sva ugotovila, da je pridnost človeku najbrž prirojena. Praksa namreč kaže, da je v tovarni priden delavec navadno tisti, ki tudi doma ne drži križem rok. Težave pa so z onimi, ki se tudi po šihu ne vedo kam dati in jim je najdražja pot do bližnje gostilne. Kastelic je le eden izmed tritisočlanskega kolektiva Tovarne IMV in najbrž precej na boljšem, kot del njegovih sodelavcev, ki si šele utirajo pot v kolektivu in v razmerah doma. Vse to ima Kastelic že za seboj. Ko je on začel pa mu je bilo zagotovo slabše, kot ljudem, s katerimi se za tovarniško ograjo zdaj prvič srečuje.

RIA BAČER

Tovarna pred domačim pragom

V številnih odročnih in obmejnih vaseh na Primorskem so zrasle nove tovarne. Jez odseljevanju. Podoželje doživlja splošni ekonomski in družbeni napredek. Korenite spremembe na Tolminskem. Ob obratih tudi sodobne kmetije.

Primorsko podoželje doživlja očiten ekonomski in splošni družbeni napredek. Še donedavna smo bili priča nenehnemu odseljevanju prebivalstva iz odročnih, nerazvitih predelov v razvitejšo mestno središče. Dandanes smo priča nasprotnemu pojavu: težnji po zaposlitvi v domači vasi, kjer ljudje z vso zavzetostjo obnavljajo in gradijo nove domove. V številnih odročnih vaseh na Tolminskem, Goriškem, Ilirskobistriškem, v Brkinih in drugod na Primorskem so v zadnjih letih zrasle nove tovarne, številni družbeni objekti, komunalna infrastruktura in seveda — stanovanjske hiše.

Delavski praznik je priložnost, da se поблиže seznanimo z dosežki delovnih ljudi in občanov na podoželju, ker so nastali s prizadevanjem širše družbene skupnosti. Še najbolj so vidni rezultati v

Takoj po končani vojni je od kmetijstva živelo 80 odstotkov prebivalstva (po štetju leta 1948 je v občini živelo 24.600 ljudi).

V pičlih tridesetih letih se je podoba na Tolminskem močno spremenila. V gospodarstvu in družbenih dejavnostih ter v obrti je zaposleno že 7000 občanov. K temu so veliko pripomogli tudi novi obrati, ki so jih v zadnjih letih zgradili ob meji in višjih predelih nad Sočo. Prvi tak obrat so leta 1973 uredili v nekdanji šoli na Šentviški planoti. V Metalflexovem obratu je našlo zaposlitev prvih 20 delavk. Hkrati so posodobili kmetijstvo na tem območju Tolminske. Od skupno 200 moderniziranih kmetij, jih je četrtina na Šentviški planoti.

Z obstoječim obratom na Šentviški planoti pa domačini še niso bili zadovoljni; zahtevali so novo tovarno in so jo tudi dobili. V prihodnjih

Pred leti so se slednjič odločili napraviti konec takemu stanju. Na Banjški planoti so zagnali stroji, ki so razširili ceste, prav tako na Ligu, v Goriška Brda so prišli brigadirji iz vse Slovenije, iz prenekaterih pipe je pritekla voda, kmetje pa so deležni mnogih ugodnosti pri obnovi svojih kmetij. Mnogi, ki so pred desetletji zapustili svoj kraj, so se vrnili, odseljevanje se je praktično zavrnilo.

Med prvimi, ki so se v novogoriški občini odločili za pomoč ljudem, je bil mirenski Ciciban, znan po izdelovanju otroške obutve in igrač. Pred sedmimi leti je zrasel Cicibanov obrat v Kalu nad Kanalom (rob Banjške planote), potem na Cerovem v Brdih in kasneje še tovarna igrač v Dolenji Trebuši. Potem so na Ligo, nad mejno reko Idrjo, zgradili novo tovarno Iskre-Avtoelektrika Šempeter v Lokovcu (vzhodni rob Banjške planote) pa so postavili halo delavci šempeterskih Vozil.

Ljudje so delo dobili takorekoč pred tovarniškim pragom. Delavci, zaposleni v teh dislociranih obratih, so zadovoljni. Marinka Ipavec, vodja popoldanske izmene v Cicibanovi tovarni v Kalu nad Kanalom, pravi, da se vozijo k njim na delo celo iz doline, Kanala in Anhovega, kjer je delovnih mest na pretek. V Kalu je proizvodnja taka, da jo zmore vsaka ženska in delovna mesta v dolini so »rezervirana«
bolj za moške. Pa to nič ne moti, saj je iz Kanala do Kala avtobusni prevoz zagotovljen.

Sprejeta družbena načela o združenem delu, o politiki enakomernega razvoja nerazvitih in obmejnih območij so, kot kaže, vendarle spremenila preživetje odnose, ki so nekoč vladali med mestom in vasjo. To pa je edina in prava pot k humanizaciji. Enakovreden družbeni pomen zastavljene politike ima tudi nacionalni in narodno-obrambni značaj. Bodice obrambnega ježa ne predstavljajo bunkerji, marveč nacionalno in razredno osveščeni ljudje z dobrim svobodnim počutjem. Solidarnostna politika do nerazvitih in obmejnih krajev nedvomno potrjujejo praksa današnjega dne.

BOGDAN BOŽIČ

Nova tovarna Metalflexa na Šentviški planoti bo v prihodnjih dneh usposobljena za proizvodnjo.

Proizvodnja v Cicibanovem obratu v Kalu nad Kanalom, kjer dela 90 žensk. Vozijo se celo iz Soške doline.

tolminski občini, kjer so že pred leti v resoluciji občinske skupščine zapisali, da bodo skrbeli za policentrični razvoj občinskega gospodarstva, kar z drugimi besedami pomeni, da bodo odpirali delovna mesta v novih dislociranih obratih na podoželju.

Tolminska se v preteklosti ni mogla izogniti odseljevanju prebivalstva v razvitejša mesta. Industrija se v času splošnega razvoja na Tolminskem ni takoj pojavila. Vzrok za tako stanje prav gotovo ni smo naravna zaprtost območja, ampak tudi drugi politični razlogi ter oddaljenost oziroma lega tega območja: pod vladavino Avstroogrske in pod italijansko okupacijo je bila Tolminska obmejno območje, avstrijski in italijanski kapital pa se je izogibal vlaganjem v kraje ob neji.

Sele po osvoboditvi so v tej občini, ki meji z Italijo v skupni dolžini 96 kilometrov, zrasle prve tovarnice.

dneh bo stekla proizvodnja v veliko večjih prostorih, opremljenih s sodobnimi stroji. Tovarna bo zaposlovala 100 delavk, v kratkem pa se jih bo zaposlilo še 20.

Tolminski Metaloflex pa pohoda v hribovska naselja še ni zaključil. Kmalu naj bi stekla proizvodnja stikal za »belo tehniko«
v Gorenji Trebuši, ki sodi med najslabše razvite kraje v občini.

Dolgoročna politika vlaganj v nerazvita območja se torej na Tolminskem lepo uresničuje. »To je tudi dokaz pravilne izbire poti. Pred desetletjem so si le redki zamišljali tovarne v hribovih. Kdo bi si mislil, da bo proizvodnja v obratu v Breginju, ki ga je postavil kobariški TIK, tako hitro stekla. Že pred potresom so v novi hali zaposlili okrog 50 prebivalcev pasivnega Breginjskega kota«, pripoveduje predsednik tolminske občinske skupščine Stanko Kovačič.

»Tako politiko bomo seveda nadaljevali. Obstoječim tovarnam v odročnih krajih se bodo pridružile nove: v vasi Soča, Rutu in, kot že rečeno, v Gorenji Trebuši. Programi so izdelani, s sredstvi pa najbrž ne bo večjih težav,«
meni predsednik Kovačič.

Ko bodo uresničili celoten program naložb v dislocirane obrate predvidoma že v začetku prihodnjega leta bo tolminsko podoželje bogatejše za okrog 400 delovnih mest. Če k temu prištejemo še nove tržne kmetije, na katerih so ostali mladi, je številka še večja.

Ozrno se malce še na sosednjo, novogoriško občino, ki velja za eno najbolj razvitih v Sloveniji. Vzporodno z rastjo Nove Gorice je rasla tudi gospodarska moč občine. Toda ves ta napredek je potihoma spremljal pereč negativni pojav, ki so mu posvečali premajhno pozornost. Nerazvita so ostala nekatera območja občine: Banjška planota, Lig, Kambrško, del Brd ob italijanski meji in del Krasa. Vasi so se praznile, ljudje so odhajali po debelejši kos kruha v mesto, kmetije so ostale zapuščene. Šolska poslopja so onemela, v preteklih letih je bilo komaj moč zbrati za dober razred šolarjev, in to v krajih, kjer je včasih kar mrgolelo mladih nog.

Leto LUKA KOPER zategnjenih pasov

Koprška luka je v letu 1977 zabeležila precejšnjo izgubo. Izdelali so sanacijski program in ta je že v prvem letu izvajanja dal zelo dobre rezultate. Namesto izgube so imeli ostanek, vendar na račun nizkih osebnih dohodkov in zanemarjanja družbenega standarda delavcev. Začetek letošnjega poslovnega leta opozarja, da se bo zdaj treba odločiti lotiti drugačnih ukrepov, če naj slovenska luka zapljuje v mirnejše vode.

Leto 1977 je pred luški kolektiv, ki je s 1800 člani med največjimi na Primorskem, postavilo hude preizkušnje, ene najtežjih v njegovi samorastniški preteklosti. Izguba v višini 51 milijonov dinarjev je narokovala temeljit premislek, kako in kam naprej.

Izdelali so sanacijski program na dolgoročni osnovi in se lotili posla. Pred dvema mesecema so potegnili črto pod prvim letom sanacije. Rezultat je bil presenetljiv. Namesto 22 milijonov izgube, kot so jo planirali, jim je ostalo 23 milijonov čistega dohodka. Ostanek je sicer predstavljal sredstva za topli obrok in letne dopuste ter obvezni rezervni sklad, to pomeni, da so ga porabili že med letom in ga niso mogli usmeriti v razširitev svoje materialne osnove, pa vendar je bil uspeh vzpodbuden znak, da je Luka na dobri poti.

Po skupni količini pretovornega blaga je lani Luka dosegla rekord z 2.132.027 tonami, kar je sicer le malo več kot v rekordnem letu 76, a vendar več kot 200.000 ton več kot v letu izgube. Takšen obseg so dosegli s povprečno 50 manj zaposlenimi delavci, po čemer je mogoče sklepati na krepak skok produktivnosti. Pripravo in izvajanje sanacije je vseskozi spremljala dejavnost družbeno-političnih organizacij v Luki. Z veliko zavzetostjo vseh članov kolektiva so dosegli uspeh, ki ga niso niti sami pričakovali. Uveljavili so nekatere temeljitejše posege v organizacijo dela, zmanjšali so število zaposlenih, zaostri so delovno disciplino in zadržali osebne dohodke na ravni predhodnega leta. Napori vseh delavcev v Luki so bili izjemno veliki, odrekli so se marsičemu, da so na koncu leta izbrsali negativni predznak zaključnega računa.

To obdobje je bilo težko, vendar je ugodno vplivalo na zavest o skupnih naporih in navezanosti na Luko. Ne smemo pozabiti, da kar 60 odstotkov članov kolektiva prihaja iz drugih krajev in da je bila Luka do pred kratkim za veliko število zaposlenih zgolj odskočna deska za tujino.

Delitev dela in specializacija jugoslovanskih luk se prepočasni premika z mrtve točke. Koprška ima nekoliko boljše in pogostejše stike z reško, sicer pa velja, da se luke razvijajo in planirajo vsaka zase. V razmišljanjih, katere usmeritve naj uberejo, zavzema v Koprju najvidnejše mesto promet kontejnerjev. Leta 1976 so pretovorili za 87 tisoč ton kontejnerjev, leta 1977 120 tisoč ali 37 odstotkov več, lani pa že 204 tisoč ton, kar je celih 70 odstotkov več kot leto poprej. Tudi v letošnjem načrtu predvidevajo pospešeno rast kontejnerskega prometa.

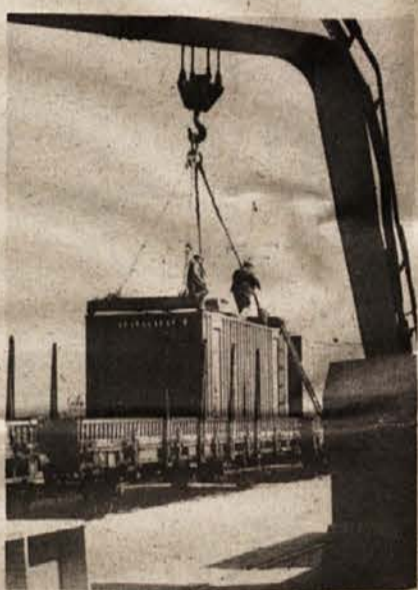
Rezerve so po tej plati že močno izkoristili in letošnje leto mora biti zato posvečeno iskanju novih možnosti. O tem, kateri ukrepi bodo tokrat v prvi vrsti, so si v Luki na jasnem.

Predvsem vedo, da najtežje breme leži na njihovih ramenih in da jim ga bodo drugi lahko samo malce olajšali. Položaj luk in sploh gospodarstva, vezanega na morje, še vedno ni takšen, da bi nudil vsaj relativno stabilne pogoje poslovanja in razvoja. Se posebej v transportni verigi je vloga Luke neustrezna. Partnerji Luke, odvisni od njene dejavnosti, prihajajo do zaslužkov po lažji poti in brez tveganja, ki sicer spremlja domala vsako potezo Luke. Skrajni čas je, da poslovna skupnost za integralni transport zagleda luč in da se veriga transporta poveže v dohodkovno celovitost.

Poleg zunanjih ukrepov morajo v Luki sami storiti vse, da bo nadaljnja pot varnejša. Najprej se bodo ustrezneje samoupravno organizirali. Namesto gigantske TOZD Operativa bodo ustanovili (računajo

že julija) v Luki pet TOZD in skupne službe. S takšno organizacijo nameravajo doseči večji delovni učinek, večji občutek pripadnosti delovni organizaciji, boljše kontrolo poslovanja in dela, delitev odgovornosti ter možnost sprotnega spremljanja ustvarjenega dohodka.

V prvih treh mesecih letošnjega leta je obseg pretovora ostal tri odstotke pod planom, na račun manjšega pretovora generalnega blaga, čeprav so krepko presegli lansko številko. Ob tem pa velja zapisati podatek, da je delo stalo kar 336 delovnih ur zaradi dežja. Najhuje je bilo januarja, ko so izvršili le 75 odstotkov planiranega prometa. Stojnine se kopicijo iz dneva v dan, tako da kljub nadurnemu delu in izjemnim naporom zimska sezona južnega sadja, ki bi sicer lahko predstavljala ob ustrezni opremljenosti obdobje visokega poslovnega uspeha, prinaša poslovanje na robu rentabilnosti.

Izteka se sezona južnega sadja v koprski luki. Zaradi slabega vremena je pretovarjanje stalo januarja 155,5 ur, februarja 93,5 in marca 87,5 ur. Posledica zastojev je bila vsakodnevna gneča na sidrišču, visoke ladijske stojnine in slabši poslovni rezultat kot so pričakovali. Z nadurnim delom in občasnim zaposlovanjem novih delovnih rok so lahko težave le omilili, kajti trajnejšo rešitev bodo prinesle šele nove naprave.

V začetku letošnjega leta je znova opozorila na potrebo po hitrejši modernizaciji, s katero bodo zmanjšali živo delo in predvsem odvisnost od vremena. Junija bodo postavili tekoči trak za južno sadje, do jeseni pa bodo dokončali širitev kondicioniranega skladišča za južno sadje, s čemer bo zaokrožen terminal za banane. Kontejnerski terminal bodo prav tako v letošnjem letu asfaltirali ter postavili mostno kontejnersko dvigalo. Za konec leta si obetajo še tudi dokončanje obale za sipke tovore, tako da bodo vse te investicije delno že letos, v veliko večji meri pa v prihodnjih letih prispevale k uspešnejšemu poslovanju rezultatu Luke.

Ob vseh teh zahtevnih investicijskih posegih, za katere združuje sredstva slovensko gospodarstvo, se je uveljavilo spoznanje, da terja družbeni standard, skupaj z nagrajevanjem zaposlenih, korenitejšo posege. Pasove bo treba popustiti, kajti od zategovanja ni mogoče pričakovati dolgoročnih rešitev. V zadnjih dveh letih v Luki praktično niso dvignili osebnih dohodkov, niti niso kupili nobenega stanovanja! Prvi ukrepi so že storjeni, saj je Ljubljanska banka dala načelno soglasje, da nudi 50 milijonov kredita za izgradnjo samega doma in 40 milijonov za stanovanja.

Pričetek letošnjega leta je dovolj zgovorno opozorilo, da Luka končno že potrebuje trdnije temeljenje, ne pa samo hitre roke delavcev in njihovo požrtvovalnost.

Foto: Matej Brus
Tekst: Vencoslav Japelj

Hrana prihaja iz Pomurja

NAVEZANOST NA ZEMLJO

Kraji, raztreseni po goriških hribih in slovenjgoriških holmih, so dolgo veljali za simbolj revščine in zaostalosti. Vse do zadnje vojne tu ni bilo razvite industrije, zaradi očitne agrarne prenaseljenosti pa so si morali mnogi iskati kruh v tujini ali kot sezonski delavci na prostranih poljih Baranje in Banata. Nekateri se niso več vrnili, pri večini pa je ljubezen do domače grude bila močnejša in vrnili so se, čeprav jih je čakala revščina.

Posledice nekdanje agrarne prenaseljenosti se čutijo še danes, saj so se kmetije delile med več dedičev in poprečna velikost kmetije v Pomurju meri zdaj le od tri in pol do štiri hektarje. Poleg tega je prisotna še velika razdrobljenost posameznih parcel, vse to pa je glavni vzrok za nizko produktivnost in drago proizvodnjo v zasebnem kmetijstvu. Še vedno je močno prisotna tudi tradicionalna navezanost na zemljo, saj kljub povečani možnosti za zaposlitev kmetije le neradi zapuščajo zemljo ali pa jo kljub zaposlitvi obdržijo. Prav zaradi navezanosti na zemljo se kmetije tudi težko odločajo za oblike združevanja zemlje, je pa zato toliko bolj prisotna težnja za individualno modernizacijo. Le redko so danes v Pomurju kmetije brez

To, kar pomeni Vojvodina za Jugoslavijo, to predstavlja Pomurje za Slovenijo. Kmetijstvo je v pokrajini ob levem in desnem bregu Mure najpomembnejša dejavnost, saj se z njim ukvarja več kot polovica prebivalcev, če pa prištejemo še zaposlene v družbenem sektorju kmetijstva in v prehranbeni industriji, potem lahko zapišemo, da še vedno več kot 70 odstotkov pomurskega prebivalstva živi od kmetijstva. Pomurje tako skupaj z ostalimi občinami v severovzhodni Sloveniji predstavlja glavnega preskrbovalca hrane za Slovenijo, obvezo do zagotovitve hrane pa sta pomursko kmetijstvo in industrija prevzela tudi s srednjeročnim razvojnim programom.

prašičev pa polovico prašičerejske proizvodnje v naši republiki, skoraj dve tretjini vseh teh tržnih viškov pa odpade na zasebni sektor.

Ob skrbi za razvoj družbenega sektorja Pomurci torej ne zanemarijajo zasebnega kmetijstva, saj vidijo v njem ključ za ekonomsko preobrazbo naše vasi. Mala kmetija ne more nuditi perspektive za ekonomsko in socialno varnost kmeta, zato je treba prekiniti s staro miselnostjo in iti v korak z razvojem. Združevanje dela, sredstev in zemlje je tisto področje, s katerim se kmetijski strokovnjaki veliko ukvarjajo in vidni so že tudi prvi uspehi. Tako so se nedavno sadjarji zasebnega sektorja organizirali v skupnosti za pridelavo višenj, med kmeti pa vlada precejšnje zanimanje tudi za gradnjo skupnih hlevov. Zgledi vlečejo, pravijo, zato upajo, da se bodo tem kmalu pridružili še novi.

proizvodnje, trgovine, gostinstva in storitev, z več kot 12 milijardami dinarjev celotnega prihodka pa se ta sestavljena organizacija uvršča na 29. mesto v Jugoslaviji.

Je ena redkih, ki ima v svoji sestavi delovne organizacije po vsej Sloveniji, sedež pa na manj razvitem območju, zato prav samoupravni organiziranosti posvečajo posebno pozornost. V 62 temeljnih organizacijah združenega dela je zaposlenih blizu 10 tisoč delavcev, poleg teh pa v okviru sestavljene organizacije prek kmetijskih združenj in temeljnih organizacij kooperantov z njo organizirano sodeluje še 18 tisoč kmetov, katerih sodelovanje je predvsem dolgoročno usmerjeno. SOZD ABC Pomurka torej s povezavo z DO in TOZD na območju 18 slovenskih občin že močno presega regionalne okvire in vse bolj dobiva slovenski značaj.

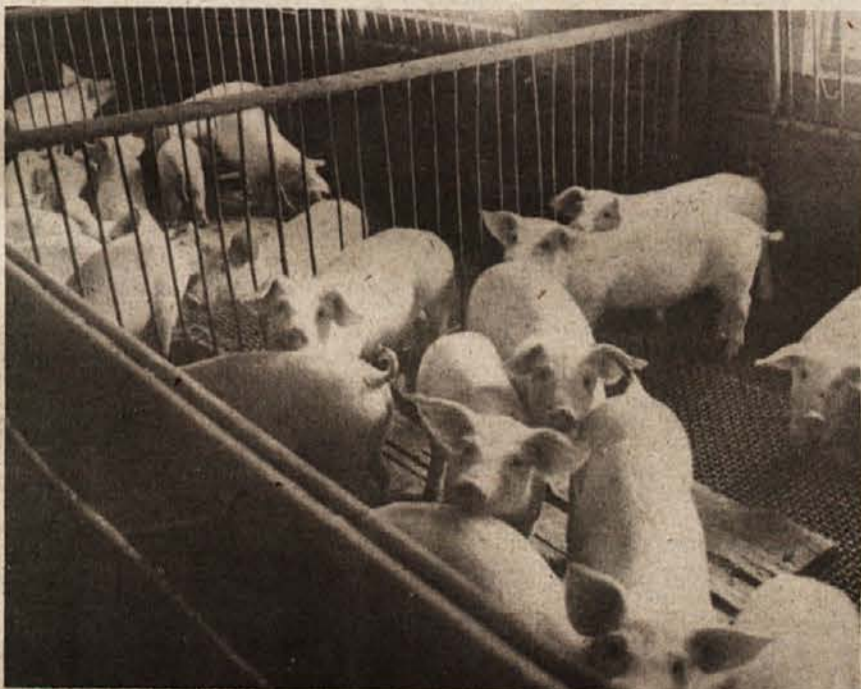
POLOVICA SLOVENSkih TRŽNIH VIŠKOV IZ POMURJA

Že doslej so v pomurskem kmetijstvu posvečali posebno pozornost investicijskim vlaganjem, saj je bilo v prvih treh letih sedanjega srednjeročnega obdobja vloženih v primarni del družbenega in zasebnega sektorja kmetijstva več kot 800 milijonov dinarjev, kar pomeni tretjino vseh tovrstnih vlaganj v slovenskem kmetijstvu, do konca tega srednjeročnega obdobja pa so predvidene še nekatere nove naložbe. Če bodo predvidene investicije uspešno realizirane, bodo leta 1985 proizvedli v Pomurju 240 tisoč prašičev in 28 tisoč glav goved, najpomembnejše ob tem pa je, da bodo za to proizvodnjo pridelali kar 90 odstotkov potrebne krme doma.

Glavna usmeritev v pomurski kmetijski proizvodnji je torej živinoreja, saj ta predstavlja 80 od-

Obrat mesne industrije v Murski Soboti je eden najsodobnejših v Evropi, s kvalitetnimi izdelki pa si uspešno utira pot tudi na zahtevno ameriško tržišče.

130 tisoč prašičev letno v Pomurju predstavlja polovico prašičerejske proizvodnje v naši republiki.

ABC POMURKA – VELIKAN SLOVENSKEGA KMETIJSTVA

Kmetijstvo je za Pomurje eksistenčnega pomena in od njegovega razvoja je odvisen tudi celovitejši in hitrejši razvoj pokrajine ob Muri. Pomurci se tega dobro zavedajo in so mu dali prioritarno mesto v razvojnih programih. Tudi v družbenem sektorju, ki je bil še pred leti dokaj razdrobljen in uokvirjen v občinske meje, so prišli do spoznanja, da brez povezovanja in skupnega programiranja ni hitrejšega razvoja. Prvi zametki združevanja v sedanjih okvirih segajo v leto 1975, ko sta se združila KIK Pomurka in KK Radgona, sledila je ABC Ljubljana, tem pa so se kmalu pridružile še nove delovne organizacije. Sestavljena organizacija ABC Pomurka združuje danes že 90 odstotkov pomurskega kmetijstva, z uspešnimi integracijami pa se uspešno vključuje tudi v širši slovenski prostor. V ABC Pomurka, ki ima značaj kmetijske delovne organizacije iz združenih že 36 delovnih organizacij

stotkov vseh tržnih viškov v kmetijstvu, pomursko kmetijstvo pa predstavlja s tem glavnega oskrbovalca Slovenije z mesom, mesnimi izdelki, mlekom in mlekarскими proizvodi.

Zaradi neugodnega položaja, v kakršnem se nahaja naše kmetijstvo, pa se tudi Pomurje srečuje v tej panogi s številnimi težavami. Kmetijstvo in živilska industrija kljub intenzivni investicijski dejavnosti ne dajeta ekonomskih rezultatov, ki bi pogojevali hitrejši razvoj same panoge in celotne pokrajine, zato se upravičeno postavlja zahteva po nekaterih sistemskih rešitvah. Pa še nekaj nam mora biti ob vsem tem jasno: Bremena vlaganj in bremena stabilnega razvoja kmetijstva ne more nositi samo združeno delo Pomurja, saj se rezultati prelivajo na celotno Slovenijo. Zato bi morali v republiki že enkrat dokončno reči, kakšen bo odnos do kmetijstva, kakšen bo resnični odnos do tega najbolj severovzhodnega dela Slovenije, kjer je kmetijstvo življenjski pogoj razvoja in obstoja.

Tekst: Ludvik Kovač
Fotografije: Jože Herman

Pridobivanje novih obdelovalnih površin v Pomurju

V velikem razmahu melioracije

Nepovratna sredstva in ugodni krediti

MELIORACIJE – V Pomurju so v petih letih meliorirali čez 2 tisoč hektarjev zamočvirjenih zemljišč, kar je več kot polovica vseh v Sloveniji izsušenih parcel. Večino melioracijskih posegov so opravili na družbenih parcelah, zato je zdaj v prvem planu zasebni sektor, kjer je prav tako veliko nerodovitnih zemljišč, ki jih je treba usposobiti za primerno kmetijsko proizvodnjo. – Foto: J. H.

Kljub temu, da je v Pomurju vse več industrije, je kmetijstvo še vedno panoga, ki zaposluje največ prebivalstva. Toda rodovitnih kmetijskih površin je iz leta v leto manj. Ker pa je ta pokrajina žitnica Slovenije, vsaj tako jo večkrat predstavljamo, si v svetu ob Muri prizadevamo za pridobitev novih obdelovalnih površin. Te pa je moč doseči z melioracijami. V letih 1975–1978 so meliorirali 2.143 hektarjev zamočvirjenih zemljišč. Od tega največ, in sicer 2143 družbenih in 303 hektarje zasebnih. To pa je 55,8 odstotka melioriranih površin od 4.386, kolikor so jih v tem obdobju izsušili v celotni Sloveniji.

Pomurje obsega štiri občine. Izsuševalna dela so zlasti v polnem razmahu v lendavski, ljutomerski in soboški občini, medtem ko se prav zdaj pripravljajo na melioracijske posege tudi v radgonski občini. V občini Lendava so doslej meliorirali okrog 800 hektarjev družbenih zemljišč, precej pa so zaostali s temi posegi na parcelah individualnih kmetijskih proizvajalcev, vendar se je tudi tu zdaj premaknilo in ustanavljajo melioracijske skupnosti. Tudi v občini Ljutomer se ponašajo z dosežki na tem področju, saj so usposobili čez 600 hektarjev zemljišč slabega kakovostnega razreda. Na tem območju so se v melioracije pogumno vključili tudi kmetje, ki so v večini primerov po končanem delih pristali na komasacijo in skupno proizvodnjo. Česa takega pa še ni moč zapisati za območje soboške občine, kjer so doslej meliorirali kakih 500 hektarjev površin, v glavnem družbenih. Pravijo pa, da se prav vseh zemljišč ne splača usposabljati, kajti ponekod dosega cena teh posegov 13 starih milijonov po hektarju. To pa ne pomeni, da z melioracijami ne bodo nadaljevali tam, kjer ne bo prevelikih stroškov. Tako pravijo tudi v občini Gornja Radgona, kjer želijo meliorirati 500 hektarjev. V

tej občini bodo melioracije dosegle večji razmah, ko bo povsem urejeno korito reke Ščavnice.

V Pomurju si torej kmetijci zelo prizadevajo za pridobitev novih obdelovalnih površin. Pravijo, da za to obstoje trenutno tudi ugodni pogoji: investitorji dobijo 30-odstotna nepovratna sredstva in dolgoročne kredite bank (55 odstotkov od vrednosti) in kredite kmetijske živinorejske razvojne skupnosti (15 odstotkov od zneska investicije). Zaenkrat so taki ugodni pogoji zagotovljeni le še do konca prihodnjega leta, upajo pa, da bodo na voljo sredstva tudi po tem datumu, kajti še veliko je površin, ki kar kličejo po ustreznih posegih. Pridobivanje novih zemljišč je ena izmed primarnih nalog zlasti družbenega sektorja kmetijske produkcije. Ker pa zgledi vlečejo (zgledi pa so meliorirane površine kmetijskih delovnih organizacij), se tudi zasebni kmetijci vse bolj opogumljajo in se vključujejo v melioracijske skupnosti. Res pa je, da pot do take odločitve ni lahka. Ovira so zlasti stari ljudje na nekaterih kmetijah, ki se le stežka sprijaznijo, da bi nekdo na njihovi zemlji spreminjal podobo. Bojijo pa se tudi finančnih bremen. Po drugi strani pa so tu mladi kmetje, torej sinovi, ki jih ni zvalila industrija, ampak so ostali zvesti družinski tradiciji in hočejo iz zemlje stisniti kar največ. Ti so zato prizadevajo za čimveč rodovitnih površin (celo čez zemljiški maksimum 10 hektarjev imajo kaj povedati), kajti le tako lahko dosežejo dovoljšnje proizvodne količine, potrebne za proizvodnjo bekonov, pitanega goveda itd.

Industrializacija in novogradnje individualnih in družbenih stanovanj so globoko posegli v rodovinski zemljiški fond v Pomurju. Zemlje je vse manj. Z melioracijami usposablajo nove površine in na ta način zemljiški sklad postavljajo v prejšnje stanje.

Š SOBOČAN

Največji prvomajski kres v Sloveniji

Pred nami je spet praznični dan — 1. maj.

Hotenja, za katera se je boril naš proletariat, skupaj s svetovnim proletariatom, desetletja in desetletja dolgo, so bila pred 34 leti uresničena. Vizija novega delavčevega jutrišnjega dne torej že dolgo ni več vizija. Vgradili smo jo v temelje naše samoupravne socialistične skupnosti.

1. maj je bil razglašen za mednarodni praznik dela leta 1889. Na prvem kongresu II. Internacionalne so se za to odločili v spomin na prve majske dni leta 1886, ko je bilo v Chicagu v spopadih s policijo ubitih in ranjenih okrog 200 ljudi.

Na Slovenskem so prvi praznovali prvomajske praznike zasavske rudarji že leta 1890, čeprav je tedaj Revirje zasedla avstrijska vojska.

LENKICA, DAJ MU NAGELJČEK, DA BO TUDI ON VEDEL, DA JE DANES PRVI MAJ ...

... Skupina ljudi se je medtem že tako približala, da smo bili skoraj vstric. Jaz sem se prilepil tesno k macesnovemu deblu, da bi me nikakor ne mogli odkriti. Sedaj sem že razločil posamezne besede, toda nisem mogel razumeti, o čem govorijo. Nekaj pa me je pri njih zelo presenetilo, vsi od prvega do zadnjega.

»Lenkica, daj mu nageljček, da bo tudi on vedel, da je danes prvi maj...!«

Tedaj je Lenkica, kakor je bilo deklici ime, vzela nagelj s svojih prsi in mi ga pomolila z dolgo bleščečo roko...

V samotni sem potem pretehtal vsako besedo, ki sem jo slišal na vrhu. Beseda »prvi maj« je bila posebno poudarjena in zato se mi je vtisnila posebno močno. Saj sem tudi nagelj dobil od deklice za prvi maj.

Takrat vsega tega še nisem razumel, ker sem bil še premajhen. Bilo je še v stari Avstriji. Pozneje sem šele zvedel, kaj pomeni prvi maj. V stari Avstriji delavstvo prvega maja ni smelo praznovati, kakor ga mi danes praznujemo. Praznovati so si ga upali le najbolj pogumni ljudje. In med njimi je bila tudi tista bela deklica sredi zelenih brez, ki mi je podarila nageljni cvet, čeprav me ni poznala in sem bil zanjo le ubog pastirček, ki je bické pasel...

To je bil moj prvi Prvi maj! Črtico »Prvi maj« Lovra Kuharja, Prežihovega Voranca, ste gotovo prepoznali. Spomin na prvo srečanje z ravenskimi železarji je bil napisan za praznično prvomajsko številko »Delavske enotnosti« 1947. leta, pa je prišel prepozno v Ljubljano. Mnogi smo zato dve leti pozneje, v zbirki »Solzice«, prebrali Prežihov simbolični prikaz vstajenja nove vere v proletariatu.

Tako kot v novi Jugoslaviji kar najbolj slovesno praznujemo jubileje iz naše zgodovine, so tudi borci v letih narodnoosvobodilnega boja z istim navdušenjem, pa seveda z nemajno vero v zmago našega pravičnega boja, z borbenimi akcijami praznovali tudi praznik dela — 1. maj.

S CVETJEM IN ZELENJEM OKRAŠEN PRVI ZAPLENJEN TOP NA ŠTAJERSKEM

Vojaški vestnik IV. operativne cone NOV in POS »Stajerski kurir« je 7. maja pod naslovom »Prvi top zaplenjen na Stajerskem« pisal o razpoloženju in praznovanju 1. maja pred 35 leti tudi tole:

... 1. maja 1944. leta so zagoreli kresovi po vsej slovenski Stajerski in naznanjali, da OF in njena vojska slavita 1. maj — praznik dela v borbi za svobodo in pravice slovenskega ljudstva...

Prvi maj je treba praznovati in kako bi se ga moglo lepše kot z dobro akcijo!

Jože Telič, predsednik občinske organizacije ZZB NOV Cerkljica, se po 35 letih še živo spominja, kako je XIII. brigada Mirka Bračiča z napadom na rudnik Velenje in okupatorjevo postojanko proslavila 1. maj 1944.

»Dobro se še spominjam s kakšnim navdušenjem smo se pripravljali na praznovanje 1. maja pred 35 leti. Takrat je naša, Bračičeva brigada, operirala na področju Graške gore, kjer je bil tudi štab XIV. divizije. Naša brigada je dobila povzelje, da v noči med 30. aprilom in 1. majem 1944 napade rudnik Velenje in okupatorsko postojanko ter ga uniči. Tomšičeva brigada pa, da zavaruje akcijo Bračičeve brigade. Na ta način naj bi borci XIV. divizije proslavili 1. maj — praznik dela,« pripoveduje Jože Telič.

Divizijski in brigadni obveščevalci so, razumljivo, pred tem zbirali podatke o moči sovražne postojanke ter o razmestitvi sovražnikovih obrambnih položajev. Rudnik je bil obdan z bodečo žico, ki so jo na nekaterih mestih dopolnjevala minska polja. Na vseh prihodih k rudniku so bili močno utrjeni bunkerji s težkimi in lahкими strojnimi topovi. Opazovalnica pa je bil kar rudniški stolp. Posadka je štela od 100 do 120 mož, vsaka izmena pa je imela še svojo oboroženo skupino.

Dostop do rudnika je bil zelo otežkočen, saj so Nemci posekali ves gozd okrog rudnika v širini 200 do 300 metrov. Tako so si ustvarili dobro pregleden prostor, ki so ga ponoči razsvetljevali z reflektorji. Samo na enem mestu je zakrivala pregled hiša, mimo nje pa je bila najbližja pot do prvega najvažnejšega bunkerja, kjer so imeli Nemci dva mitraljeza in top.

Proti rudniku je poslala brigada že pred odhodom na akcijo dve obveščevalni patrulji. Zadnjega aprila, okrog pol petih popoldan, pa je krenila proti Velenju tudi Trinajsta brigada, saj je bil kraj napada oddaljen od njenih izhodiščnih položajev okrog 5 kilometrov. Brigada se je še podnevi približala sovražnikovim položajem. Komandirji čet in vodov so si tako lahko ogledali teren in se seznanili s smermi napada. Odločeno je namreč bilo, da bosta napadala 1. in 2. bataljon ter ena četa 3. bataljona, preostali del tega bataljona pa bo zavaroval brigadno taborišče ter patruljiral proti Mislinji in Slovenj Gradcu.

Bataljoni so se razvrstili v skupine, ki so imele določene smeri prodiranja in sovražnikovo oporišče, ki so ga morale zavzeti oziroma uničiti,« nadaljuje naš sogovornik Jože Telič. »Določene so bile tudi skupine, ki naj bi skozi napravljene vrzeli v bodeči žici vdrele v notranjost nemških obrambnih položajev, prodrele do šahta in ga zavzele.«

Dogovorjeno je bilo, da se bo začel napad s severne strani, ki je bila sicer najbolj utrjena, a za Bračičevce kljub temu najprimernejša. Brž ko se je stemnilo, so začele skupine prodirati proti žičnim oviram.

Na desnem krilu je padel prvi strel. Nemški stražar je opazil približevanje partizanov. Ustrelil je in tako dal znak za alarm vsej nemški posadki. To pa je bil tudi dogovorjeni znak za partizane. Vse skupine so imele nalogo, da ob prvem strelu napravijo vrzeli v bodeči žici ter zavzamejo sovražnikove bunkerje. Na glavni smeri napada so bili prehodni skozi žične ovire hipoma napravljene, saj so si partizani že prej pripravili lestve, deske in odeje, ki so jih nametali na bodečo žico in preko njih vdrli proti glavnemu bunkerju. Prodor je bil nagel, pa saj je tak tudi moral biti, saj je bilo treba sovražnika razbiti še predno bi uspel urediti svoje vrste in okrepiti posadke v bunkerjih.

V prvem naletu smo zavzeli glavni bunker, kjer smo zaplenili dva puškomitraljeza in protitankovski top, dva teška mitraljeza pa sta bila uničena,« se še dobro spominja do-

godka izpred 35 let Jože Telič. »Nemci so bili zmedeni in so se v neredu umikali, pri tem pa so padali v naš križni ogenj. Borba je vse bolj besnela, mi pa smo začeli požigati. Zažgali smo skladišče drv in lignita, šaht« in okoliške stavbe ter notranjost rudnika. Zagorel je največji kres v Sloveniji, ki ga je bilo videti

kurir Lazo, trije borci pa so bili ranjeni.«

Partizanski kronist je v »Stajerskem kurirju« pristrčno in slikovito opisal zaključek napada na velenjski rudnik. Takole je zapisal:

»Dan se dela, naši naprežejo vole, da vdečejo top, ki ga je ljudstvo z začudenjem ogledovalo, okoli njega jahajo naši tovariši na konjih. Okoli rudnika še vedno poka. Ujeti Nemci stopajo povešenih glav. Iskre iz velikanskega ognja padajo daleč čez Velenje. Brigada ponosno koraka proti vasi, kjer se bo nastanila. Da, borci Trinajste so ponosni, in to upravičeno, kajti oni so tisti, ki so zaplenili prvi top na Stajerskem.«

Brigada praznuje prvi maj. Na vzvišenem mestu stoji s cvetjem in zelenjem okrašen top. Majske veter veje, nedavno padli sneg je že skoraj popolnoma skopnel. Iz hiš naokoli odmeva pesem borbe in svobode, pesem lepe, mogočne in naše, večno naše slovenske Stajerske.«

Tako je pisal maja 1944. leta »Stajerski kurir«, glasilo IV. operativne cone.

O napadu na velenjski rudnik je v »Komisarjevih zapiskih« takratni komisar XIV. divizije, Matevž Hace nadvse doživeto zapisal tudi tole:

»30. aprila. Zopet smo na področju Rdečnik — Pečovnik. Dnevi so topli. Kmetje obdelujejo zemljo in zadovoljno ogledujejo borce. Tu in tam drži za plug ali poganja vole kak starjši partizan, ki je kje v notranjskih gorah zapustil kmetijo, pa ga sedaj v topli pomladi kliče in vabi zemlja. Ej, ti ljuba naša zemljica! Vsak, ki te je kdaj obdeloval in živel s teboj ve, kaj pomeniš našemu človeku. Človek, ki ni navezan na svojo zemljo, je kakor kukavica.«

Pripravljali smo se za napad v dolino. Minerici so delali razstrelivo. Od vsepovsod je prišlo precej kurirjev; prišli so od koroških strani in iz Savinjske doline, celo s Kozjanskega so prišli. Tudi mlada in čedna dekleta so bila med našimi borci. Prihajala je lepa pomlad. Mladost pa, pravijo, je kakor pomlad. Naša pomlad pa je bila še vedno nevesela in krvava. Pred nami so bile še težke borbe.

Zadnji dan aprila smo odšli s Trinajsto po rebrestih gorah in grebenih proti Graški gori. Obveščevalci so nam sporočili, da lahko zaplenimo v Velenju tri ali štiri topove, če bo šlo vse po načrtu. Tako se je cela Trinajsta spustila proti Velenju. Jaz sem ostal v štabu divizije v vasi. Celo noč nismo zaspali. Kurirji so prihajali in hitro odhajali. Zategli rafali in eksplozivje bomb so pretresali ozračje celo noč. Pozno čez polnoč smo dobili sporočilo, da so naši v Velenju zaplenili top. Bili smo zelo veseli. Kaj ne bi bili, top ni majhna reč. Gedžo (komandant Trinajste divizije) bo od veselja skakal, pa tudi vsi borci Trinajste. Zgodaj zjutraj so res pripeljali, ves pokrit z zelenjem, prvi top, zaplenjen na Stajerskem.

Borci so vriskali in peli. Ta dogodek smo takoj sporočili v štab cone. Uspeh Trinajste brigade smo sporočili tudi vsem okrožnim komitejem na Stajerskem in Koroškem. Borci Trinajste brigade so peli in se veselili ob zaplenjenem topu, ki je stal na vrhu ves okinčan. Prišli so tudi s kmetij daleč naokrog, da bi videli top. Ranjenci, ki so jih prinesli na nosilih iz Velenja, so proslili, da bi si še enkrat ogledali top, predno jih bodo odnesli v bolniške bunkerje. Človeka kar pri srcu zgrabi, ko vidi, kako so ranjeni borci ponosni na zaplenjeno orožje, posebno pa na top.

Prvi maj 1944 je bil zelo lep. Že dolgo časa nisem videl toliko veselih in radostnih obrazov. Slišati je bilo harmoniko in petje.«

Marijan Lipovšek

»Po končanem pohodu XIV. divizije na Stajersko, spomladi 1944. leta, so Nemci objavili: »XIV. banditska divizija uničena do zadnjega možla«. Kaj kmalu po pohodu smo spet formirali bataljone, čete in brigade in aprila smo se že pojavili po vaseh. Začeli smo znova napadati.«

Za 1. maj 1944 smo napadli Velenje. Pokazali smo, da nas sovražnik ni uničil.

In kako so Nemci potem »jamrali« po »Stajerskem gospodarstvu«, saj so preje objavljali; da je XIV. banditska divizija uničena. Pisali so »Verjmite v veliko zmago nemške armade, ki je nepremagljiva, in v njenega firerja Hitlerja.«

XIV. divizija pa je s pohodom na Stajersko dokazala, da lahko tudi takšna sila premaga »najmočnejšo in nepremagljivo« armado tretjega rajha!

»TONE VIDMAR-LUKA,
namestnik komandanta XIV. divizije«

daleč in se je pridružil tisočim kresovom po hribih in gorah širom po Sloveniji. Nemce smo potiskali proti desni strani rudnika, na levi pa nam to ni uspelo, kar nam je onemogočal močan odpor iz rudniške centrale, kamor so Nemci osredotočili vse svoje sile. Pa tudi Nemci iz Velenja in ostalih okoliških postojank so začeli pritiskati proti napadenemu rudniku. Naše zasede jih niso mogle zadržati, saj so bili preštevilni, kljub noči pa so uporabili tudi tanke, ki se jim nismo mogli zoperstaviti. Najhujši odpor sta nudila dva sovražnika z vrha »šahata«, od koder sta streljala in metala bombe. Izgubili smo precej časa, preden smo zavzeli »šahat«.

Električna centrala je bila težišče sovražnikovega odpora. Močne zgradbe ni bilo mogoče zavzeti brez težkega orožja. Zato so partizani zaplenjeni top namestili zunaj žične ograje in začeli z njim obstreljevati električno centralo. Top pa so v naglici premalo utrdili in se mu je že po nekaj strelih zlomila desna os, odpadlo pa mu je še kolo. Pokvarjeni top so naložili na kmečki voz ter ga z voli odpeljali proti vasi, kjer se je nastanila brigada. V neposredni bližini vasi so top skrbno zakopali. Tam je še zdaj.

Jože Telič takole končuje svoje spomine: »Ko je brigada svojo osnovno nalogo opravila, se je umaknila. Na umiku ni utrpela nobenih izgub. Med bojem je padlo 15 sovražnikov, 8 se jih je utopilo, dva sta bila ujeta, naknadno pa smo ugotovili, da so imeli Nemci še 30 ranjenih. Velenjski rudnik je gorel več dni. Partizani so okupatorju zaplenili top, dva puškomitraljeza, 4 brzostrelke, več pušk in drugega materiala, uničili pa smo dva teška mitraljeza. V jurišu na top je padel komandir čete Nande in stari hrabri

ga in celo tista dva ali trije otroci, ki so šli zraven, so imeli v gumbnicah zataknjene lepe rdeče nagelje...

»Oh, bické, bické, kako je to lepo...!«

Za bickami se je pognala tudi belo oblečena deklica. Bila je malo večja od mene. Na prsih je nosila velik rdeč nagelj.

Tedaj me je deklica nenadoma zapazila. »Poglejte, pastir,« je zaklicala vzradoščena proti skupini, ki je ostala na poti.

Na njene besede se je vsa družba obrnila proti meni in od zadrege mi je udarila vsa kri v glavo. Nekdo je vzkljnil:

»Poglejte, tako majhen pobič, pa že pase!«

Dekle se je tedaj približalo macesnu in obstalo korak pred menoj.

»Zakaj se bojiš...?«

Hotel sem ji odgovoriti, da se ne bojim in da me je sram mojih bosih nog in moje revščine, pa nisem mogel spraviti besedice iz ust.

Uresničevanje politike ZKJ in Titovih besed v praksi

Glavni pobudnik za organiziranje delavskih srečanj bratstva in prijateljstva je bil FELIKS BAGAR, takratni tajnik občinskega sindikalnega sveta Ptuj, kasneje podpredsednik tega sveta, danes pa aktiven družbenopolitični delavec v ptujski občini in podpredsednik koordinacijskega odbora za medobčinsko sodelovanje. Zato smo ga zaprosili, da opiše začetke tega sodelovanja.

»Takole se je začelo: Slušaatelji ptujске sindikalne šole pri občinskem svetu ZSS Ptuj so spomladi 1960 obiskali delavce tekstilnega kombinata Varteks v Varaždinu. Izmenjali so dragocene izkušnje varksovih delavcev na področju decentralizacije delavskega samoupravljanja, uveljavljanje obratnih delavskih svetov, organiziranost delavcev v sindikatu, sistem nagrajevanja po uspehih dela in skrb za družbeni standard delavcev. Sočasno smo navezali stike tudi z občinskim svetom SSH Varaždin, leto kasneje pa tudi z občinskim svetom SSH Čakovec. Uspehi enoletnega sodelovanja sindikatov treh občin so ustvarili pogoje za prvo skupno sejo občinskih svetov ZS Hrvatske in Slovenije Čakovec, Ptuj in Varaždin, ki je bila 16. septembra 1961 v Ptuj. Soglasno so sprejeli sklep o trajnih oblikah medrepubliškega sodelovanja s podarkom na razvijanju politične aktivnosti pri širjenju bratstva, prijateljstva, enotnosti in sodelovanja med narodi in narodnostmi SFRJ.

Feliks Bogar

Ta seja je zapisana v zgodovini sodelovanja kot rojstni datum organiziranih oblik medrepubliškega sodelovanja, katerega nosilci so občinski sveti SSH in ZSS, Ptuj pa rojstni kraj tega sodelovanja. Druga seja je bila 18. novembra 1961 v Varaždinu, na njej so bile podrobneje opredeljene programske usmeritve sodelovanja.

Prvotno je bil to »Teden bratstva in prijateljstva«, organiziran vsako leto v okviru praznovanja prvega maja, kdaj se je preimenoval v srečanja in zakaj?

»Res, na pobudo občinskega sveta ZSS Ptuj smo začeli s tradicionalnimi delavskimi prireditvami. Teden bratstva in prijateljstva. Prvi teden se je začel 23. aprila 1962 v Ptuj, sočasno pa je bil ustanovljen medrepubliški odbor občinskih svetov SSH in ZSS, ki so mu bile zaupane naloge nosilca akcij medrepubliškega sodelovanja.

Teden bratstva in prijateljstva se je razvil v eno najbolj množičnih in najuspešnejših oblik medrepubliškega sodelovanja, zato smo ga leta 1970 preimenovali v SREČANJA. Prireditve, ki so se manifestirale v bogati medrepubliški kulturni izmenjavi, v športnih in drugih prireditvah, srečanjih pionirjev, mladine, borcev NOB, pripadnikov civilne zaščite, ZRVS, članov gasilskih, lovskih, ribiških in drugih društev, pa smo razporedili skozi vse leto. Velja posebej omeniti, da v okviru srečanj bratstva in prijateljstva organiziramo prireditve v temeljnih organizacijah združenega dela, v krajevnih skupnostih, šolah, garnizijah JLA, skratka povsod, tudi v najbolj oddaljenih krajih. Vsi izvajalci programa opravljajo naloge brezplačno, kot del svoje prostovoljne aktivnosti. Tako prispevajo svoj dragoceni delež h krepitvi bratstva in enotnosti, prijateljstva in sodelovanja med delovnimi ljudmi in občani ne glede na občinske in republiške meje.

Koliko teh prostovoljnih izvajalcev sodeluje in koliko je letno približno obiskovalcev, to je uporabnikov stvaritev?

»Vsakoletni program Srečanj uresničuje 4 do 5 tisoč aktivnih članov amaterskih kulturnih, športnih in drugih društev, pionirjev, mladi-

dine, pripadnikov civilne zaščite in številni drugi; prireditve pa si vsako leto ogleda povprečno od 25 do 30 tisoč ljudi na območju obeh republik. Velja poudariti, da so prireditve vsebinsko dobre, skrbno organizirane, množično obiskane in imajo velik politični odmev. To potrjuje toplina in prisrčnost, s katero ljudje sprejemajo slovenske skupine na območju Hrvatske in hrvaške skupine v Sloveniji. Zato organizacija teh srečanj zahteva izostren čut odgovornosti, zlasti še pri izbiri programa.

Vsa leta ste eden najaktivnejših organizatorjev teh srečanj, zato lahko prav gotovo najbolj objektivno ocenite, katere pomembnejše pridobitve je dal to medrepubliško sodelovanje?

»V obdobju 19 let sodelovanja je bilo prav gotovo doseženih mnogo pomembnih uspehov. Med temi bi omenil »Most bratstva in prijateljstva«, ki se vije pri Ormožu čez Dravo in povezuje ljudi obeh republik. Most je bil zgrajen leta 1966 in je rezultat sodelovanja občin Ormož in Varaždin. Sodelovanje med občinama Krapina in Ptuj je prispevalo k hitrejši zgraditvi magistralne ceste Zagreb - Maribor. S skupnim sodelovanjem je bilo moderniziranih več cest, ki povezujejo kraje v SR Hrvatski in SR Sloveniji. V Ptujskih toplicah je bila ustanovljena Aleja bratstva in enotnosti, v katero so posajena spominska drevesa bratskih narodov. Uspehi sodelovanja se izražajo tudi v mladinski delovni brigadi »Bratstvo - prijateljstvo«, ki se udeležuje zveznih mladinskih delovnih akcij vsako leto. Na področju civilne zaščite se izraža sodelovanje

v organizaciji medrepubliških praktičnih vaj civilne zaščite pod geslom: »Bratstvo - enotnost - solidarnost«. Sprejet je bil tudi sklep o podpisu listine o solidarnosti in sodelovanju enot in štabov civilne zaščite pri reševanju prebivalstva, materialnih, kulturnih in drugih dobrin v vseh situacijah v miru ali v primeru agresije na našo domovino. Ta sklep je bil sprejet lani v Ptuj, listina pa bo podpisana na zboru udeležencev tretje medrepubliške vaje civilne zaščite, ki bo 17. junija 1979 v Koprivnici v počastitev 60. obletnice ZKJ, ZSJ in SKOJ.

Pomembno je tudi prenašanje tradicij NOB, ki se med drugim izraža v vsakoletnih srečanjih mladine z borci NOB, srečanja pionirjev, revije pevskih zborov, tekmovanja itd., sicer pa je vse to razvidno iz vsakoletnega programa srečanj, ki obsega nad 40 raznih prireditve.

Se in še bi lahko naštevali uspehe skupnega dela in akcij, ki vsebinsko plemenitijo odnose med ljudmi Hrvatske in Slovenije. To so vrednote neprecenljive vrednosti, ki jih zavestno razvijamo in negujemo; vrednote, ki so postale lastnina delovnih ljudi in občanov v tem delu naše socialistične samoupravne skupnosti. Sodelovanje je množično, v njem enakopravno sodelujejo tako delavci kot kmetje, pionirji in mladina. Vezi sodelovanja so čvrste, vezi prijateljstva pa iskrene in trajne.

Temu lahko le pritrdimo. Še morda sklepna misel?

»Vse našete aktivnosti na področju medrepubliškega sodelovanja pomenijo uresničevanje politike ZKJ in besed tovariša Tita v vsakodnevni praksi, zato bomo tudi v prihodnje vlagali vse sile, napore in znanje v nadaljnjo krepitve sodelovanja in prijateljskih vezi med našimi narodi in narodnostmi. To je tudi glavni porok naše varnosti,« je končal svoje razmišljanje Feliks Bagar.

Pomen revolucionarnega obdobja delavskega razreda Jugoslavije

Nosilec akcij letošnjih srečanj bratstva in prijateljstva je občinski svet ZSH Varaždin, kjer je letos tudi sedež koordinacijskega odbora. Na seji v začetku marca letos v Varaždinu so prejšnji medobčinsko-medrepubliški odbor preimenovali v koordinacijski odbor za medrepubliško sodelovanje občinskih svetov ZSH in ZSS. Za predsednika odbora je bil izvoljen MIHOVIL SPREMA, predsednik OS ZSH Varaždin.

Na seji so sprejeli program letošnjih 18. tradicionalnih delavskih srečanj bratstva in prijateljstva, zato smo predsednika Mihovila Sprema zaprosili, da pove glavne značilnosti letošnjih srečanj?

»Letošnja 18. tradicionalna delavska srečanja bratstva in prijateljstva - Varaždin '79 posvečamo 60. obletnici KPJ, SKOJ in revolucionarnih sindikatov Jugoslavije. Vse prireditve bodo vsebinsko podarjale pomen revolucionarnega obdobja delavskega razreda Jugoslavije 1919-1979.

»Pred koordinacijskim odborom je prav gotovo zahtevno delo, če bo sam vodil celotno organizacijo srečanj?»

»Koordinacijski odbor občinskih svetov SSH in ZSS Čakovec, Koprivnica, Krapina, Maribor, Ormož, Pregrada, Ptuj, Slovenska Bistrica in Varaždin bo res vodil in usmerjal celotno organizacijo, za kar je tudi ustrezno organiziran, saj so v njem po trije stalni člani iz vsake sodelujoče občine. Po programu medrepubliškega sodelovanja pa bodo na posameznih področjih izvajali naloge: - odbor za gospodarsko dejavnost in povezovanje organizacij združenega dela; - odbor za izmenjavo izkušenj na področju političnega delovanja Zveze sindikatov; - odbor za razvijanje sodelovanja zveze socialistične mladine; - odbor za kulturo in umetniško dejavnost; - odbor za informativno-izdajateljsko in foto-dokumentacijsko dejavnost.

V vseh navedenih odborih ima vsaka sodelujoča občina po enega stalnega člana. Odbori imajo izdelane konkretne akcijske programe in izvajajo naloge po programu medrepubliškega sodelovanja v letu 1979.

»Omenjate program, katere pa bodo glavne prireditve po tem programu v posameznih občinah?»

»V letošnjem letu se bo zvrstilo nad 40 kulturnih, športnih in drugih prireditve, srečanj in akcij, ki jih bo uresničevalo nad pet tisoč članov društev, pripadnikov civilne zaščite, mladina in pionirji. Glavne skupne prireditve, v katero se vključujejo vse sodelujoče občine, pa so: V Varaždinu se bo v maju srečala mladina z borci NOB, formirana bo II. mladinska delovna brigada »Bratstvo in prijateljstvo«, ki bo sodelovala na akciji »Sarajevo '79«. Prav tako v maju se bodo srečali pionirji in delavci osnovnih šol »Tone Znidarič Ptuj in Osmi maj Varaždin. V septembru bo srečanje delavcev, v oktobru pa revija pihalnih orkestrrov oboje v Varaždinu.

V občini Ptuj bo maja v Podlehniku srečanje pobratenih šol Jugoslavije, kot je znano vsako republiko zastopa po ena osnovna šola, v Ptuj bo v juniju srečanje pobratenih šol Babinec iz občine Varaždin in OS Franca Osojnika Ptuj. V avgustu bo tekmovanje v plavanju za pokal Ptujskih toplic, ženski rokometni turnir za pokal skupščine občine Ptuj in tekmovanje v športnem ribolovu za pokal Bratstva in enotnosti, v oktobru pa se bodo v ptujski občini srečali še člani ZRVS.

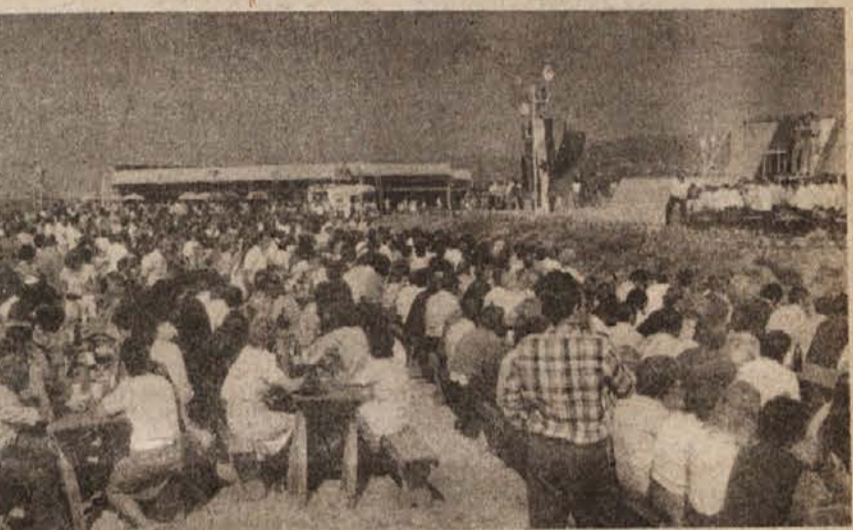
Delavska srečanja bratstva in prijateljstva

Bratstvo in enotnost jugoslovanskih narodov in narodnosti, skovano v dolgoletnem revolucionarnem boju delavskega razreda in v NOB, je neprecenljiva pridobitev za nas vse, brez nje ne bi bilo našega političnega sistema socialističnega samoupravljanja, ne naše varnosti in politične nevrščnosti.

To je bilo tudi glavno vodilo prvim pobudnikom pred 19 leti, ki so začeli medobčinsko-medrepubliško sodelovanje pod delovnim naslovom »Srečanja bratstva in prijateljstva«. Sodelovanje danes organizirano razvijajo občinski sveti Zveze sindikatov Hrvatske in Slovenije občin Čakovec, Koprivnica, Krapina, Maribor, Ormož, Pregrada, Ptuj, Slovenska Bistrica in Varaždin.

Delavska srečanja, prvotno v okviru »Tedna bratstva in prijateljstva«, se od leta 1962 organizirajo vsako leto ob mednarodnem prazniku delavcev in so postala tradicionalna manifestacija bratstva, enotnosti in medsebojne povezanosti, ki poglobljajo socialistične družbene odnose med ljudmi in spodbujajo k vsestranskemu sodelovanju. To sodelovanje se je iz leta v leto širilo tako glede števila sodelujočih občin kot področij dejavnosti. Iz tedna so se srečanja bratstva in prijateljstva razširila na prireditve skozi vse leto. Program pripravlja posebni medobčinsko-medrepubliški odbor, vsako leto je nosilec srečanj druga občina in predstavnik sindikatov te občine predseduje odboru.

- Pregled širitve sodelujočih občin: 1961 Ptuj, Varaždin in Čakovec 1964 Ormož 1968 Koprivnica 1969 Slovenska Bistrica 1973 Krapina 1977 Maribor 1978 Pregrada

Srečanje delavcev SR Hrvatske in SR Slovenije ob posaditvi prvih spominskih dreves v Alejo bratstva in enotnosti v Ptuj leta 1975, udeležilo se ga je nad tri tisoč delavcev.

Medrepubliška kulturna izmenjava je prikaz bogastva kulturnega ustvarjanja naših narodov in narodnosti. Na posnetku varaždinska skupina, ki gostuje na Grajeni v Slovenskih goricah.

V občini Čakovec bo v septembru posvetovanje o možnostih združevanja dela in sredstev posameznih dejavnosti gospodarstva v cilju ustvarjanja skupnih dohodkov in utrjevanje reprodukativne sposobnosti gospodarstva.

V Koprivnici bo 17. junija tretja medrepubliška praktično reševalna vaja enot in štabov civilne zaščite - pod geslom: »Bratstvo-enotnost-solidarnost Koprivnica '79«.

V Krapini bo septembra revija kulturnih skupin ob Dnevu bratskih občin v tednu kajkavske kulture - Krapina '79.

V Mariboru bo v juniju tekmovanje lovcov v streljanju na glinaste golobe za prehodni pokal Bratstva in enotnosti.

V Ormožu bo junija posvetovanje predsednikov občinskih skupščin in izvršnih svetov in predsednikov občinskih svetov zveze sindikatov o sodelovanju na področju gospodarstva.

Omenim naj še, da bo v Pregradi v septembru IX. revija mladinskih pevskih zborov osnovnih šol.

»O sodelovanju na gospodarskem področju bosta letos kar

dva razgovora. Kakšno sodelovanje je bilo že doslej?»

»Sodelovanje na gospodarskem področju se že vrsto let uspešno razvija, v prihodnje pa bo temu vprašanju posvečal posebno skrb odbor za gospodarsko dejavnost in povezovanje organizacij združenega dela, ki smo ga letos prvič oblikovali.

»Govorimo o delavskih srečanjih bratstva in prijateljstva. Pojem delavec pa je danes zelo širok...«

»Imate prav, vendar pri tem gre za delavska srečanja. Nosilci vseh akcij medrepubliškega sodelovanja so večinoma delavci iz neposredne proizvodnje, ki so aktivni člani amaterskih kulturnih, športnih in drugih društev. Poleg njih pa sodelujejo v akcijah tudi kmetje, mladina in pionirji. Kljub temu posebej vsako leto organiziramo še srečanje neposrednih proizvajalcev, konkretno letos bo septembra v Varaždinu.

»Hvala za odgovore in...«
...in v imenu koordinacijskega odbora vsem bralcem slovenskih pokajinskih časnikov priskrbe čestitke ob prazniku dela!

Pripravil Franc Fideršek

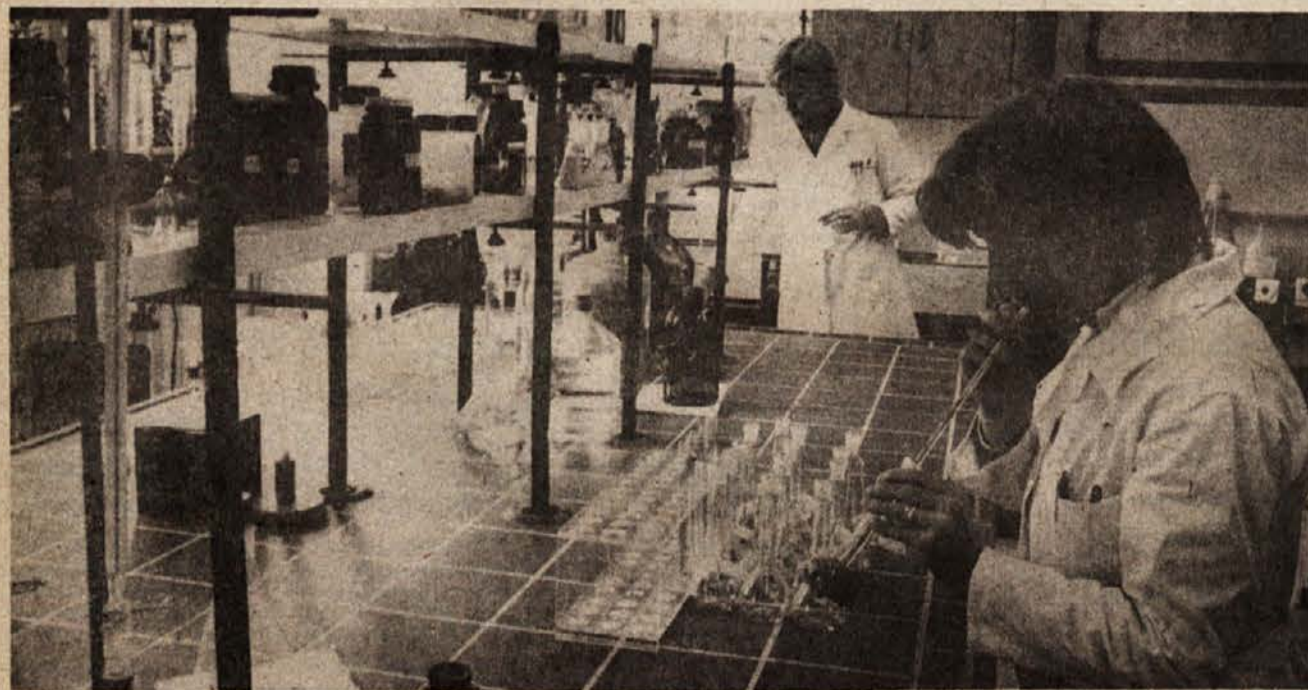
Ni Kolumbovo jajce

Novomeška tovarna zdravil »Krka« se uvršča med največje delovne organizacije na Dolenjskem. S skoraj 3.000 zaposlenimi in celotnim prihodkom 2,6 milijarde din v lanskem letu zavzema drugo mesto v dolenjski regiji, poleg tega pa je druga do tretja največja farmacevtska tovarna v Jugoslaviji. Še nekaj je značilno za to tovarno, do konca lanskega leta je doma in v tujini vložila 327 patentnih prijav, kar v povprečju pripoveduje, da je statistično manj kot vsak deseti Krkin delavec izumitelj. Če se še naprej igramo s števkami in, »recimo«, trdimo, da je v Jugoslaviji zaposlenih 5.000.000 ljudi, bi morali ti delavci v zadnjih 25 letih po Krkinem vzorcu v tujini in doma prijaviti vsaj 500.000 izumov. Govor je o pravih izumih, torej patentnih prijavah in ne kakšnih inovacijah. Jugoslavija bi bila izumiteljska velesila. Ker pa to žal ni, kvečjemu je res nasprotno, je morda zanimivo vreči oči na »recept« novomeške Krke.

V vseh dosedanjih in tudi v novem srednjeročnem programu Krke zavzema izumiteljska dejavnost po-

Delo v Krki

sebno vidno mesto. Komisija za izume, tehnične izboljšave in koristne predloge deluje v novomeški tovarni že od leta 1960. Med prvimi v Sloveniji je Krka sprejela in tudi dejansko uveljavila pravilnike, ki urejajo nagrajevanje izumiteljev in inovatorjev.

Krka je pred leti ustanovila tudi Sklad Krkinih nagrad, ki nagrajuje in vzpodbuja raziskovalna dela jugoslovanskih študentov, še posebej pa dolenjskih dijakov. Doslej so študentom visokih jugoslovanskih šol podelili 344 Krkinih nagrad, podobna priznanja pa je dobilo tudi blizu sto dolenjskih dijakov. Dobiti Krkino nagrado danes v Jugoslaviji nekaj pomeni. Veliko »povpraševanje« je tudi po Krkinih štipendijah, doslej je novomeška farmacevtska tovarna pomagala izšolati okoli 500 delavcev, kar je ena šestina zaposlenih.

V okviru tovarne deluje tudi aktiv izumiteljev, avtorjev tehničnih izboljšav in koristnih predlogov. Njegov »očee« je Krkin inštitut. In čeprav vedo povedati o navadah mo-

žakov in žensk v tej učeni ustanovi prenekatero nenavadno, ne more nihče zanikati, da je ravno ta možganski trust prijavil tujim in domačim patentnim uradom čez 300 izumov.

Sicer pa pogledimo nekaj priznanj iz zadnjih petih let. Leta 1973 iz Sklada Borisa Kidriča 3 nagrade za iznajdbe in izpopolnitve, leto kasneje na ugledni »Inovi« zlata diploma, diploma zlate medalje ter diploma bronaste medalje. Zraven še nagrada iz Kidričevega sklada. Leta 1975 dve priznanji »Inove« ter tri nagrade Kidričevega sklada. In tako naprej. Skupaj 11 nagrad Kidričevega sklada, nekaj inovacijskih verig Ljubljanske banke, priznanja na razstavah »Rast Yu« itd.

Dva praktična lanska primera, ki sta dobila nagrado Kidričevega sklada. Antibiotik cefalosporin C pridobivajo fermentacijsko s plesnimi, spada pa v vrsto najmočnejših antibiotikov in je izhodna surovina za niz polsintetičnih antibiotikov. Krkina fermentacija spada med srednje velike v svetu, proizvodnja

antibiotikov je za tovarno zelo pomembna. Cefalosporin C je znan že nekaj časa, prav tako postopki za njegovo pridobivanje. Krka bi lahko kupila enega od že znanih postopkov, vendar bi bilo treba zanj odšteti kup denarja, zato je vedno vabljava misel, kako priti do določene stvari po lastni poti.

In Krka je svojo pot do cefalosporina C, ki omogoča proizvodnjo vrste najsoodobnejših in najmočnejših antibiotikov, tudi našla. Dosežek je sad skupinskega dela.

V Krki trdijo, da je izum skupinska stvar. Prijava patenta, ki jo pošljemo zveznemu zavodu, da je pravzaprav krivična. Na listu papirja je samo nekaj imen, pri izumu pa je sodelovalo mnogo več ljudi. Idejo, ki se je rodila v neki glavi, je treba potrditi ali pa izbrisati. Za to pa je potreben zapleten poskus, ki zahteva natančno in poglobljeno delo skupine, ki je enotna in motivirana. Če zadeva uspe, se vesele vsi po vrsti. Se snažilka bolj prizadevno opleta s cunjjo.

Drugi lanski Krkin izumiteljski uspeh, ki je dobil nagrado Kidriče-

vega sklada, se je rodil ob zdravilu za uravnavanje krvnega pritiska. Proizvodnja poteka v treh fazah. Na vsaki stopnji pridobivanja pa se kot zanalašč pojavi odpadki, ki dela težave. Večinoma so namreč ti odpadki zelo strupeni. Tak je tudi metilbromid, odpadki, ki se prikaže na dan v zadnji fazi pridobivanja zdravila. Metilbromid je plin, težji od zraka, uporabljajo ga za razkuževanje silosov.

Naloga Krkinih raziskovalcev je bila hudo strupeni plin zatreti v kali. To pa se da narediti le, če ga zvežeš v neko drugo spojino. Ta pa seveda ne sme biti strupena, sicer si se trudil za prazen nič, po možnosti pa naj pridobljena snov služi še kot surovina za kakšno v farmaceutiki koristno substanco. Če tako snov v Krki uvažajo, je zadeva še bolj zanimiva.

Skupina raziskovalcev je nalogo odlično izpolnila. Hudo strupeni metilbromid so spremenili v snov, ki je v bistvu detergent. Človek bi plačal velike denarje, da bi se znebil smrtno nevarnega plina, potem pa

učene glave dosežejo, da se nepridiprav spremeni v koristno snov, ki jo Krka celo uvažuje.

Poleg tega je Krkina snov celo cenejša od uvožene. Nova snov je uporabna v različne namene, med drugim iz odpadnih voda obarja antibiotike. S tem dosežejo, da je v odpadnih vodah, ki bi sicer stekle v Krko, manj antibiotika, poleg tega pa dobimo surovino, ki je uporabna kot dodatek živilski krmni. Izničenje hudo strupenega plina, ki je delavcem Krke tako belil glave, lahko tako namesto stroškov prinese celo več kot 4 milijone dinarjev dobička na leto.

Bolj podrobno smo omenili samo dva primera, ki sta Krkinim izumiteljem prinesla republiško priznanje. Izumiteljski »recept« novomeške tovarne so inštitut, štipendiranje in ne nazadnje Krkine nagrade, primešajo tudi dobro besedo. Nekdo bo rekel, da ni to nobeno Kolumbovo jajce. Saj po pravici povedano res ni. Da pa to veš, si moral prej vedeti vsaj za Kolumba in jajce. Pač veriga znanja.

M. Bauer

Tomaž Godec – športnik, revolucionar

Bliža se 1. maj in velika proslava v Bohinjski Bistrici. V novozgrajenem domu »Jožeta Ažmana« bo svečana seja CK ZKJ in CK ZKS v hiši Tomaža Godca, kjer je bil pred 40 leti ustanovljen CK, pa bo odkrit muzej NOB, usnjarski muzej in soba Tomaža Godca, kjer bodo izložene športne trofeje člana smučarske reprezentance Jugoslavije v tekah.

ŠPORTNI USPEHI

Tomaž Godec se je rodil leta 1905 v Bohinju. Bil je član Sokola, dober telovadec, velik ljubitelj planin in smučanja. Že 1922 se je kot mladinec vključil v smučarske vrste. Na njegovo pobudo je bil ustanovljen Smučarski klub Bohinj in Tomaž je bil njegov dolgoletni predsednik, glavni organizator in duša smučanja v tem delu Gorenjske.

Godec je bil večkratni prvak Slovenije in Jugoslavije v smučarskih

sodelovalo 11 držav. Tu sem slišal odlične borce, ki so podčrtovali naše mednarodno bratstvo. Na tekmah smo se sicer borili za slavo vsak svoje države, pred očmi pa nam je bila naloga, da se po športu družijo vsi narodi v bratsko sožitje, ker smo delavci-proletarci. V naši sredi smo pogrešali delegate največje slovenske zemlje, brate Ruse. Tudi če je vsak govoril drug jezik, smo se vseeno čutili in med seboj razumeli. Iz teh zborovanj sem odnesel najlepše

vodja, Albin Novšak – njegov namestnik in odborniki: Ivan Zupan, Vinko Mirtič, Viktor Brun, Albin Smolej, Andrej Baloh, Jaka Čop, Alfred Rudesch, Tone Buh in Avgust Ravhekar.

Dve leti kasneje je bila ustanovljena tudi Smučarska zveza Slovenije in njen tajnik je postal Jože Činkovic, uradnik v železarni. Inženir Avgust Pohar iz Ljubljane, takrat mlad študent, se takole spominja dogodkov neposredno pred vojno: »Tomaž Godec, predsednik podzveze je izredno uspešno deloval med nami. Vzgal nas je v zavedne Jugoslovane in borce proti nastopajočemu hitlerizmu. Na Zletu slovenskih smučarjev smo bili v neki gostilni v Celju. Hitlerjanci so izzivali in peli nemške pesmi. Drago Ažman jih je v našem imenu opozoril in ker

odlagam predsedniško mesto v upravi G. Z. S. P., ker ne želim biti predsednik odbora, ki ne bi imel za cilj samo delo v splošno korist celokupnega smučarstva.

Prijatelji, manj časti, več discipline in več tihega dela, le-to bo rodilo zaželjene sadove celokupnemu smučarstvu! SMUK! Tomaž Godec«

MED ORGANIZATORJI OBOROŽENE VSTAJE

Zaradi izredno aktivnega delovanja ga je žandarmerija kot simpatizerja KP zasledovala in večkrat je imel hišne preiskave. Pošiljali so ga na orožne vaje, 1940 pa je bil konfiniran z ostalimi komunisti v Ivanici.

V prvih dneh okupacije se je z vsem žarom predal organiziranju OF in oboroženega odpora okupatorju v bohinjškem kotu. Že poleti 1941 se

krvnik Gorenjske SS Gruppenführer, Generalleutnant der Polizei Erwin Rösenner.

PO POTI SVOJEGA VZORNIKA

Mnogi bohinjški smučarji, planinci in drugi športniki so šli po poti svojega učitelja Tomaža Godca in se aktivno vključili v NOB. Nekatere so sicer Nemci presenetili in jih nasilno mobilizirali v delovno službo in nemško vojsko, toda ob prvi priliki so od tam pobegnili in se vključili v NOV. »Za nas je bil Tomaž Godec športni tovariš, vodnik in učitelj, plemenit človek, ki ga nikoli ne bomo pozabili in zato je naša dolžnost, da sodelujemo in pomagamo v organizaciji smučarskih tekmovalanj, še posebej pa na Godčevem memorialu,« zatrjujejo v en glas

Tomaž Godec v »krempljih« sovražnika

Tomaž Godec – športnik – planinec

tekah na 18 in 50 km. Kot član reprezentance je nastopil v Švici in Davosu, kjer je bil na 18 km kot najboljši Jugoslovian 14. Na svetovnem prvenstvu v Zakopanah 1929 je obakrat dosegel na 50 km in 18 km 24. mesto. V Franciji v Pirenejih je na državnem prvenstvu Francije bil 5. na 18 km. Na SP (mednarodnem tekmovalstvu) v Oberhofu v Nemčiji je bil 19. na 50 km in 22. na 18 km.

Z Norvežanom Torlaifom Hanseonom sta projektirala in zgradila 50 m skakalnico v Polju, s prijatelji planinci pa kočjo na Planini na Kralju, kasneje pa še impozanten planinski dom na Komni.

TAJNI SESTANEK ŠPORTNIKOV V NEMČIJI

Na svetovno prvenstvo v Oberhofu sta odpotovala skupaj s skakalcem Bogom Šramlom. Prelistajmo Tomaževe spomine, ki jih je zapisal kasneje v svoj dnevnik, v partizanih avgusta 1941.

»Prijatelji so me povabili na tajno sejo mednarodnih borcev. Tu so govorili tekmovalci vseh evropskih držav. Naše zasedanje je trajalo skoraj celo noč. Na tajnem zasedanju je

vtise in takrat sem se šele prav zavedal, zakaj vse sem poklican, ne samo za šport, pač pa tudi za borbo uredničenja proletarskih idej vseh narodov! Tudi tu sem mnogo novega videl in se naučil.«

Eden zadnjih Tomaževih nastopov v inozemstvu je bilo Vseslovensko smučarsko tekmovalstvo v Zakopanah ob koncu zime 1934. V štafeti je kot prvi startal Godec, nato sta tekla mlada reprezentanta Lovro Zemva in Franc Smolej, zadnji pa Leo Knap. Tomaž je nato obesil tekmovalne smučali na klin in se ves posvetil organizacijskemu delu v smučarskem športu in planinstvu. Postal je najožji sodelavec prekaljenega komunističnega Jožeta Ažmana iz Nomnja.

HITLERIZEM DVIGUJE GLAVO

Aprila 1938 je bila na Jesenicah ustanovljena Gorenjska zimskošportna podzveza. Za predsednika so izvolili Tomaža Godca, za podpredsednika Franceta Vovka, za tajnika Draga Ažmana in Avgusta Poharja, člani pa so bili Ignac Razinger – blagajnik, Anton Langus – tehnični

niso prenehali, je njihovega vodjo Höningmana potisnil skozi vrata. Tajnik smučarske zveze Jože Činkovic pa je rovaril proti Godcu in Ažmanu in ju tožil in obrekoval na zimskošportnem savezu Jugoslavije. Ob kapitulaciji pa je pokazal svojo pravo barvo, takoj si je javno pripel kljukasti križ.«

Drago Ažman je v pismu 1. 2. 1939 sporočil predsedniku Godcu, da je ob njegovi odsotnosti Činkovic ostro napadel njuno delo in stališča, ki sta jih zastopala na seji saveza v Ljubljani in da so ga na predlog Činkovica izključili z mesta tajnika podzveze.

Tomaž Godec je v dopisu Gorenjski zimskošportni podzvezi 8. februarja 1939 med drugim napisal naslednje: »Z ozirom na sklep navzočih odbornikov na podzvezni seji 7. t. m., da se izključi iz odbora G. Z. S. P. tajnika Ažman Dragota smatram, da ta postopek ni bil pravičen. Ažman Drago je bil izvoljen na občnem zboru podzveze, smatram, da ga more izključiti na predlog, ki je bil iznešen. le občni zbor, reden ali izreden... Neumestne izjave iznešene na odboru na seji 7. t. m. so me napotile, da tem potom

je izmuznil aretaciji, se umaknil v ilegalo ter skupaj s Stankom Žagarjem in komunistom Jožetom Ažmanom organiziral decembra 1941 Bohinjsko vstajo, ki pa zaradi izdajstva ni uspela.

Tomaža Godca, zavednega upornega in predanega borca – komunističnega, pa neuspeh ni pokolebal. Nadaljeval je z organizacijo in povezovanjem ljudi po bohinjških vaseh. V zimi 1942 je na smučeh obiskoval vasi in samotne kmetije ter budil zavest med poštenimi ljudmi. Zgodaj spomladi istega leta sta se s partizanskim organizatorjem na terenu Avgustom Gašperlinom podala na Voje, kjer sta na svislih, na senu, izmučena zaspala. Bila pa sta izdana in Nemci so jima po smučinah sledili in ju speča presenetili. Gašperlina so na mestu ubili, Godca pa so obvladali in ga odpeljali na Gestapo na Bled, kjer ga je zasliševal sam gaulejter, vedoč, da imajo v rokah enega od organizatorjev vstaje. Kasneje so ga prepeljali v Begunje ter ga po dolgem zasliševanju, trpinčenju in strašnem mučenju, ker ni ničesar izdal, spomladi 1942 skupaj s 50 talci, ustrelili v Mauthausnu. Na rdečem plakatu je bil podpisan

Tomaževi učenci – udeleženci NOV: Franc Vojvoda, borec jurišnega bataljona XXX. divizije, njegov brat Janko, borec Gregorčičeve brigade, smučarska tekača, ki sta skupaj s Tomažem tekmovala – Lovro Zemva iz Gorij, borec XIV. divizije in Gregor Klančnik iz Mojstrane, ki je v vojni bil v obveščevalnem centru IX. korpusa, bivši mladinci iz Bohinja Jože Žvan, eden najmlajših mitraljezcev Bazoviške brigade, Ferdo Bem, ki je tri leta prestajal golgote Dachaua, Valentin Repinc, obveščevalec XXXI. divizije, Mirko Košnik, ki se je boril v Jeseniško-bohinjskem odredu, Franc Repinc, borec V. Prekomorske brigade in še in še bi lahko naštevali.

Tomaž Godec jih ni vzgajal samo v športnem duhu, temveč tudi kot rodoljube, patriote in nacionalno zavedne državljane, pripravljene za borbo proti tujcu-zavojevalcu.

Po vojni so domačini že več kot pred 20 leti uvedli tradicionalni Memorial Tomaža Godca, tako da spomin na velikega športnika, ljubitelja mladine in revolucionarja ne bo nikoli zbledel.

Miloš Rutar

Pot v prihodnost

Stroji bogatijo znanje in prihodnost

Ogromne številke bi dobili, če bi strnili vsa vlaganja, za katera se je Gorenjska odločila v zadnjih letih na vseh področjih gospodarjenja in družbenih dejavnosti. Z učinkovitostjo vlaganj sicer še niso povsem zadovoljni, vendar je očitna usmeritev investicij k sodobnejši tehnologiji, kjer odloča znanje delavca in ne več toliko število zaposlenih. Gorenjska je med tistimi predeli Slovenije, kjer se zaposlovanje podreja tehnologiji. Rezultat tega je ugotovitev, da se letni odstotek naraščanja zaposlenih giblje v okviru republiki dogovorjenih okvirov in na splošno ne presega dveh odstotkov. Veliko je truda in močna družbenopolitična akcija je bila potrebna, da smo v večini primerov prelomili z ekstenzivnim zaposlovanjem in dali prednost sodobnim strojem in tehnologiji. To je bilo konec koncev tudi nujno, saj naravni prirastek ni bil več kos potrebam, industrija pa tudi prodira v kraje, ki so bili vsa povojna leta vir pridnih rok za gorenjsko industrijo.

Za Gorenjsko, to velja tudi za druge razvitejše dele republike, je dolgotrajen proces oblikovanja boljše kadrovske sestave zaposlenih, ki v večini primerov izvira tudi iz velikih potreb po delavcih in ekstenzivnega zaposlovanja. Kadrovska politika je vedno pogostejše sestavni del gospodarskih programov združenega dela in organizacij združenega dela negospodarskega značaja. Republiška ugotovitev, da manjka tehničnih poklicev, je na Gorenjskem še posebej izrazita. Zato v razpravi o usmerjenem izobraževanju prevladuje ugotovitev, da ne gre le za šolsko reformo, temveč za odločitev družbenega značaja. Združeno delo mora v nastajanju usmerjenega izobraževanja povedati svoje, sicer nam prav pomanjkanje ljudi ustrezne izobrazbe in kvalifikacije utegne ogroziti uresničevanje dogovorjenih družbenih ciljev.

Velik del gorenjske industrije, ki prevladuje pred drugimi sektorji gospodarstva, je predelovalnega značaja. Zanj je še posebej pomembno uveljavljanje kvalitetnih dejavnikov razvoja in prestrukturiranje določenega dela industrije. Ne gre za ukinitje panog, temveč za krčenje na okvire, ki bodo zagotavljali uspešnost. V številnih organizacijah združenega dela imajo že potrebne programe, v nekaterih panogah pa je dogovorjena tudi že delitev dela na dohodkovnih osnovah. To velja posebej za tekstilno industrijo, gozdarstvo in lesarstvo, kmetijstvo in še za nekatere druge gospodarske panoge. Pri tem se Gorenjska neče zapirati za lokalne meje, temveč se odpreti navzven. Gorenjsko gospodarstvo se želi pojavljati tam, kjer so surovine, skupno vlagati s proizvajalci surovin in na dogovorjenih merilih deliti ustvarjeni dohodek. Takšna usmeritev bo še posebno izrazita v prihodnjem srednjeročnem programu.

Republiški srednjeročni družbeni plan je zaupal Gorenjski nekatere pomembne naloge in za njihovo uresničitev še posebej zadolžil na primer Iskra in Savo iz Kranja ter deloma tudi jeseniško Železarno kot pomemben temelj slovenske bazične industrije. Za zdaj velja ugotovitev, da Gorenjska zaupanja ni zapravila. Iskra iz Kranja se letova investicije, vredne 450 starih milijard dinarjev. Dvanajst elaboratov obsega investicijski program, ki bo uresničen v štirih letih. Izjemna bo učinkovitost naložbe. Prihodek bo večji za 154 odstotkov, izvoz pa dvakrat večji od uvoza. Ob vsem tem pa bo le 11 odstotkov več zaposlenih. To bodo visoko strokovni ljudje, od vseh tedaj zaposlenih v Iskri pa jih bo kar 10 odstotkov delalo v razvojnih službah, prav tolikšen del vrednosti proizvodnje pa bo potrošen za razvoj in raziskave. Kranjska Iskra, ki pripravlja oblikovanje nekaterih novih temeljnih organizacij združenega dela, že sedaj presega planska prizadevanja, prodaja licence in oblikuje mešane družbe v vseh delih sveta. Kako pravilna je usmeritev k modernizaciji, je kranjska Iskra zgovern primer. V zadnjih petih letih se

je število zaposlenih povečalo le za 8 odstotkov, proizvodnja pa se je povečala za petkrat, izvoz, ki bo letos dosegel 65 milijonov dolarjev, pa za skoraj trikrat.

Enako pot kot Iskra pri elektroniki, računalništvu in telekomunikacijah ubira tudi Sava pri izdelovanju prevmatike, gumijevih izdelkov in kemije. Na tem področju Sava v Jugoslaviji nima primerjave, kvaliteta njenih izdelkov pa dosega evropsko raven. Delovna organizacija, združena z nekaterimi sorodnimi organizacijami v sestavljeni organizaciji Polikem, uspešno ubira pota napredka kljub veliki odvisnosti od uvoza surovin in njenim visokim cenam, ki jim izvoz ni kos. Sava je našla z usmeritvijo k domačim surovinam pot iz zagate. V nekaj letih bo uvoz surovin manjši za 40 odstot-

Na Gorenjskem zaposlovanje podreja tehnologiji, zato je letni odstotek prirasta števila delavcev pod republiškim – Tudi investicije so načrtovane tako, da zahtevajo predvsem veliko znanja in manj delavcev in obetajo izredno učinkovitost – Velike naložbe Iskre v mikroelektroniko, nova tovarna Save in investicije v jeseniški Železarni bodo pomemben korak naprej ne le za Gorenjsko, temveč za ves slovenski prostor – Že sedanji uspehi potrjujejo pravilnost usmeritve, ki si jo je Gorenjska začrtala v tem srednjeročnem obdobju in se bo nadaljevala tudi po letu 1980

Ugodna rast, če bi cene mirovale

Gospodarski rezultati so bili lani na Gorenjskem veliko boljši kot leta 1977. Kažejo se v izrednem povečanju industrijske proizvodnje ter večjem blagovnem prometu v trgovini kot tudi v večjem obsegu poslovanja v drugih gospodarskih dejavnostih. Povečanje industrijske proizvodnje se giblje celo nekaj nad republiškim poprečjem in gre predvsem na račun metalurške in kovinsko-predelovalne industrije, gumarske in kemične ter lesno-predelovalne industrije. Nadpoprečno je obseg poslovanja

njevanju gorenjskega gospodarstva in uspešnosti poslovanja treba zavdati, da uspeh ne gre le na račun večje produktivnosti in povečanih zmogljivosti, temveč v precejšnji meri tudi na račun povečanja cen, ki so v poprečju porasle za okoli 15 odstotkov. Na tako visok odstotek je zlasti vplivala podražitev izdelkov v železarstvu, kovinski industriji, industriji bele tehnike, čevljarstvu, lesni industriji in trgovini.

Višje cene pa niso vplivale na prodajo, niti na domačem, niti na tujem. Še na eno »senco« kaže opozoriti. Izgube gorenjskega gospodarstva so se namreč lani v primerjavi z letom 1977 povečale kar za 132 odstotkov. Predlani je imelo 14 delovnih organizacij dobrih 16 milijonov dinarjev izgub, lani pa prav tako 14 delovnih organizacij 39 milijonov dinarjev izgub. Večina jih gre na račun nedoseženega dohodka. Izgube v jeseniški železarni, kranjski Savi in drugih industrijskih delovnih organizacijah so pokrili s solidarnostnim pokrivanjem med temeljnimi organizacija-

Novi grb občine Kranj simbolizira sintezo tradicije in sodobnosti. Zvezda, simbol revolucije in sodobnosti, ki se je razcvetela v lep, rdeč nagelj, simbol tradicije (okras na oknih, motiv v ljudski umetnosti) in delavskega razreda (proslave, praznovanje 1. maja...). Avtor osnutka je Pavel Rakovec.

kov in marsikaj bo to pomenilo v gorenjskem in slovenskem gospodarstvu. V republiki je že dogovorjena Savina investicija, vredna nekaj sto milijard dinarjev. Vendar ne čakajo križem rok in ne iščejo utehe v samozadovoljstvu, da bo investicija rešila vse težave. Že sedaj Sava, ki ima dolgoročno skupno poslovno in proizvodno politiko s Semperitom, uresničuje svoje programe na dohodkovnih osnovah skupno z našo avtomobilsko industrijo in tujimi proizvajalci avtomobilov. V prihodnjem srednjeročnem obdobju bo še trdnjše sodelovanje s sorodnimi jugoslovanskimi organizacijami združenega dela.

Ne le Sava in Iskra, tudi druge organizacije združenega dela ubirajo enaka pota, sicer manj pomembna za republiko in z manjšimi sredstvi. Uspešno lansko gospodarjenje pa vseeno potrjuje, da so takšne odločitve pravišnje in da jim kaže zaupati. To je tudi način, da Gorenjska dokončno opravi s stagnacijo, ki jo je začela pestiti pred leti in je tako značilna za predele z dolgoletno industrijsko tradicijo in značajem industrije, ki jo je težko modernizirati in spraviti v sodobne tokove.

J. Košnjak

povečalo tudi gostinstvo in z njim povezana turistična dejavnost. Prav tako se kažejo ugodni rezultati v prometu in zvezah ter obrtni dejavnosti. Razen tega so se v delovnih organizacijah zelo prizadevali za uveljavljanje zakona o združenem delu, zlasti za vzpostavljanje dohodkovnih odnosov, ki pa so se uspešneje razvijali med proizvodnimi temeljnimi organizacijami, medtem ko trgovske še vedno raje ostajajo na klasičnih razmerjih.

Vendar pa še tako lepa slika nikdar ni brez senc. Tako se je tudi oce-

trgu, saj zalog ni veliko. Lani je gorenjsko gospodarstvo prodalo na tuje za 14 odstotkov več blaga kot leta 1977, in že lahko ugotavljamo, da se na Gorenjskem zunanjetrgovinska bilanca izboljšuje kljub dejstvu, da je industrija v veliki meri vezana za predelavo uvoženih surovin in uvoz sestavnih delov. Lani je bilo z izvozom pokritega 86 odstotkov, leto prej pa 81 odstotkov uvoza.

To kaže, da skuša gorenjsko gospodarstvo slediti resolucijskemu načelu povečati izvoz in zmanjšati uvoz, oziroma v večji meri nadomestiti uvožene surovine z domačimi, vendar pa se pri tem srečujejo z velikimi težavami, ker se domači proizvajalci ne držijo pogodbenih obveznosti tako glede rokov kot tudi kakovoati in tudi cene so večkrat previsoke. Lep primer je škofjeloška Jelovica, ki na račun desetine domače opreme, ki naj bi jo naredile Strojne tovarne Trbovlje, čaka na otvoritev že od lanskega 1. maja. Škoda zaradi »mirovanja 70 milijonske investicije« gre že v težke milijone.

mi, nepokrite pa ostajajo izgube v turizmu. Slednja panoga postaja zaradi razdrobljenosti, slabe ponudbe neustrezne kadrovske sestave delavcev in slabe organizacije dela resen gorenjski problem.

L. Bogataj

Gorenjsko gospodarstvo je v petih občinah lani ustvarilo 53.000 milijonov celotnega prihodka, kar je za 14 odstotkov bolje kot leto prej. V kranjski občini so bili lani boljši za 20 odstotkov, v radovljiski za 24 odstotkov, škofjeloški za 28 odstotkov, trziški za 24 odstotkov, medtem ko so bile Jesenice za 10 odstotkov slabše.

Družbeni proizvod pa se je povečal v Kranju za 28 odstotkov, na Jesenicah kar za 31 odstotkov, v Radovljici za 22, Škofji Loki za 29 in Trzinu za 30 odstotkov.

Gorenjski delavci so lani zaslужili v poprečju 5.593 dinarjev. Najvišje osebne dohodke so dobivali delavci v škofjeloški občini, kjer so znašali kar 6.698 dinarjev, v kranjski občini je bilo poprečje 5.755 dinarjev, v jeseniški 5.523 dinarjev, radovljiski 5.290 in v trziški 5.291 dinarjev.

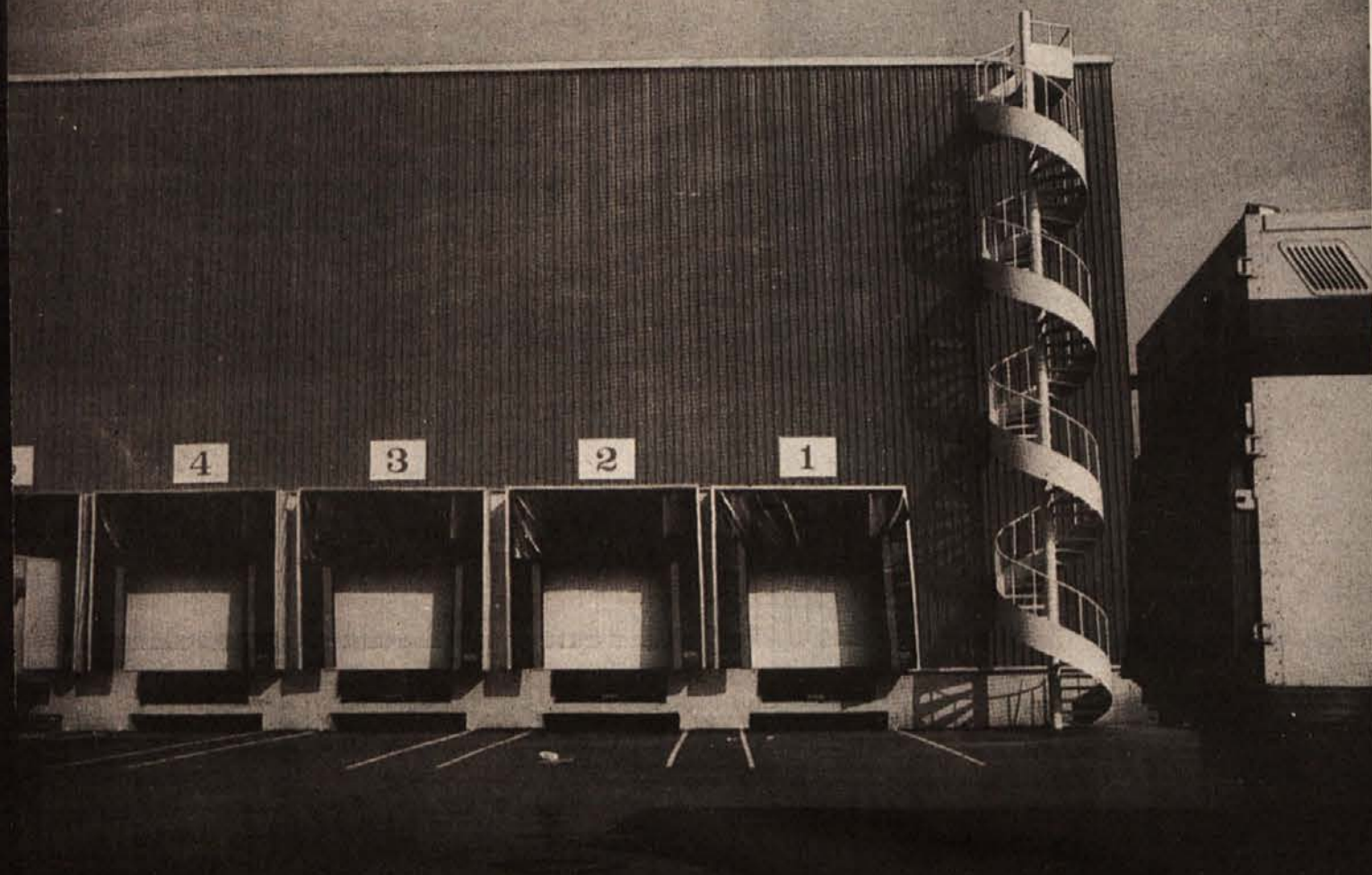
trimo

trebanjska
industrija
montažnih
objektov

68210
trebnje, prijatljeva 12
telefon: (068) 83-321, 83-125
telex: 33 735 yu trimo

projektivno
razvojni
sektor

61000
ljublana, plešičeva 21
telefon: (061) 551-541
telex: 31 483 yu trimo

**KOLEKTIV TREBANJSKE INDUSTRIJE MONTAŽNIH OBJEKTOV
„TRIMO” TREBNJE
ČESTITA VSEM DELOVNIM LJUDEM
ZA PRAZNIK DELA – 1. MAJ**

lesna

slovenj gradec

gozdarstvo in
lesna industrija
o. sol. o., o.o.

Vam nudi iz svojega proizvodnega programa:

- INTRO okna
- IZOLIR okna
- SUMO vrata
- Stenske in stropne obloge
- Omarice s PVC roletami

- Naše izdelke prodajajo vse poslovalnice Slovenijales, Lesnina, vse večje trgovine z gradbenim materialom in naša prodajalna v Pamečah pri Slovenj Gradcu

- Vsa ostala pojasnila lahko dobite pri

Obrtni zadrugi HRAST Novo mesto

Dalmatinova ulica 1, telefon (068) 22-802 in 23-693, ki naše izdelke vgrajuje.

PLAVA LAGUNA

- letni oddih,
- zdravstveno preventivni oddih,
- šole v naravi,
- kongresni turizem,
- mladinski turizem,
- letovanje šolskih in predšolskih otrok,
- trening športnikov in športne igre
- posebno ugodni pogoji za upokojence,
- sindikalni izleti in oddih za konec tedna

ZAHTEVAJTE INFORMACIJE v predstavnitvi PLAVE LAGUNE v Ljubljani, telefon: (061) 28-925, in pri MLADINSKI TURISTIČNI POSLOVALNICI V NOVEM MESTU, Novi trg 4, telefon (068) 22-555.

emona globtour p.o. ljubljana

turistična agencija - travel agency

61000 ljubljana, wolfova 1/III, slovenija, jugoslavija
telefon: (061) 24-841 do 846
p. p. 57
telegram: Globtour
telex: YU-Globtu 31-146

Dejavnost novomeške turistične poslovalnice je prilagojena potrebam občanov Dolenjske, ki se vse bolj poslužujejo uslug, ki jim jih nudijo. Zavedajo se namreč, da sta organizirano letovanje ali pa sindikalni izlet mnogo prijetnejša in uspešnejša, če sta pravilno pripravljena. Poleg prevoza, penzijskih uslug in ogledov naravnih in kulturno zgodovinskih znamenitosti, je pomembna tudi prisotnost Globtourovih vodičev, na katere se gostje ali potniki lahko obračajo s svojimi željami. Dobro izpeljan izlet ostane v nepozabnem spominu.

Vsem potnikom, ki so že in še bodo potovali z Globtourom, priporočamo, da večkrat obišejo novomeško poslovalnico, kjer bodo dobili sprosti nove programe.

Vsem občanom Dolenjske pa čestitamo ob mednarodnem prazniku dela 1. maju.

industrijsko montažno podjetje — Ljubljana

Sestavljena organizacija o. sub. o.

SOZD „IMP“
INDUSTRIJSKO MONTAŽNO PODJETJE
LJUBLJANA
Titova 37, o. sub. o.

objavlja
naslednja prosta učna mesta
za učence v gospodarstvu:

TOZD „Ogrevanje—vodovod“, Ljubljana, o. sub. o.,
Ljubljana Titova 37:

- monter centralne kurjave 28 učnih mest
- izolater 3 učna mesta
- prodajalec tehničen stroke 2 učni mesti

TOZD „Klima-montaža“, Ljubljana, o. sub. o.,
Ljubljana Vojkova 58:

- monter klimatskih naprav 20 učnih mest

TOZD „Klima-proizvodnja“, Ljubljana, o. sub. o.,
Ljubljana Vojkova 58:

- ključavničar 15 učnih mest
- prodajalec tehnične stroke 2 učni mesti

TOZD „Elektromontaža“, Ljubljana, n. sol. o.,
Ljubljana Vojkova 58:

- elektroinstalater 35 učnih mest
- ključavničar 2 učni mesti
- prodajalec tehnične stroke 2 učni mesti

TOZD „Dvigalo“, Ljubljana, n. sol. o., Ljubljana
Smoletova 18:

- ključavničar 5 učnih mest
- strojni ključavničar 5 učnih mest
- rezkalec 1 učno mesto
- strugar 1 učno mesto
- prodajalec tehnične stroke 2 učni mesti

TOZD „Tovarna elektronaprav“, Ljubljana, n. sol.
o., Ljubljana Vojkova 58:

- ključavničar 12 učnih mest
- ličar 2 učni mesti
- galvanizer 2 učni mesti
- prodajalec tehnične stroke 2 učni mesti

TOZD „Tovarna regulacijskih armatur in aparatov“,
Ljubljana, n. sol. o. Ljubljana, Ul. Jožeta Jame 12:

- ključavničar 6 učnih mest
- strojni ključavničar 1 učno mesto
- strugar 10 učnih mest

TOZD „SKIP—Strojna kovinska industrijska proiz-
vodnja“, Ljubljana, n. sol. o., Ljubljana Celovška
479:

- ključavničar 15 učnih mest
- strugar 4 učna mesta

TOZD „Montaža“, Koper, n. sol. o., Koper Ul. 15.
maja št. 4:

- monter centralne kurjave 4 učna mesta
- monter klimatskih naprav 4 učna mesta
- monter vodovodnih naprav 4 učna mesta

Kandidati, ki želijo postati naši učenci, morajo imeti
uspešno končano osnovno šolo.

V času učne dobe prejema učenci nagrado, ki znaša za:

- I. letnik 1.111.- din
- II. letnik 1.389.- din
- III. letnik 1.667.- din

Po preteku 6 mesecev učne dobe pripada učencem poleg
redne nagrade še gibljivi del, če si ga zaslužijo:

- za dober uspeh v šoli in na delu 20 % od svoje nagrade
- za prav dober uspeh v šoli in na delu 30 % od svoje nagrade

— za odlični uspeh v šoli in na delu 40 % od svoje nagrade

Vsem učencem, ki ne morejo bivati doma, lahko zagotovimo
oskrbo, v našem dijaškem domu. Razliko med polno ceno
vzdrževalnine v dijaškem domu in osnovno učenčevu
nagrado krije TOZD, v katerem se bo učil.

Za sprejem v uk bodo morali kandidati predložiti:

- prošnjo za sprejem v uk
- rojstni list

Prijave sprejemajo kadrovske službe posameznih TOZD do
15. septembra 1979.

GOSTILNA „VOGLAR“ Leskovec pri Krškem

VABI GOSTE

na kraški pršut, domače
klobase in druge jedi iz
dobre kuhinje.

Vsak dan vas lahko po-
strežemo z odojkom na
ražnju in pristnimi vini.
Sprejemamo tudi večje
skupine kot so poroke in
banketi.

Vsako soboto in nedeljo
vas bo zabaval ansambel
z glasbo za staro in mla-
do.

ODPRTO VSAK DAN
RAZEN PONEDELJKA
OD 7. DO 23. URE

Priporočamo se!

OGLAŠUJTE V DL!

„NOVOTEHNA“, TRG. PODJETJE NA DEBELO IN DROBNO

p. o. NOVO MESTO,
Glavni trg 11,
Komisija za delovna razmerja
oglašča naslednja prosta dela in naloge za nedoločen
čas s polnim delovnim časom:

1. TRGOVSKI DELAVEC V PE NOVO MESTO 2
DELAVCA
2. STROJNI MIZAR V PE MIRNA PEČ 1
DELAVEC
3. POMOČNIK POSLOVODJE V PE KRŠKO 1
DELAVEC

POGOJI:
pod 1: končana osnovna šola in 1 leto delovnih izkušenj,
pod 2: KV mizar in 1 leto delovnih izkušenj v stroki,
pod 3: KV prodajalec in 3 leta delovnih izkušenj v stroki.
Za vse kandidate velja kot poseben pogoj poskusno delo 1
mesec, pod 3) pa 2 meseca.
Kandidati naj pošljejo pismene ponudbe z dokazili o
izpolnjevanju pogojev v 15 dneh po objavi na naslov delovne
organizacije. Vsi kandidati bodo v 30 dneh obveščeni o
izbiri.

TER OBJAVLJA PROSTA UČNA MESTA ZA NASLEDNJE POKLICE:

1. AVTOMEHNIK — 6 učnih mest v PE Novo
mesto in Trebnje
2. AVTOKLEPAR — 1 učno mesto v PE Trebnje
3. AVTOELEKTRIČAR — 1 učno mesto v PE
Novo mesto
4. PRODAJALEC — 11 učnih mest v Novem
mestu, Trebnjem, Metliki in Krškem.

Kandidati naj pošljejo vloge najkasneje do 15. 5. 1979 na
naslov podjetja.

„SUKNO“ INDUSTRIJA VOLNENIH IZDELKOV

z. n. sol. o. ZAPUŽE
Razpisuje dela in naloge

KUHARICE v počitniškem domu v Novigradu

Pogoj: kvalificirana ali priučena kuharica z večletnimi
izkušnjami.
Delovno razmerje se sklene za določen čas (od 1. 6. 1979 —
15. 9. 1979) s polnim delovnim časom. Osební dohodek
10.000 din mesečno.
Vloge sprejema kadrovska služba „SUKNO“ Industrija
volnenih izdelkov Zapuže, 64275 Begunje na Gorenjskem,
15 dni po objavi v časopisu.

S Kompasom na letni oddih

V naši poslovalnici v Novem mestu na Novem trgu
št. 8 so vam na voljo programi letnih oddihov ob
morju in na celini, kakor tudi naši redni programi v
domovini in tujini.

Za skupine nad 20 oseb izdelamo posebne programe
izletov po domovini in tujini.

Nudimo vam železniške in letalske vozovnice za
domače in mednarodne linije.

Informacije in prijave:
Kompas Novo mesto, Novi trg 8, telefon: (068) 21-333

Vitanova je osvežujoč vi-
taminski napitek. Žličko
Vitanove raztopimo v
vodi ali čaju. Tako pri-
pravljen napitek deluje
osvežujoče in nadomesti
enodnevno potrebo člo-
veškega telesa po vitamini-
h.
KRKA, NOVO MESTO

ljubljanska banka

LJUBLJANSKA BANKA
TEMELJNA DOLENJSKA BANKA
NOVO MESTO

Komisija za delovna razmerja

objavlja za nedoločen čas, s polnim delovnim
časom, naslednjo prosto delo in nalogo:
za poslovno enoto za stanovanjsko-komunalno
gospodarstvo:

1. VIŠJEGA REFERENTA ZA SREDSTVA STA- NOVANJSKO—KOMUNALNE GRADITVE.

Pogoji za sprejem:
znanje, ki ga daje višja šola ekonomske ali pravne smeri, 3
leta ustreznih delovnih izkušenj.

Kandidati za objavljeno delovno opravilo naj prijavijo s
kratkim življenjepisom, z navedbami o dosedanjih zaposlit-
vah, priložijo dokazilo o šolski izobrazbi.

Prijave sprejemamo 15 dni po objavi. Kandidate bomo o
izbiri obvestili v 45 dneh po zahključku objave.

Nepopolnih in po objavnem roku prispelih prijav ne bomo
upoštevali. Prijave pošljite na naslov:

LB Temeljna dolenska banka
Novo mesto
68001 Novo mesto
Kettejev drevored 1

SLUŽBA DRUŽBENEGA KNJIGOVODSTVA V SR SLOVENIJI PODRUŽNICA KRŠKO

OBJAVLJA
naslednja prosta dela in naloge:

I. ZA DELOVNO ENOTO PODRUŽNICO V KRŠKEM:

1. Inšpekcijski pregledi zaključnih računov in
periodičnih obračunov in posamezni po
vsebinski zelo zahtevni pregledi — enega
delavca.
2. Obdelava nalogov plačilnega prometa — dva
delavca, in sicer za določen čas 1 leto,
oziroma do vrnitve delavk s porodniškega
dopusta.

II. ZA DELOVNO ENOTO EKSPOZITURO V BREŽICAH:

1. Opravljanje vplačil in izplačil — delo blagajni-
ka za uporabnike družbenih sredstev — enega
delavca.

Pogoji:
Pod I/1: visoka strokovna izobrazba ekonomske ali pravne
smeri, 3 leta ustreznih delovnih izkušenj.

Pod I/2: poklicna šola administrativne ali trgovske smeri, 1
leto ustreznih delovnih izkušenj, poskusno delo 3 mesece.
Zaželeno je, da en delavec stanuje v Sevnici, in sicer
zaradi dnevne povezave dela med ekspozituro Sevnica in
matično enoto v Krškem.

Pod II/1: ekonomska srednja šola ali gimnazija, 1 leto
ustreznih delovnih izkušenj, moralna in materialna
odgovornost za pravilno opravljanje nalog, poskusno delo
3 mesece.

Podroben opis dela bo kandidatom sporočen ob osebnem
razgovoru.

Pismene ponudbe naj kandidati pošljejo v 15 dneh po dnevu
objave na naslov: Služba družbenega knjigovodstva,
podružnica Krško.

O izbiri bodo kandidati obveščeni v 15 dneh po preteku
roka za prijavo.

KOPITARNA SEVNICA p. o.

NAŠ PROIZVODNI PROGRAM:

- kopita za obutveno industrijo
- pete vseh vrst
- plastične rolete in obloge
- lesena obutev

INDUSTRIJA LESNE IN PLASTIČNE GALANTERIE
ZA ČEVJARSTVO IN GRADNENIŠTVO
TER LESNE OBUTEV
SEVNICA

Telefon: 086 — 81—160

čestitamo za 1. maj

OBIŠČITE INDUSTRIJSKO PRODAJALNO V KOPITARNI SEVNICA

Prodajamo leseno obutev po ugodnih cenah.

PRODAJALNA JE ODPRTA:
ob delavnikih od 9. do 16. ure,
ob sobotah od 8. do 12. ure.

ZA OBISK SE PRIPOROČAMO!

**KOLEKTIV SPLOŠNEGA GRADBENEGA PODJETJA
„PIONIR” NOVO MESTO
ČESTITA VSEM DELOVNIM LJUDEM
ZA PRAZNIK DELA – 1. MAJ**

PIONIR

NOVO MESTO

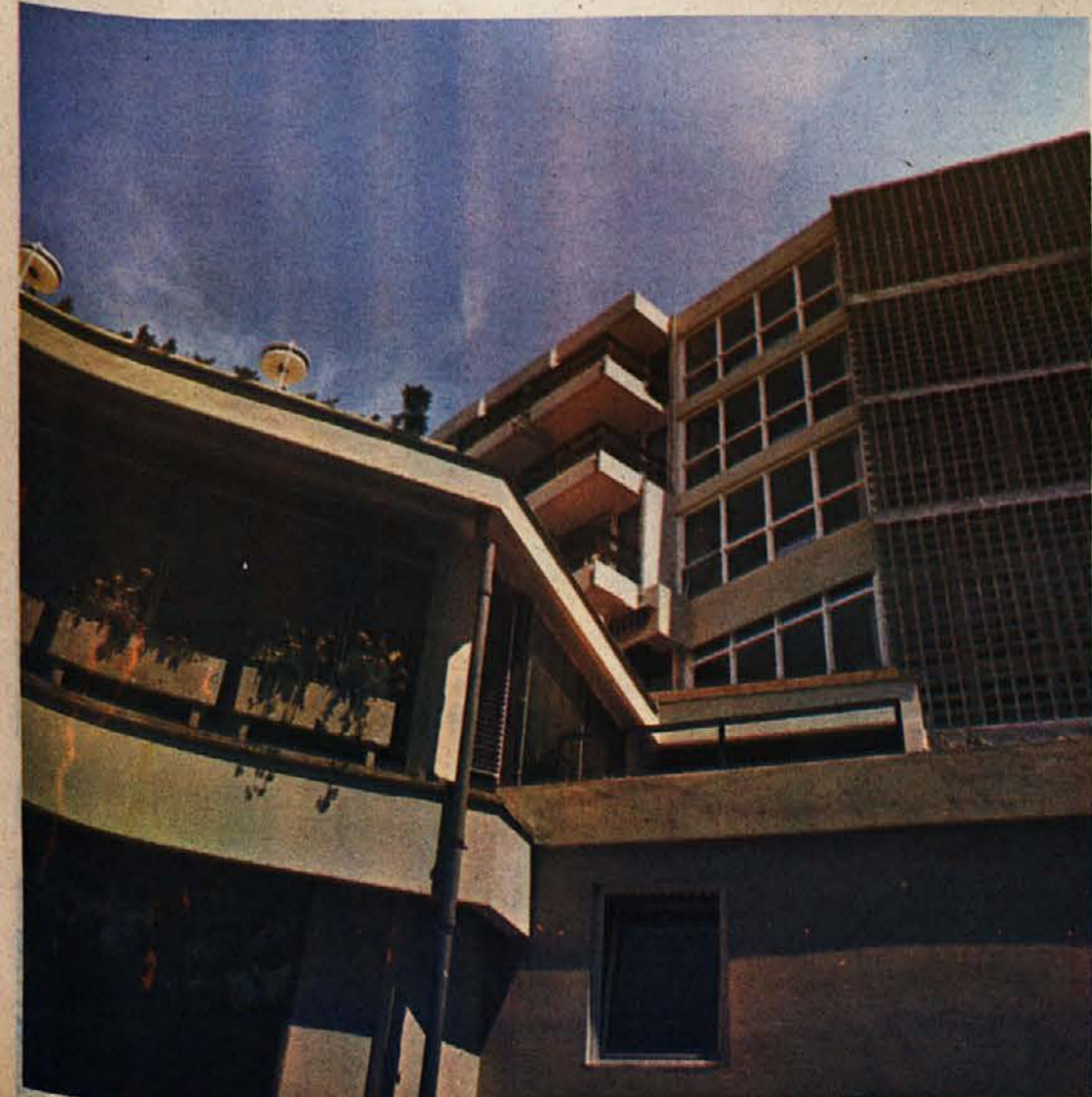
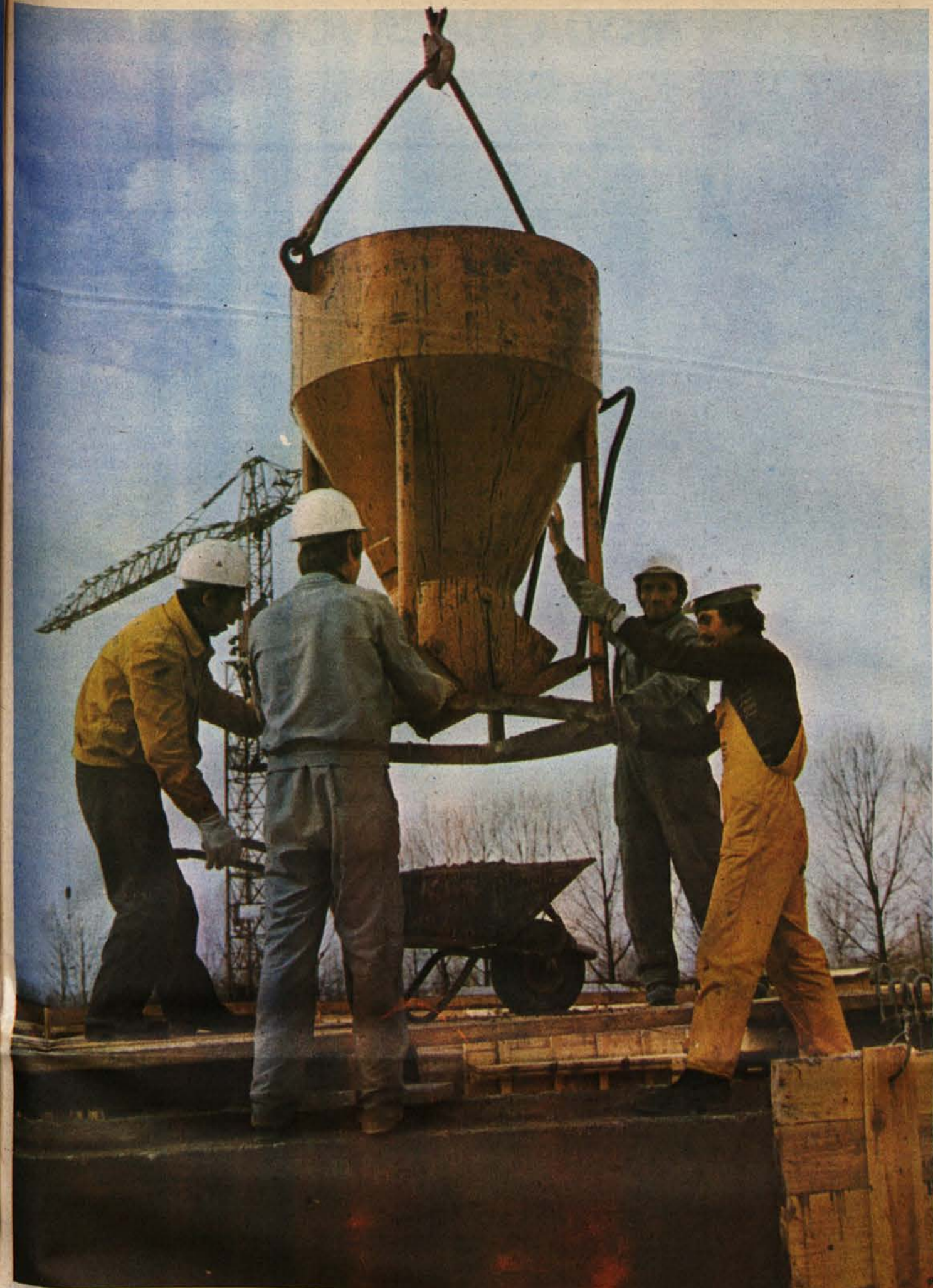
ODLOČNO TUDI V TUJINI

Z bogatimi izkušnjami, ki so si jih Pionirjevi gradbinci pridobili pri gradnji zahtevnih objektov po vsej Jugoslaviji, so se že pred leti vključili v mednarodno delitev dela — in to z izgradnjo velikega hotelskega objekta v Zakopanem na Poljskem. Hotel je bil zgrajen v dogovorjenem roku in, kot je pri Pionirju že v navadi, tudi sodobno in kvalitetno. Kljub močni mednarodni konkurenci pa so lani uspeli z najugodnejšo ponudbo za izgradnjo objektov za LAR (Libijsko-arabsko republiko) v Libiji. Pred nedavnim pa so v Varšavi pričeli graditi nov hotel, dogovarjajo pa se že za gradnjo treh hotelov in treh motelov v raznih krajih Poljske. Skupna vrednost del, ki so v teku, znaša okoli 42 milijonov dolarjev, kar pomeni petino celotnega letnega bruto produkta na domačem tržišču.

Kot so povedali Pionirjevi strokovnjaki, se na tujem tržišču — predvsem na Poljskem — srečujejo z močno konkurencijo iz zahodnoevropskih dežel (Švedska, Finska, Francija, Velika Britanija, Švica pa tudi ZDA) in da je konkurenčnost izključni faktor, ki vpliva na pridobitev del. Pionir je uspel prav z najugodnejšimi pogoji za investitorje — to je s ceno, kvaliteto in roki, delno pa je vplival tudi renome, ki so si ga Pionirjevi gradbinci pridobili pred leti z izgradnjo že omenjenega hotela v Zakopanem. Varšavski hotel bo zgrajen izključno z jugoslovanskimi materiali in po projektu Pionirjevega Projektivnega biroja. Prav tako bo naša tudi vsa vgrajena in tudi ostala oprema hotela. Dela na Poljskem izvajajo pionirjevci skupno s stalnimi, preizkušenimi kooperanti in dobavitelji opreme. Med njimi je tudi Novoles — TOZD Splošno mizarstvo Krško. Pri tem ne moremo mimo Pionirjeve temeljne organizacije Inženiring, ki vodi te posle kompletno od idejnega osnutka do predaje s ključem v roke. V tujini nastopajo izključno na ta način, prevzeli pa so tudi več objektov na domačem tržišču. Med pomembnejšimi so: tovarna Beti v Metliki, „Program 64“ — Krka, Novo mesto, Tovarna pohištva v Ledenici ter stanovanjska gradnja za tržišče — v Podbrežnici v Zagrebu, Novem mestu, Krškem, Ljubljani in na Reki.

Pionir ima trenutno odprtih nad 300 gradbišč doma in v tujini. V domovini je njihov delokrog celotna Jugoslavija, kjer prvenstveno izven republik Slovenije in Hrvaške želijo plasirati svoje lastne tipske hale, ki jih izdelujejo v tovarni Togrel v Krškem. Pionir je vključen v dve sestavljeni organizaciji združenega dela. To sta Giposs iz Ljubljane ter Adriagradnja z Reke. Za dela v tujini pa so pogodbeno vezani s poslovnima združenjema Imos Ljubljana ter Rudis Trbovlje. V okviru SOZD Adriagradnja izvaja Pionir vse gradnje na jadranski obali, posebno tesno pa se povezuje s podjetjem Adriamont z Reke, s katerim pripravljajo skupen izpopolnjen program sodobne in hitre izgradnje stanovanj.

MK

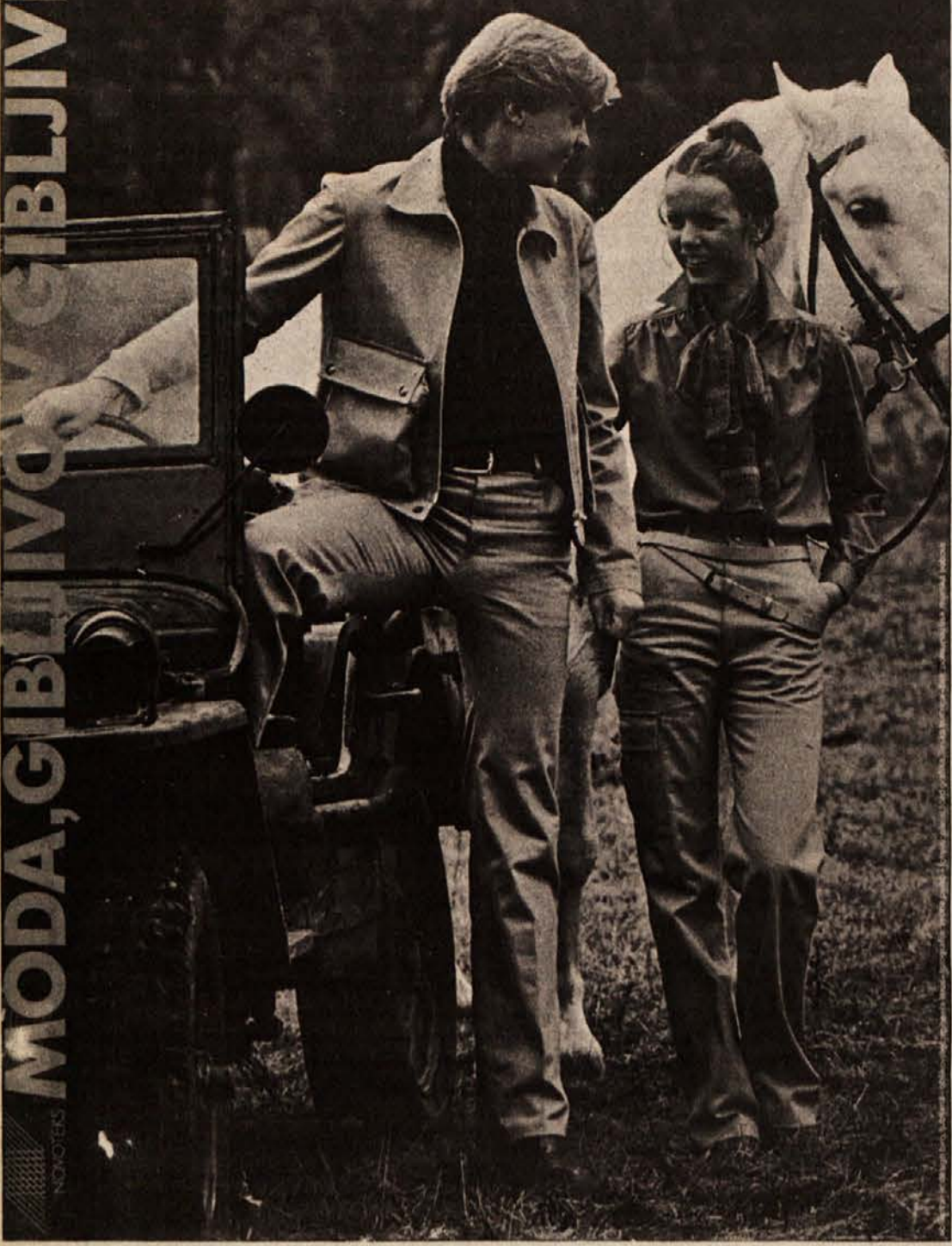

Detajl hotelskega kompleksa v Malem Lošnju — zgrajenega leta 1977

Prizor z zaključne prireditve ob predaji hotela v Zakopanem leta 1974

MODA, GIBLJIVO V GIBLJIVEM

MODA, GIBLJIVO V GIBLJIVEM

Novoteksove modne zamisli osvajajo tržišče

Že stoletja je v veljavi izrek „Obleka naredi človeka“. Temu osnovnemu pravilu sledi tudi tekstilna tovarna Novoteks iz Novega mesta.

Določeni elementi se resnično ponavljajo, vendar vselej v drugih sestavah, tako da učinkujejo kot novost. S spretnim oblikovanjem pa dosežemo tudi občutek neponovljivosti.

Z razvojem tehnologije in novih surovin je tudi tkanina podvržena spremembam v korist posodobljanja. Tkanina pa se prilagaja še potrebam končnih izdelkov – oblačil.

V Novoteksu že tri desetletja deluje skupina strokovnjakov, ki uspešno izdeluje kolekcije tkanin in pletenin za vedno bolj zahtevno domače in tuje tržišče. Tako vsebujejo Novoteksovi proizvodi vse sodobne lastnosti, kot so kvaliteta, pestrost barv in vzorcev, zračnost, enostavnost vzdrževanja, prožnost, barvna obstojnost in možnost široke uporabnosti.

Poleg tega morajo biti tkanine takšne, da se ne mečkajo, saj sodobni način življenja zahteva oblačila iz trpežnih tkanin.

Čas, v katerem živimo, zahteva torej najrazličnejšo izbiro tkanin, ki se bodo ob vsaki priložnosti dobro obnesle.

V Novoteksovem tozdu Tkanina izdelujejo tkanine iz čiste runske volne, v mešanica

poliester–volna, jersey pletenine iz čistega poliestra iz različnih mešanic poliester–volna.

Vsaka kolekcija tvori približno 100 izdelkov v več kot 1000 barvnih odtenkih in vzorcih, ki so v skladu z zahtevami svetovne mode.

Novoteksove kolekcije tkanin pa niso samo rezultat prizadevanja njegovih strokovnjakov, temveč tudi rezultat osebnih stikov s svetovno znanimi ustvarjalci mode in informacij z vrhunskih modnih sejmov.

Pri izboru tkanin je potrebno, da potrošniki posvetijo več pozornosti izboru tkanin glede na namembnost oblačila, ker bodo le tako dosegli njegov lepotni in praktični učinek. Iste cilje uresničuje Novoteksov tozid Konfekcija, ki nudi tržišču široko izbiro gotovih oblačil – konfekcijo.

Človekov lepotni čut in naravno okolje se lahko smiselno in organsko dopolnjujeta. V Novoteksu so spoznanja o povezavi razgibane mode v naravnem okolju strnili v kolekciji „Moda, gibljivo v gibljivem“. To je moda za vsak dan, za šport, rekreacijo, turizem, dom, službo in potovanja. Moda gibljivo v gibljivem“ popelje človeka v naravo, soncu naproti.

Novoteksovi modni kreatori so izdelali primerna oblačila za otroke, ženske in moške. Udobnost, praktičnost, trpežnost, športni kroj, lahkotnost in elegantna ganca v nošenju in videzu, njihove poglavitve uresničijo v zamisli, ki naj pripomorejo, da bo kolekcija našla pot do kupcev.

Prva skupina športnih izdelkov je narejena iz Novoteksovega izdelka STOJAN (45% volne, 55% poliestra). Druga kolekcija je sešita iz bombažnih tkanin, in sicer iz širokega meta in iz artikla SIMON. Naše najmlajše so trpežni modli iz pletenin SAŠA in MAGD (45% volne, 55% poliestra), se odlikujejo po široki izbiri barv in z enostavnim vzdrževanjem. Pomlad je, približuje se tudi že poletje. Zato ne odveč, da vas spomnimo na Novoteksovo kolekcijo „Pomladno poletje '79“, ki je namenjena za ugodno gibanje. Zaprta, ki mnogo potujejo, če ribiči, lovci, hribolazci, nabirajo gob ali preprosto samo ljubitelji narave, tedaj ne bi bilo napak, ko bi si zapomnili ime, ki zagotavlja gibljivost v gibljivem – modeli konfekcije NOVOTEKS.

Diana 6 LC KJE SO DIANINI ČARI?

Izredno varčen in za vzdrževanje nezahteven motor; porabi 6,1 litra na 100km in požarne diano na 120km/h

Zelo udobni anatomsko oblikovani sedaji – nove prevleke v živahnem dezeru

Varno vodenje z neposrednim krenim mehanizmom in mehko oblaženim volanom

Zločljiva streha, s katero diana poleti lahko postane kabriolet

Dvižna vrata na zadku in zločljiva klop ter s tem tri različne velikosti prtljažnika za najrazličnejše tovore

Zanesljive – spredaj kolutne, zadaj bobnaste – zavore z dvokrožnim sistemom in kontrolno lučko na armaturni plošči

Velika kolesa, zato udobna in zanesljiva vožnja tudi po slabih in zasneženih cestah ter majhna obraba pnevmatik; prednji pogon, ki zagotavlja varne vožne lastnosti tudi na spolzkih cestah

Tectyl je sredstvo proti rjavenju, s katerim so zaščitena naša vozila

Štiri vrata in zelo udoben vstop tudi na zadnje sedeže

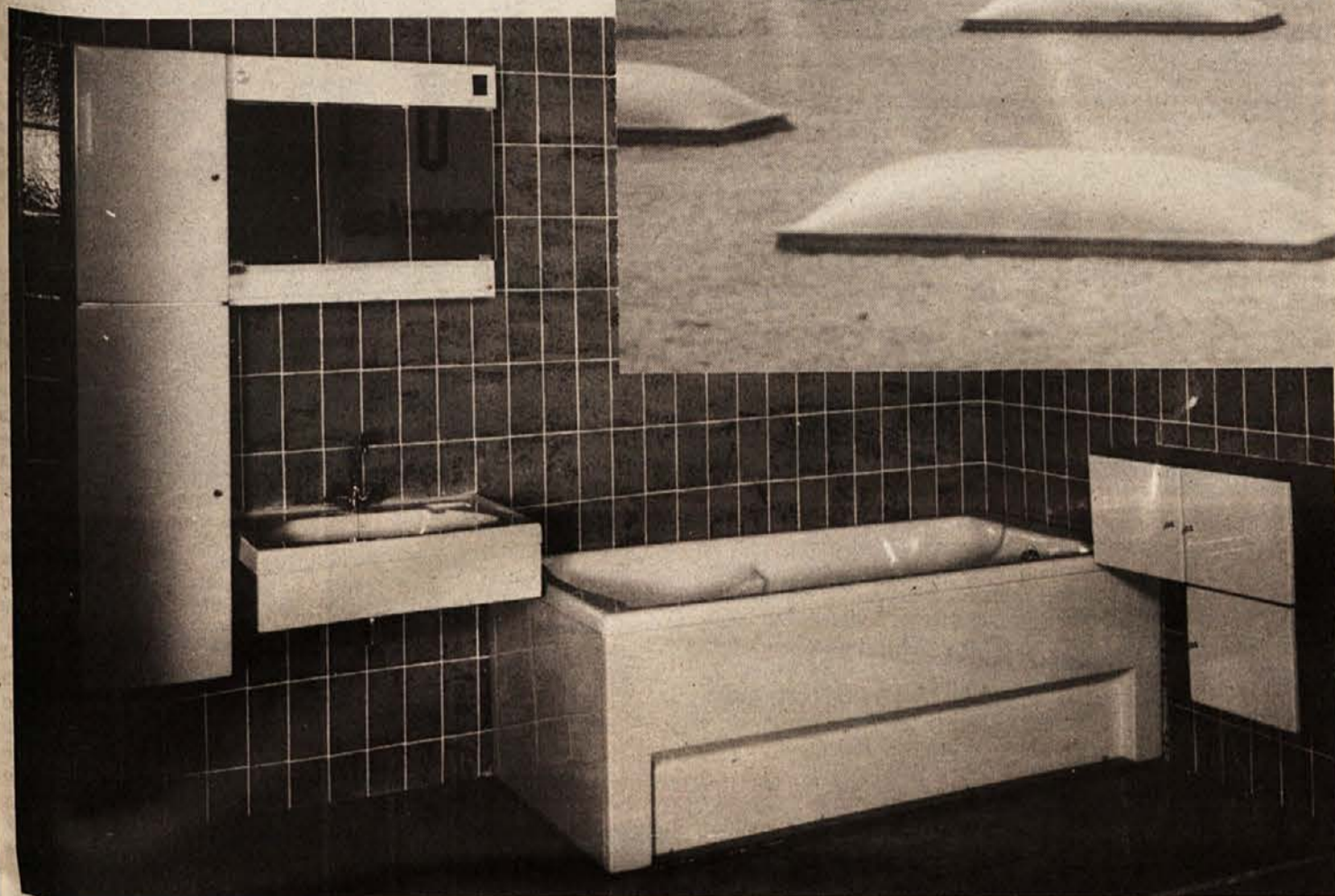
izdeluje **CIMOS**

CITROËN

Ljubljanska banka
Temeljna dolenjska banka Novo mesto

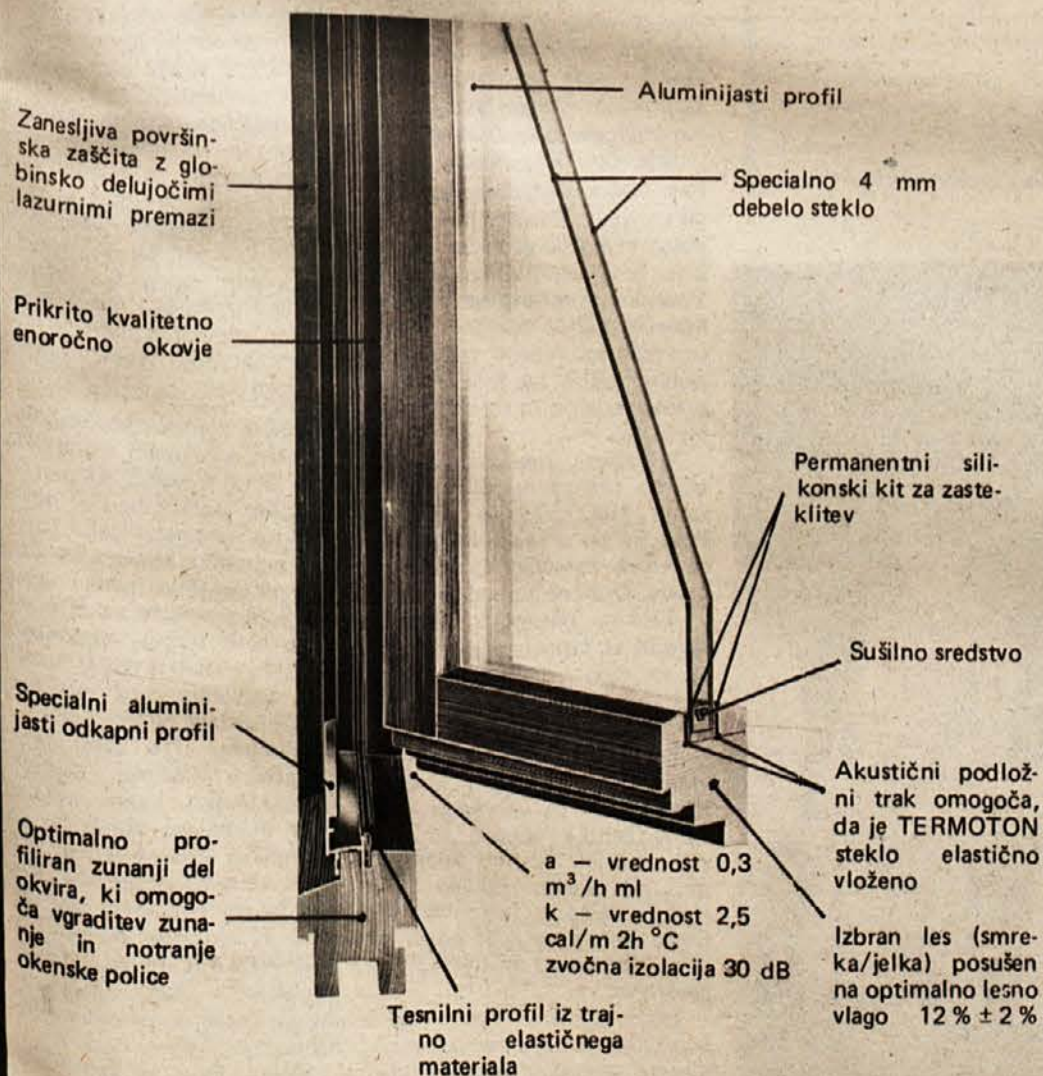
priporoča bančne storitve na sedežu v Novem mestu, poslovnih enotah in na ekspoziturah

**KOLEKTIV LESNEGA KOMBINATA
„NOVOLES” NOVO MESTO – STRAŽA
ČESTITA VSEM DELOVNIM LJUDEM
ZA PRAZNIK DELA – 1. MAJ**

NOVI PROGRAM OKEN IN BALKONSKIH VRAT JELOBOR 78 S TERMOIZOLACIJSKIM STEKLOM

TERMOTON

PRODAJNA MESTA Z NOVIM PROGRAMOM:

ŠKOFJA LOKA tel. (064) 61-361
ZAGREB – Sestvete tel. (041) 253-259

JELOVICA lesna industrija, ŠKOFJA LOKA, Kidričeva 58,
tel. (064) 61-361

ISKRA AVTOMATIKA
TOZD TOVARNA NAPAJALNIH NAPRAV
NOVO MESTO, BRŠLJIN 63

Polnilnik POBI uporabljamo za polnjenje in dopolnjevanje 6 V in 12 V akumulatorskih baterij do kapacitete 60 Ah s tokom 6 A v avtomobilih, motornih čolnih, manjših traktorjih itd. Lahko pa služi tudi kot izvor enosmerne napetosti 4,5 V ali 9,5 V za napajanje električnih igrarč, prenosnih svetilk v delavnicah in kampih s trajnim tokom 5 A. Priključna napetost je 220 V, 50 Hz. Vgrajen pa je v praktičnem prenosnem okrovu.

Električni pašni aparat KEKEC napaja žično ograjo z impulzno visoko napetostjo in je uporaben za ograditev pašnikov, lovskih rezervatov, za zavarovanje plantaž, sadovnjakov in vrtov pred divjadjo, za električna vrata v odorih in odprtih hlevih in za zavarovanje avtomobilskih cest pred domačimi živalmi in divjadjo. Ima vgrajeno 9 V baterijo, ki zagotavlja samostojno obratovanje približno 2000 ur. Dolžina ograde je lahko do 3 km.

KOREKTOR TV COLOR popravlja omrežno napetost 220 V, ki zaradi velikega padca napetosti v omrežju odstopa od nazivne vrednosti celo do 28 %, na napetost 220 V – 15 %, ki je še dopustna za nemoteno delovanje televizijskega ali radijskega sprejemnika. Izhodna moč je 400 VA in je vgrajen v prenosni okrov. Z uporabo korektorja TV color boste pripomogli k boljšemu delovanju TV sprejemnika.

Z napajalnimi napravami prihranimo čas in denar

**Delovni ljudje
Industrije motornih vozil
iz Novega mesta
čestitamo ob 1. maju,
mednarodnem prazniku dela
vsem delovnim ljudem
iz občin Dolenjske
in Posavja**

**INDUSTRIJA MOTORNIH VOZIL
NOVO MESTO**

labod

TOVARNA OBLAČIL NOVO MESTO

Novi modeli in stari znanci

V torek, 10. aprila zvečer, je bila novomeška športna dvorana tako nabita, kot je sicer le ob vinskem sejmu. Modni show Centra mode iz Ljubljane je bil s programom in znanci z ekrana vabljen, zato so ljudje kljub razmeroma dragim vstopnicam napolnili dvorano.

Kar dva novomeška kolektiva, Labod in Novoteks, ki sta partnerja v Centru mode, sta poleg kamniškega Svilanita, Šeširja iz Škofje Loke, blejskih Vezenin, domžalskega Toka in Peka iz Tržiča prikazala nekaj uspešnic za sezono pomlad – poletje 1979, pa tudi že nekaj prvih modelov za mrzlo sezono ob koncu leta.

Prikazani modeli so bili očitno občinstvu všeč, kar je zanje tudi najboljša reklama. Povedati pa velja še, da niso niti za korak zaostajali za svetovno modo. Odlične Labodove bluze s širokim pasom k belemu, spredaj se zapenjajočemu krilu, so verjetno „tisto pravo“, kar želimo kot praktično vsakdanje oblačilo za zaposleno ženo.

Prav tako so bile lepe bodisi enobarvne, velikokrat krojene kimono, ali pa vzorčaste dvodelne ženske obleke. In tudi eno zadnjih modnih zapovedi smo že videli: obleko brez rokav, samo z naramnicami, preko katere se nosi bluza ali jopič, kakorkoli že imenujemo gornji del.

Tako ženska, kot moška kolekcija sta nastopili deloma v športni izvedbi, deloma v klasični in bolj elegantni, vendar sta bili obe primerni za našo rabo in tudi za naš okus. Kot posebnost in lep okras so bile tudi na dnevnih modelih blejske čipke.

Tisto črtico, ki v modnem svetu predstavlja hit in dodatek ženski modelom, so bila to-

krat pokrivala škofjeloškega Šeširja. Kot majcene ponvice, okrašene bodisi s cvetom ali peresi, so bili klobučki nekaj svežega, vsaj za tiste, takih pokrival še niso imeli priložnost videti tudi na naših cestah po letu 1950.

Značilnost moških klasičnih oblek je, da imajo dvoredno zapet suknjič, da je videti prave gubice v pasu na hlačah in da so reverji ožji in daljši. Svoj „come back“ slavi tudi šal ovrtnik, saj ga vsakih nekaj let povsem izrinejo iz modnih kolekcij, pa se kot trdovraten plevel na njivi znova in znova vrača. In vseljudje je videti lep.

Revija z malo množico bolj ali manj prikupnih manekenk, niti Moni Kovačič ali pevci s starejšim stažem, pa niso novomeškega občinstva tako ogreli, kot zagrebška humoristka Nela Eržišnikova. Prva metla v Jugoslaviji je povedala nekaj novih zabavljic iz svojega repertoarja, nekaj že znanih iz oddaj Nedeljsko popoldne, pa so tudi dvakrat slišane dobro vzgale.

Ansambel Pro arte, Moni Kovačič, Vladimir Savčič, Čobi, Duško Lokin, Marjan Miše in Biljana Ristić so ob konferenci Milanke Bavcon prijetno zabavali poslušalce. Kajpak je vse bučalo iz številnih zvočnih aparatov. Nekateri so imeli težave zaradi decibelov in migotajočih luči, ampak to menda spada na vsako današnjo zabavno prireditev.

Modni show je namen dosegel. S podobno predstavitev modelov bo Center mode gostoval še v devetih jugoslovanskih mestih od Maribora do Mostarja in Novega Sada. O cenah lepih modelov ni bilo nič slišati in tudi ne, kaj bo, če bodo navdušeni potrošniki na veliko zahtevali modele v trgovinah.

